

КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНСТИТУТ ПРАВА ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА СТАШИСА
КАФЕДРА ТЕОРІЇ, ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА
ТА МІЖНАРОДНОГО ПРАВА
ВСЕУКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА
МІЖНАРОДНА АСОЦІАЦІЯ ІСТОРИКІВ ПРАВА

**КРУГЛИЙ СТІЛ
ПРИСВЯЧЕНИЙ 67-Й РІЧНИЦІ ПРИЙНЯТТЯ
ЗАГАЛЬНОЇ ДЕКЛАРАЦІЇ ПРАВ ЛЮДИНИ**

10 грудня 2015 року

Збірник тез

Запоріжжя
Класичний приватний університет
2015

УДК 351.74(477):342

ББК 621.163.07

К 84

Упорядники:

*Пальченкова Вікторія Михайлівна – доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри теорії, історії держави і права та міжнародного права
Інституту права імені В. Сташиса Класичного приватного університету*

*Гороховська Олена Володимирівна – кандидат юридичних наук,
доцент кафедри теорії, історії держави і права та міжнародного права
Інституту права імені В. Сташиса Класичного приватного університету*

К 84 **Круглий стіл, присвячений 67-й річниці прийняття Загальної
декларації прав людини : збірник тез, 10 грудня 2015 р. /**
за ред. А. О. Монаєнка. – Запоріжжя : КПУ, 2015. – 76 с.

УДК 351.74(477):342

ББК 621.163.07

ЗМІСТ

<i>Алієв Р. В.</i>	
ЕТАПИ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВОВОГО ПРОСТОРУ	6
<i>Гороховська О. В.</i>	
МІЖНАРОДНІ НЕСУДОВІ ОРГАНІ	
ЯК ЛАНКА МЕХАНІЗМУ СИСТЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ8	
<i>Доді К.</i>	
РОЛЬ МЕЖДУНАРОДНОГО СУДА ООН В РАЗВИТИИ НОРМ МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА ПРАВ ЧЕЛОВЕКА И МЕЖДУНАРОДНОГО ГУМАНИТАРНОГО ПРАВА	10
<i>Калюга К. В.</i>	
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ДОТРИМАНЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА СУЧASNІ ПРОБЛЕМИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ МІЖНАРОДНИХ ДОГОВОРІВ У СФЕРІ ПРАВ ЛЮДИНИ	12
<i>Слабко С. М.</i>	
РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА НА СПРАВЕДЛИВЕ СУДОЧИНСТВО В РОЗУМНІ СТРОКИ ЯК ЧИННИК ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ	14
<i>Шеремет О. С.</i>	
ПРАВОСВІДОМІСТЬ СУСПІЛЬСТВА У ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ	16
<i>Залата М. Г.</i>	
НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ ЖІНОК.....	18
<i>Сокол О. О.</i>	
ПРАВО ЧЛЕНІВ РОДИНИ НА ДОСТАТНІЙ ЖИТТЄВИЙ РІВЕНЬ.....	19
<i>Суюндыкова Н. М.</i>	
СОДЕРЖАНИЕ ЛИЧНОСТИ ВИНОВНОГО: УГОЛОВНО-ПРАВОВОЙ АСПЕКТ	21
<i>Семенюк І. С.</i>	
ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ МІЖНАРОДНИМИ СУДОВИМИ ОРГАНАМИ: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА.....	25
<i>Баглюк Р. С.</i>	
ПРАВО НА ЖИТТЯ ТА ЕВТАНАЗІЮ.....	27
<i>Барашенський П. Ю.</i>	
ТРАДИЦІЇ ТА НОВАЦІЇ В КРИМІНАЛЬНОМУ ТА КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ПРАВІ ІРАКУ	29
<i>Безименко В. А.</i>	
ЗАГАЛЬНА ДЕКЛАРАЦІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ: ІСТОРІЯ ПРИЙНЯТТЯ ТА ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА.....	31
<i>Безпалько О. Г.</i>	
УКРАЇНСЬКА ГЕЛЬСІНСЬКА ГРУПА	32
<i>Bukharin Glib</i>	
CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY AND HUMAN RIGHTS: REGULATING MULTINASIONAL CORPORATIONS	34
<i>Глазкова А. О.</i>	
ПОРУШЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ	35
<i>Градецька Є.</i>	
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ БІЖЕНЦІВ ОРГАНAMI ПРАВOPОРЯДКU.....	37
<i>Денисенко О. В.</i>	
РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВ В'ЯZNІВ ЗА ПЕНІТЕНЦІАРНОЮ ТЕОRIЄЮ ДЖОНА ГОVARДА....	39

<i>Касьян В.</i>	
ПРАВО НА ЖИТТЯ ЗГІДНО З ЗАГАЛЬНОЮ ДЕКЛАРАЦІЄЮ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА КРИМІНАЛЬНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ	41
<i>Кочіашвілі А. С.</i>	
ПРАВО ГРОМАДЯН УКРАЇНИ НА ВІДПОЧИНOK	43
<i>Кочіашвілі М. С.</i>	
ПРАВО ЛЮДИНИ НА НЕДОТОРКАННІСТЬ ЖИТЛА	45
<i>Криворотова В.</i>	
ЩОДО ПИТАННЯ ПРАВОГО СТАТУСУ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ	47
<i>Кістріна Ю.</i>	
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЛАН ДІЙ ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ КОНВЕНЦІЇ ООН ПРО ПРАВА ДИТИНИ.....	49
<i>Козловський О.</i>	
ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я.....	51
<i>Могільовський В. В.</i>	
РОЛЬ ЮНЕСКО У ЗАХИСТІ ПРАВ ЛЮДИНИ	53
<i>Неумівакіна В.</i>	
ІСТОРІЯ ПРИЙНЯТТЯ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗАГАЛЬНОЇ ДЕКЛАРАЦІЇ ПРАВ ЛЮДИНИ	54
<i>Тестоедова Н. С.</i>	
РАСИЗМ, ДИСКРИМІНАЦІЯ ТА КСЕНОФОБІЯ ЯК ХВОРОБИ СУСПІЛЬСТВА.....	56
<i>Павлуненко К. О.</i>	
МІЖНАРОДНИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ НА СВОБОДУ СОВІСТІ ТА РЕЛІГІЇ.....	58
<i>Пилипенко Ю. С.</i>	
ВДОСКОНАЛЕННЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ	59
<i>Процюк С. С.</i>	
МІЖНАРОДНИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ НА ПРАВО ГОЛОСУ	62
<i>Суровець К. І.</i>	
ПРАВА ЛЮДИНИ ТА СУЧASNІСТЬ.....	63
<i>Тищенко Р. В</i>	
ЗАГАЛЬНА ДЕКЛАРАЦІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ЯК ФАКТОР ГУМАНІЗАЦІЇ ІНСТИТУTU ПОКАРАННЯ.....	65
<i>Шикун О. Ф.</i>	
ПРАВО НА МИРНІ ЗІБРАННЯ: ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН ДЛЯ ПОЗИТИВНИХ ЗМІН В УКРАЇНІ	68
<i>Бублік О. О.</i>	
ГАРАНТІЙ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА ГРОМАДЯН НА ПРАЦЮ В УСТАНОВАХ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ.....	69
<i>Мелюхов В. А.</i>	
ЗАСУДЖЕНІ ЗА ЗЛОЧИНИ, ВЧИНЕНІ З НЕОБЕРЕЖНОСТІ: ПОСТАНОВОЧНІ ПИТАННЯ	72
<i>Мирошиниченко А. К.</i>	
МОТИВ ПОМСТИ ПРАЦІВНИКАМ СУДУ ТА ПРАВООХОРОНЦЯМ ЯК ТРАДИЦІЯ ЗЛОЧИННОГО СЕРЕДОВИЩА	73
<i>Голоборотько Д. Є.</i>	
ІНСТИТУТ ТЮРЕМНИХ СВЯЩЕННИКІВ: ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ФУНКЦІОNUВАННЯ	74

ВСТУПНЕ СЛОВО

Шановні колеги!

10 грудня 2015 р. виповнюється 67 років із дня прийняття третьою сесією Генеральної Асамблеї ООН Загальної декларації прав людини. Вперше в історії людства у 1948 р. у резолюції 217(III) були сформульовані і рекомендовані для здійснення у всіх країнах світу основні права і свободи людини, що розглядаються сьогодні як стандарти, зразки для відповідних документів, наприклад конституцій конкретних держав.

Головну думку Декларації коротко сформулювати так: у кожної людини на землі є його невід'ємні права, вони є основою свободи і справедливості, миру в усьому світі. Декларація складається з 30 статей і формулює загальні положення. Декларація в перших же статтях проголошує цінність кожної, без жодного винятку, особистості і одночасно з цим цінність людського братства (ст. 1, 2). У наступних статтях послідовно проголошуються цивільні, політичні, економічні та соціальні права і свободи: право на життя, на свободу і особисту недоторканність (ст. 3); рівність перед законом незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії (ст. 7); заборона рабства, тортур, жорстокостей (ст. 5); право вільно перевуватися і обирати собі місце проживання. Серед політичних свобод, зазначених у Декларації, можна назвати наступні: свобода думки, совісті, релігії; свобода переконання і їх вираження: свобода зібрань та асоціацій; право на участь в управлінні своєю країною. Декларація проголошує соціально-економічні права людини: право на працю, вільний вибір роботи, право на рівну оплату за рівну працю, а також на гідний рівень життя і соціальне забезпечення (ст. 25, 23). Завершується Декларація статтею, в якій дуже чітко сказано про відповідальність громадянина перед суспільством (ст. 29). Кожен з нас повинен визнавати і поважати права і свободи інших людей, діяти у відповідності до вимог “моралі, громадського порядку і загального добробуту в демократичному суспільстві” (див. ст. 29). Отже, ми несемо відповідальність за свободу і здійснення прав інших людей.

Відповідно до Статуту ООН має рекомендаційний, а не обов’язковий характер. Тому норми Загальної декларації прав людини спочатку розглядалися як норми-рекомендації. Але в даний час вони стали частиною міжнародного права. Положення Загальної декларації прав людини стали завдяки практиці держав сприйматися як звичаєво-правові стандарти, згідно з якими слід встановлювати національне законодавство. Ці положення стали також базою для закріплення їх у міжнародних договорах. Основні права, зафіксовані у Загальній декларації, стали основою для розробки більш 90 міжнародних угод, декларацій або інших документів в рамках системи ООН. Загальна декларація прав людини стала своєрідним кодексом поведінки держав в області прав людини, основою для складання національних актів про права людини, юридичною базою для укладення нових міжнародних договорів і пактів про права людини. Вона вже зробила вплив на життя мільйонів людей в усьому світі.

У 1950 р. на честь Декларації, ООН започаткувала проведення свята – Дня прав людини, що відзначається 10 грудня. У святкуванні беруть участі люди, різні спільноти та релігійні групи, парламенти, уряди і, зрозуміло, сама Організація Об’єднаних Націй. Кожні десять років робляться кампанії по просуванню Декларації і безпосередньо прав людини. Кафедра теорії, історії держави і права та міжнародного права інституту права імені Володимира Стасіса Класичного приватного університету дякує усім, хто приєднався до обговорення проблем закріплення та реалізації норм Декларації у законодавстві України.

*Завідувач кафедри теорії, історії держави і права та
міжнародного права Класичного приватного університету
д.ю.н., професор
Пальченкова В. М.*

Алієв Р. В.

**професор кафедри правознавства
Енергодарського інституту державного
та муніципального управління КПУ
к.ю.н., доцент**

ЕТАПИ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВОВОГО ПРОСТОРУ

Загальні умови вступу до Європейського Союзу визначені на засіданні Європейської Ради у Копенгагені, що проводилось 21–22 червня 1993 року. Асоційовані держави Центральної та Східної Європи, які висловили таке прагнення, можуть стати членами Європейського Союзу за умови, що асоційована держава зможе взяти на себе обов'язки членства, задовільнивши необхідні політичні та економічні вимоги. Ці вимоги отримали назву Копенгагенських критеріїв, які поділяються на чотири групи: перша група, – стабільність інститутів, що є гарантами демократії, верховенства права, прав людини і поваги та захисту прав меншин (політичний критерій); друга група, – існування діючої ринкової економіки, а також спроможність впоратися з конкурентним тиском та ринковими силами в межах Європейського Союзу (економічний критерій); третя група – здатність взяти на себе обов'язки членства, включно з дотриманням цілей політичного, економічного та валютного союзу (критерій членства); четверта група – спроможність Європейського Союзу абсорбувати нових членів, одночасно підтримуючи динаміку європейської інтеграції, є важливим фактором спільного інтересу як Союзу, так і держав-кандидатів [1].

Кожен з цих чотирьох критеріїв містить низку субкритеріїв. Так, політичний критерій містить наступні складові: забезпечення свободи парламентських та президентських виборів і виборів до місцевих органів влади; створення та розширення діяльності демократичних інститутів, неурядових організацій, незалежних засобів масової інформації; прийняття законодавства, що надійно захищає права меншин, створення відповідних установ; посилення боротьби з організованою злочинністю та корупцією; вирішення питань правового забезпечення та посилення спроможності боротьби з відмиванням коштів; створення надійно діючих інститутів у сфері юстиції та внутрішніх справ, гарантії незалежності судової влади, покращення функціонування судів; захист особистих прав і свобод людини тощо.

Стратегією інтеграції України до Європейського Союзу, затвердженою Указом Президента України від 11 червня 1998 року № 615 [2], де визначено основні положення зовнішньополітичної стратегії щодо інтеграції України в європейський правовий простір, а також мету та етапи адаптації законодавства. На виконання Указу Президента України від 9 лютого 1999 року № 145 “Про заходи щодо вдосконалення нормотворчої діяльності органів виконавчої влади” [3], Кабінет Міністрів України запровадив єдину систему планування, координації та контролю нормотворчої діяльності і роботи органів виконавчої влади з адаптації законодавства, затвердив Концепцію адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу.

Програму інтеграції України до Європейського Союзу, схваленою Указом Президента України від 14 вересня 2000 року № 1072, де передбачені шляхи і темпи реалізації окремих пріоритетів, обумовлених ходом проведення економічних реформ, спрямованих на досягнення критеріїв, що випливають із цілей валютного, економічного та політичного союзу держав – членів Європейського Союзу [4]. На Копенгагенському саміті Україна – Європейський Союз 4 липня 2002 року, Європейський Союз підтвердив свою готовність продовжувати співробітництво і підтримувати Україну в адаптації законодавства, що є одним з ключових елементів співробітництва між Україною та Європейським Союзом.

З метою реалізації стратегічних цілей державної політики щодо забезпечення входження України в європейський політичний, економічний, безпековий і правовий простір, Указом Президента України від 30 серпня 2002 року № 791 створено передумо-

ви для набуття Україною членства в Європейському Союзі, а саме для підвищення ефективності координації і контролю за діяльністю органів влади у сфері європейської інтеграції утворено Державну раду з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України [5].

Законом України “Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу” від 18.03.2004 року № 1629-IV, визначено етапи, на кожному з яких повинен досягатися певний ступінь відповідності законодавства України до Європейського Союзу [6]. Перший етап виконання Програми розрахований на 2004–2007 роки. На цьому етапі виконання Програми, пріоритетними сферами в яких здійснюється адаптація законодавства України, є сфери, митного права; законодавство про компанії; банківське право; бухгалтерський облік компаній; податки, включаючи непрямі; інтелектуальна власність; охорона праці; фінансові послуги; правила конкуренції; державні закупівлі; охорона здоров’я та життя людей, тварин і рослин; довкілля; захист прав споживачів; технічні правила і стандарти; енергетика, включаючи ядерну; транспорт.

Відповідно до Закону України “Про внесення зміни до Загально-державної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу” від 14.01.2009 року № 852-VI [7], перший етап Програми розрахований на період до завершення дії Угоди “Про партнерство та співробітництво між Європейськими співтовариствами і Україною”, яка набрана чинності 01.03.98 р. та діє по сьогоднішній день [8].

Таким чином, ми вважаємо, що зазначена Угода про партнерство та співробітництво започатковує взаємні відносини між Європейськими співтовариствами та їх державами-членами з одного боку та Україною з іншого боку визначає зміцнення політичної та економічної свободи, які є самою основою партнерства; вважаємо, що вже існує необхідний зв’язок між повним впровадженням партнерства з одного боку та продовженням і завершенням Україною політичних, економічних та правових реформ з іншого боку, а також введенням факторів, необхідних для подальшого співробітництва з європейською спільнотою.

Список використаних джерел:

1. Критерії, які необхідно виконати для вступу до Європейського Союзу: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kas.de/wf/doc/kas_10203-544-1-30.pdf.
2. Указ Президента України “Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу” від 11 червня 1998 року № 615: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/615/98>.
3. Указ Президента України “Про заходи щодо вдосконалення нормотворчої діяльності органів виконавчої влади” від 9 лютого 1999 року № 145 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/145/99>.
4. Програма інтеграції України до Європейського Союзу, схваленою [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/n0001100-00>.
5. Указ Президента України “Про Державну раду з питань європейської і євроатлантичної інтеграції України” від 30 серпня 2002 року № 791: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/791/2002>.
6. Закон України “Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу” від 18.03.2004 року № 1629-IV, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1629-15>.
7. Закон України “Про внесення зміни до Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу” від 14.01.2009 року № 852-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/852-17>.
8. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами від 10.11.94 року: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/998_012/page.

Гороховська О. В.
доцент кафедри теорії, історії
держави і права та міжнародного права КПУ,
к.ю.н., доцент

МІЖНАРОДНІ НЕСУДОВІ ОРГАНІ ЯК ЛАНКА МЕХАНІЗМУ СИСТЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

Одним з найголовніших досягнень міжнародного права останніх десятиріч є створення міжнародної системи гарантій дотримання прав людини, яка ґрунтуються на загальновизнаних принципах, що знайшли своє закріплення в цілому ряді міжнародних договорів як універсального, так й регіонального характеру, а також на системі міжнародних органів, наділених контрольними повноваженнями за дотриманням закріплених прав, до яких відносяться міжнародні несудові органи та міжнародні судові інституції.

Існування контрольного механізму за дотриманням юридично зобов'язуючих правил поведінки є невід'ємною особливістю будь-якої правової системи сучасності, оскільки він не тільки санкціонує за неналежне виконання існуючих правил, але й, при необхідності, підтверджує ці правила та уточнює їх зміст. В цьому контексті, відповідний контрольний орган виступає не тільки як стабілізуючий та консервативний елемент існуючої правової системи, але й як її конститутивний фактор. У тій мірі, у якій створення будь-якого правила поведінки розраховане на подальше його застосування, а отже на отримання необхідного ефекту, діяльність контрольного органу забезпечує дотримання міри адекватності отриманого ефекту думці автору самого правила.

Безумовним є те, що ефективність діяльності контрольного органу залежить від кола повноважень, які на нього покладені.

Це в однаковій мірі стосується діяльності як національних, так й міжнародних контрольних органів.

Серед міжнародних не судових контрольних органів можна виділити принаймні два основних типи.

До першого типу таких міжнародних органів відносяться ті, які займаються головним чином, або за власною ініціативою, або на прохання держави-учасниці договору, або, при певних умовах, за скаргою будь-якої особи чи групи осіб, збиранням інформації про дотримання іншими державами-учасницями договору закріплених прав та проведенням відповідного розслідування стосовно виявлених фактів.

Доповіді, які вони готують, носять переважно узагальнюючий характер щодо стану з дотриманням тих чи інших міжнародно-правових норм у відповідній державі, а висновки, які містяться у цих доповідях, мають характер рекомендацій щодо вдосконалення тих чи інших положень національної правової системи або зміни національної судової чи адміністративної практики. До таких міжнародних органів слід віднести, наприклад, Комітет по запобіганню расової дискримінації, який створений та діє в рамках Конвенції ООН про скасування усіх форм расової дискримінації, що набрала чинності 4 січня 1969 р., Комітет проти тортуру, який діє в рамках Конвенції проти тортуру, що набрала чинності 26 червня 1987 р., або Африканську Комісію з прав людини та народів, яка функціонує в рамках Африканської Хартії прав людини та народів, що набрала чинності 21 жовтня 1986 р.

Так, до компетенції Комітету по запобіганню расової дискримінації та Комітету проти тортуру, відноситься, по-перше, розгляд доповідей, які регулярно надаються йому державами-учасницями відповідної Конвенції та містять перелік заходів, вжитих з метою належного дотримання прав, гарантованих цією Конвенцією, та по-друге, проведення розслідувань на предмет виявлення можливих порушень державою-учасницею прав, гарантованих

Конвенцією, по фактам, які надані у його розпорядження будь-якою особою чи групою осіб, при умові, якщо держава-відповідач висловить на це свою згоду. По результатам проведеного розслідування, кожен із згаданих Комітетів складає доповідь, яка направляється зацікавленим сторонам та основні висновки якої включаються до щорічної

доповіді, яку він готує для Генеральної Асамблеї ООН через посередництво Генерального Секретаря ООН.

На відміну від вищезгаданих Комітетів, право на звернення до Африканської Комісії з прав людини та народів з проханням про проведення розслідування щодо дотримання державою-відповідачем прав, гарантованих Африканською Хартією прав людини та народів, має виключно держава-учасниця цього міжнародного договору. Однак, як і в попередньому випадку, висновки, які покладаються в основу доповіді, що готує Комісія по результатам розслідування, не носять юридично обов'язкової сили для держави-відповідача, а мають виключно характер рекомендацій.

До другого типу міжнародних несудових органів відносяться ті, діяльність яких в першу чергу зоріентована на розгляд індивідуальних заяв про порушення державою-відповідачем прав, гарантованих відповідним міжнародним договором, а отже функції яких можуть бути визначені як “квазісудові”. Характерно рисою таких міжнародних органів є те, що вони займаються розглядом конкретних справ щодо порушення конкретних прав, гарантованих відповідним міжнародним договором, а отже доповіді, які вони готують по завершенню процедури розгляду, носять не узагальнюючий характер, але стосуються безпосередньо індивідуального заявителя. В той же час, окрім того, що право на представлення індивідуальної заяви до таких міжнародних органів обумовлюється необхідністю отримання згоди на це з боку держави-відповідача, висновки таких контрольних органів, як і в попередніх випадках, носять лише рекомендаційний характер.

До квазісудових міжнародних контрольних органів в сфері прав людини відносяться Міжамериканська Комісія з прав людини, що створена в рамках Міжамериканської Конвенції з прав людини (набрала чинності 18 липня 1978 р.) та Комітет ООН з прав людини, що функціонує в рамках Факультативного протоколу до Міжнародного Пакту ООН про цивільні та політичні права (набрав чинності 23 березня 1976 р.).

Американська система захисту прав людини багато у чому нагадує європейську систему захисту, що існувала до дати набрання чинності Протоколом № 11 до Європейської Конвенції з прав людини і основних свобод 1950 року, а отже передбачає функціонування дволанкового механізму захисту індивідуальних прав. У цій дволанковій структурі, подібно до європейської системи захисту прав людини, саме на Міжамериканську Комісію з прав людини покладено виконання найбільшого обсягу повноважень, притаманних американській системі захисту. Відповідно до цього, Міжамериканська Комісія виконує переважно фільтраційну функцію контролюального механізму, здійснюючи аналіз індивідуальних заяв в першу чергу на предмет їх прийнятності, у відповідності до встановлених формальних критеріїв.

В той же час, до компетенції Міжамериканської Комісії відноситься також розгляд заяв на предмет наявності чи відсутності проблем з дотриманням державою-відповідачем прав, гарантованих Міжамериканською Конвенцією. Як і у випадку з колишньою Європейською Комісією з прав людини, право на звернення до Міжамериканської Комісії обумовлене необхідністю висловлення на це згоди держави-відповідача, а висновки, які містяться у її остаточній доповіді, не носять юридично зобов'язуючого характеру для держави-відповідача. В той же час, на відміну від інших несудових міжнародних контрольних органів, висновки Міжамериканської Комісії про наявність порушення права можуть набути юридично обов'язкового характеру для держави-відповідача, у випадку якщо відповідна справа передається, за ініціативою або Міжамериканської Комісії, або держави-учасниці Міжамериканської Конвенції, на розгляд Міжамериканського Суду з прав людини та якщо останній підтверджить справедливість висновків Міжамериканської Комісії.

Комітет ООН з прав людини є єдиним міжнародним квазісудовим органом універсального характеру, діяльність якого присвячена розгляду індивідуальних заяв про порушення прав людини, закріплених в універсальному міжнародному договорі. Однак, незважаючи на подібну унікальність, цьому міжнародному органу притаманні два основні недоліки, власти-

ві будь-якому міжнародному не судовому контролльному органу у сфері прав людини. Звернення до нього обумовлюється необхідністю висловлення на це згоди з боку відповідної держави-відповідача та висновки, до яких він приходить в результаті процедури розгляду індивідуальної заяви, мають суто рекомендаційний характер.

Доді К.

**доцент кафедри державно-правових дисциплін КРОК,
к.ю.н., доцен**

РОЛЬ МЕЖДУНАРОДНОГО СУДА ООН В РАЗВИТИИ НОРМ МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА ПРАВ ЧЕЛОВЕКА И МЕЖДУНАРОДНОГО ГУМАНИТАРНОГО ПРАВА

Будучи основным судебным органом международного публичного права, Международный суд вносит свой вклад в понимание основополагающих ценностей международного сообщества, получивших выражение в международном гуманитарном праве. Сами по себе судебные решения не являются источником права, однако единодушно признается, что *dicta* (решения) Международного суда содержат наилучшие формулировки, в которых отражено содержание действующего международного права. Поэтому, с точки зрения общего международного права, международная судебная практика крайне важна для определения правовых рамок международного гуманитарного права [1, с. 89] и права прав человека.

В своем Консультативном заключении относительно законности угрозы ядерным оружием или его применения от 8 июля 1996 г. Суд заявил, что обязанности, касающиеся неотъемлемых прав человека, продолжают применяться во время вооруженных конфликтов. Такие обязанности, однако, применяются в соответствии с нормами права вооруженных конфликтов. В этом случае, Суд ясно обозначил право на жизнь в рамках ст. 6 Международного пакта о гражданских и политических правах как имеющее длящуюся юридическую силу в вооруженном конфликте [2, с. 5]. Столкнувшись с двумя правовыми режимами – правом прав человека и гуманитарным правом, содержащим нормы о лишении жизни, Международный суд прибегнул к принципу *lex specialis derogat lex generali* для их согласования, отмечая, что положения МПГПП о праве на жизнь должны содержать ссылку на гуманитарное право [3, с. 744].

Что касается права прав человека, некоторые государства указывали, что любое применение ядерного оружия нарушит право на жизнь, гарантированное ст. 6 [4]. Считая, что Пакт распространяет свое действие и во время войны, Суд констатировал: “защита, обеспечиваемая Международным пактом о гражданских и политических правах, не прекращается во время войны, за исключением действия ст. 4 Пакта, согласно которой во время чрезвычайного положения в государстве допускается отступление от некоторых его положений. Однако норма, касающаяся уважения права на жизнь, не относится к числу таких положений” [5, para 25].

Также Суд постановил, что никто не может быть произвольно лишен жизни и понятие произвольного лишения жизни в таком случае определяется применимым *lex specialis*, а именно правом, применяемым в период вооруженного конфликта и предназначенным регулировать порядок ведения военных действий [6, с. 382].

Запрет на произвольное лишение жизни (концепция прав человека) находит свое применение в рамках общего принципа соразмерности (концепция права вооруженных конфликтов), который ограничивает военные действия. Соразмерность требует сбалансированности между потерями среди гражданского населения и достижением военных целей. При определении того, являются ли конкретные потери соразмерными или приемлемыми, право на жизнь может оказаться решающим фактором в пользу защиты гражданского населения. В то время как принцип соразмерности запрещает “чрезмерные” случайные потери среди гражданского населения, право на жизнь, предусмотренное в ст. 6 МПГПП, запрещает любое произвольное лишение жизни [2, с. 7].

В деле Демократической Республики Конго против Уганды Международный суд вновь подтвердил, что международные документы по правам человека применяются “в отношении действий, совершенных государством при осуществлении его юрисдикции за пределами своей территории”, в частности, на оккупированных территориях. Был сделан вывод о том, что Уганда была ответственна за различные нарушения международного права прав человека и международного гуманитарного права, включая те, которые были совершены в связи с несоблюдением обязанностей оккупирующей державы [7, с. 1181].

Международный суд рассмотрел вопрос о *jus cogens* и связанных с ним понятиях, таких как обязательства *erga omnes*, в различных контекстах, тесно связанных с международным гуманитарным правом, например, в связи с основополагающими правами человека, запретом на угрозу силой или его применением и правом народов на самоопределение. Первое упоминание Судом обязательства *erga omnes* имело место в отношении запрета геноцида. В своем Консультативном заключении от 21 мая 1951 г. по вопросу оговорок к Конвенции о предотвращении преступления геноцида и наказания за него Суд обращает внимание на особый характер этой Конвенции, тем самым косвенно признавая, что запрет геноцида представляет собой обязательство *erga omnes* [1, с. 104]. Такое же решение Суд вынес по делу, касающемуся военных действий на территории Конго в 2002 г. [8, paras. 234, 238].

Практика Международного суда имеет огромное значение для международного права, в частности, способствуя укреплению и прояснению нормативной базы международного гуманитарного права. Данная судебная практика неоднократно указывала на тесную связь МГП с общим международным правом, тем самым выделив основные принципы, регулирующие ведение военных действий и защиту гражданского населения и гражданских объектов.

Также Суд признал, что основополагающие нормы МГП, которые содержатся в договорах, выходят за рамки договорного права и принимают статус основополагающих принципов, являясь тем самым “элементарными соображениями гуманности”. Международный суд, к тому же, установил, что использование силы против государства нарушает обычное международное право, запрещающее вмешательство во внутреннее дела государств [9, с. 46].

В заключение следует подчеркнуть, что судебная практика Международного суда существенно обогатила нормативную базу международного гуманитарного права, выделив основные принципы, регулирующие ведение военных действий и защиту жертв войны. Формально признав, что основополагающие нормы международного гуманитарного права, содержащиеся в многосторонних соглашениях, не ограничены рамками сугубо договорного права, Суд охарактеризовал в качестве “элементарных соображений гуманности” те общие принципы международного права, которые устанавливают минимальные стандарты гуманного поведения в условиях вооруженного конфликта независимо от его конкретного типа.

Список використаних джерел

1. Шетай В. Вклад Международного суда в международное гуманитарное право / В. Шетай // Международный Журнал Красного Креста – М., 2004. – С. 89-128. – (Сборник статей за 2003 г.; пер. с англ. и фр.).
2. Stephens D. Human rights in armed conflict – the Advisory Opinion of the International Court of Justice in the Nuclear weapons case / D. Stephens // Yale Human Rights and Development Law Journal. – 2001. – Vol. 4. – P. 1–24.
3. Abresch W. A human rights law of internal armed conflict: The European Court of Human Rights in Chechnya / W.A. Abresch // The European Journal of International Law. – 2005. – Vol. 16. – № 4. – P. 741–767.
5. Greenwood C. The Advisory Opinion on nuclear weapons and the contribution of the International Court to international humanitarian law [Электронный ресурс] / C. Greenwood – Режим доступа к тексту: www.icrc.org/web/eng/siteeng0.nsf/html/57JNFM.
6. Консультативное заключение Международного суда относительно законности угрозы ядерным оружием или его применения от 19 июля 1996 г. [Электронный ресурс] / International Court of Justice // Reports of International Court of Justice, 1996. – Режим доступа к тексту: www.icj-cij.org/homepage/ru/advisory_1996-07-08.pdf.

7. Обычное международное гуманитарное право / Ж.-М. Хенкертс, Л. Досвальд-Бек и др.; [пер. с англ.] – М: МККК, 2006. – (в двух томах). Том 1. Нормы. – 2006. – 818 с.

8. Shaw M.N. International Law / M.N. Shaw; [Sixth edition] – Cambridge: Cambridge University Press, 2008. – 1542 p.

9. Armed activities on the territory of the Congo case, Democratic Republic of the Congo v. Rwanda, Provisional Measures, Order of 10 July 2002 [Электронный ресурс] / International Court of Justice // Reports of International Court of Justice, 2002. – Режим доступа к тексту: http://www.icj-cij.org/court/en/reports/report_2001-2002.pdf.

10. Gomulkiewicz R.W. International law governing aid to opposition groups in civil war: resurrecting the standards of belligerency / R.W. Gomulkiewicz // Washington Law Review. – 1988. – Vol. 63. – P. 43-68.

Калюга К. В.

**доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики КПУ,
к.ю.н., доцен**

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ДОТРИМАНЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА СУЧASNІ ПРОБЛЕМИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ МІЖНАРОДНИХ ДОГОВОРІВ У СФЕРІ ПРАВ ЛЮДИНИ

Досить символічно, що саме напередодні мною було взято участь у двох Осінніх школах спільно проведених Організацією з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ) Координатором проектів в Україні, Міністерством освіти і науки України, Міністерством юстиції України, Урядом Федеративної Республіки Німеччина, Підтримкою реформи кримінальної юстиції, Юридичним факультетом Львівського національного університету ім. Івана Франка та Національним юридичним університетом ім. Ярослава Мудрого: з кримінального процесу, організованого та проведеного у межах проекту “Допомога правничим школам з просування прав людини” у місті Львів, 30 вересня – 2 жовтня 2015 року та з кримінального права, організованій та проведений у межах проекту “Допомога правничим школам з просування прав людини” у місті Харків, 23 – 25 листопада 2015 року.

Читали лекції такі запрошені експерти, високі фахівці в заявленій тематиці: Наталія Ступницька, національний менеджер проектів Координатора проектів ОБСЄ в Україні; Віталій Косович, к.ю.н., доцент, в.о. декана Юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка; Кетеван Цхомелідзе, Менеджер проекту Ради Європи “Підтримка реформи кримінальної юстиції в Україні”, який фінансується Урядом Данії; Леонід Лобойко, д.ю.н., професор, завідувач відділу дослідження проблем слідчої, прокурорської і судової діяльності НДІ вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України, член робочої групи з підготовки проекту Кримінального процесуального кодексу Комісії зі змінення демократії та утвердження верховенства права; Олександр Банчук, к.ю.н., член правління Центру політико-правових реформ, член робочої групи з підготовки проекту Кримінально-процесуального кодексу Комісії зі змінення демократії та утвердження верховенства права; доктор Лорена Бахмайєр Вінтер, консультант Ради Європи, професор, Юридичний факультет Університету Комплутенсе (Law Scool Universidad Complutense), Іспанія; Назар Кульчицький, експерт з питань відповідності національного законодавства Європейській конвенції з прав людини, голова Адвокатського об’єднання “Кульчицький, Кулаков і Біднягін”, колишній керівник Секретаріату Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини; Посол Вайдотас Верба, Координатор проектів ОБСЄ в Україні; Василь Якович Тацій, ректор Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, академік Національної академії наук України, академік Національної академії правових наук України, доктор юридичних наук, професор, засłużений діяч науки і техніки України, лауреат Державної премії України, Герой України; Микола Іванович Хавронюк, д.ю.н., професор, професор кафедри кримінального права та кримінології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, член правління

Центру політико-правових реформ, заслужений юрист України; Олександр Олексійович Дудоров, д.ю.н., професор, завідувач кафедри кримінального права та правосуддя Запорізького національного університету, заслужений діяч науки і техніки України; Юрій Анатолійович Пономаренко, к.ю.н., доцент, декан Заочного факультету № 1, Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого; Світлана Володимирівна Хилюк, к.ю.н., доцент, доцент кафедри кримінального права і кримінології Юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка, адвокат та слухали й брали участь у обговореннях понад 60-ти спеціалістів з понад 40 наукових установ та вищів України.

На лекціях було розглянуто питання, проаналізовано судові рішення, обговорено казуси, проведено дискусії, формування позицій та робота в групах занаступними актуальними темами:

- загальні положення кримінального процесу, диференціація кримінальної процесуальної форми;
- заходи забезпечення кримінального провадження, термінологічні проблеми;
- концепція доказів: позиція Європейського суду з прав людини;
- обвинувачення, співвідношення понять та практичне значення їх теоретичного тлумачення; захист, формування позиції щодо особи захисника; доказування, теорія доказів і встановлення об'єктивної істини; розгляд справи у суді першої інстанції, провадження з перевідгуку судових рішень, поділ судового розгляду на дві частини; особливі провадження, альтернативні способи розв'язання кримінально-правового конфлікту за участю неповнолітнього;
- особливості застосування рішень Європейського суду з прав людини у кримінальному процесі України;
 - проблема стабільності і динамізму кримінального закону;
 - сучасний стан кримінально-правової політики в Україні;
 - тлумачення і термінологія закону про кримінальну відповідальність, чи повинен законодавець намагатися розтлумачити термінологію Кримінального кодексу і, якщо не він, то хто?;
- значення Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод в інтерпретації Європейського суду з прав людини у кримінальному праві України, шляхи подолання колізій між правовими позиціями ЄСПЛ та Конституційного Суду України щодо вирішення кримінально-правових питань;
- правові позиції ЄСПЛ з кримінально-правових питань: шляхи врахування у застосуванні кримінального права України, методологічні підходи до використання практики ЄСПЛ у викладанні кримінального права України.

Було презентовано, розглянуто, проаналізовано та обговорено:

- навчальний посібник “Кримінальний процес” Леоніда Миколайовича Лобойко та Олександра Анатолійовича Банчука (у ньому викладені основні поняття кримінального процесу у цікавій та неординарній формі. Книга підготовлена в рамках проекту ОБСЄ “Підтримка розвитку юридичної освіти та освіти з прав людини в Україні”). Це видання здійснене за сприяння Координатора проектів ОБСЄ в Україні;
- звіт за результатами дослідження “Процесуальні гарантії затриманих осіб”, авторський колектив Ю. Белоусов, Т. Сівак, В. Сущенко, Г. Токарев, С. Швець, за підтримки: Уповноваженої Верховної Ради України з прав людини, Координаційного центру з надання правоохоронним органам допомоги, Факультету правничих наук і Центру “Дослідження проблем верховенства права та його втілення у національну практику України” Національного університету “Києво-Могилянська академія”, Міністерства внутрішніх справ України “ПРАВА ЛЮДИНИ ЗА ЗАЧИНЕНИМИ ДВЕРИМА”;

- збірник О. А. Банчука, І. О. Дмитрієва, Б. В. Малишева, З. М. Сайдова та Центром політико-правових реформ “Відшкодування потерпілим від насильницьких злочинів: європейські стандарти і зарубіжнє законодавство” (у нього увійшли переклади документів Ради Європи і Європейського Союзу, відповідних законів Німеччини, Австрії, Швейцарії, Нідерландів).

ландів, Англії, Чехії та Естонії. Книга адресована науковцям, викладачам, аспірантам, студентам, а також парламентарям, урядовцям та всім, хто цікавиться проблемами запровадження механізмів відшкодування шкоди від насильницьких злочинів в Україні та від кого залежить реалізація цієї реформи). Підготовку та друк цієї публікації було профінансовано Проектом Ради Європи “Підтримка реформи кримінальної юстиції в Україні”, що впроваджується за фінансового сприяння Уряду Данії;

– звіт О. А. Банчука, І. О. Дмитрієва, Л. М. Лобойко, З. М. Сайдова та Центром політико-правових реформ “35 неформальних практик у кримінальному судочинстві України” (у якому проаналізовано неформальні практики, які склалися під час застосування нового КПК України від 13 квітня 2012 року. Звіт складено на підставі інформації, отриманої внаслідок проведених інтерв'ю з учасниками кримінальних проваджень (адвокатами, прокурорами, суддями), соціологічних і експертних опитувань, вивчення судової практики, публікацій у ЗМІ й аналізу фахових публікацій). Це видання здійснене завдяки фінансовій підтримці Програми “Матра” Посольства Королівства Нідерландів та Програми реформування кримінального судочинства та боротьби з корупцією Департаменту юстиції США Посольства США в Україні (OPDAT);

– навчальний посібник Олександра Олексійовича Дудорова та Миколи Івановича Хавронюка “Кримінальне право” (тут висвітлено основні питання Загальної та Особливої частин кримінального права України, у загальних рисах розкривається зміст міжнародного та європейського кримінального права і кримінального права іноземних держав). Це видання здійснене за сприяння Координатора проектів ОБСЄ в Україні.

Короткі висновки: Сьогодні триває реформа у сфері кримінальної юстиції; в її рамках розглядаються перспективи проекту Закону України “Про медіацію”, цей Закон створює правові умови здійснення медіації – попереднього судовому, швидкого та ефективного способу вирішення спорів, де сторони мають рівні права і можливості, а медіатор виступає посередником, який сприяє налагодженню культури партнерських стосунків. Звітом Ради Європи по результатам запровадження КПК України: вказано два недоліки кодексу. Також, триває Антикорупційна реформа. Зберігається яскраво виражений обвинувальний ухил українського судочинства – за даними судової статистики в Україні за позаминуний рік з 146913 вироків лише 295 вилучальних, тобто 0,2 %. У 2014 році Україна зайняла перше місце за кількістю поданих проти неї заяв до ЄСПЛ (19,5% 13630 заяв); з 1002 рішень винесених у справах проти України у 987 констатовано порушення Конвенції; 74 % заяв проти України визнані неприйнятними. Практика Європейського Суду вище Конституції країни. А де юре – вища юридична сила на Україні у Конституції. Шляхами врахування правових позицій ЄСПЛ у кримінально-правовій сфері є імплементація у законодавство та застосування судами правових позицій ЄСПЛ у вирішенні конкретних кримінальних справ. ЄСПЛ на власний розсуд визначає, які правові положення про злочин та покарання є матеріальними; поширяються на всі правові положення, які фактично визначають злочинність та караність діянь, їх кримінально-правові наслідки; не містять переліку злочинів, а гарантії прав людини.

*Слабко С. М.
доцент кафедри теорії, історії
держави і права та міжнародного права КПУ,
к.ю.н., доцент*

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА НА СПРАВЕДЛИВЕ СУДОЧИНСТВО В РОЗУМНІ СТРОКИ ЯК ЧИННИК ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Для забезпечення верховенства права і закону у правовій державі необхідні гарантії реалізації прав людини, зокрема права на справедливий незалежний суд у розумні строки.

Базовим міжнародним документом щодо закріплення та забезпечення реалізації прав людини є Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р. [2]. Її положення стали завдяки практиці держав сприйматися як звичайно-правові еталони, згідно з якими слід фор-

мувати міжнародні договірні стосунки та національне законодавство. Тому Загальна декларація прав людини, разом із Статутом ООН, здійснила величезний вплив на подальшу нормотворчу (законодавчу і договірну) діяльність міжнародної спільноти та окремих держав у сфері прав людини.

Відповідно до ч. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 14 листопада 1950 р. (далі – Конвенція) кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення [4]. Ратифікація цієї Конвенції Україною [7] означає, що наша держава визнає юрисдикцію Європейського Суду у всіх питаннях, що стосуються тлумачень і додатків Конвенції. Тобто, національні суди при розгляді справ використовують Конвенцію та рішення Європейського Суду з прав людини як джерело права.

Із положень статей 1, 13 Конвенції випливає, що держави-учасниці зобов'язані на національному рівні створити ефективні засоби правового захисту прав, викладених у ній, і право, закріплene в ст. 6 Конвенції, не є винятком з цього; тобто на національному рівні мають бути створені ефективні засоби правового захисту, у тому числі й права на справедливий судовий розгляд. Постанова Європейського Суду, з якої випливають вимоги тільки щодо ефективних засобів правового захисту права на розгляд справи протягом розумного строку, не може вправдати відсутність на національному рівні можливості захисту інших складових зазначеного вище права. Тим більше, що спільна позиція Європейського Суду полягає в тому, що ст. 13 вимагає наявності засобів правового захисту, що дозволяє розглянути по суті будь-яке “звернення з оскарженням” порушень Конвенції. Analogічне становище викладене у Рекомендації Rec (2004) 6 Комітету міністрів державам-членам щодо вдосконалення національних засобів правового захисту [9].

В Україні був прийнятий закон “Про забезпечення права на справедливий суд” від 12.02.2015 р., покликаний поліпшити систему правосуддя та реалізації права на справедливий суд. Цим Законом внесені зміни до нормативно-правових актів, зокрема до Закону України “Про судоустрій і статус суддів” від 07 липня 2010 р. [8]: “Стаття 7. Право на справедливий суд. 1. Кожному гарантується захист його прав, свобод та інтересів у розумні строки незалежним, безстороннім і справедливим судом, утвореним відповідно до закону” [6]. Також майже дублюється норма у Кримінальному процесуальному кодексі (ст. 21) [5]. Більш того, розумність строків визначається як загальна засада кримінального провадження (7).

Цивільний процесуальний кодекс України [10], Господарський процесуальний кодекс України [1], Кодекс адміністративного судочинства [3] поняття “розумні строки” не містить, тож мають бути внесені відповідні зміни.

Проблема дотримання розумних строків є проблемою не лише нашої держави, а й багатьох інших. Порушення ст. 6 Конвенції державами-учасницями становить майже половину від загальної кількості порушень. З аналізу практики Європейського Суду з прав людини щодо тлумачення положень “розумний строк” випливає, що термін, який можна визначити розумним, не може бути однаковим для всіх справ, і було б неприродно встановлювати один термін в конкретному цифровому вираженні для всіх випадків.

Таким чином, в кожній справі виникає проблема оцінки розумності строку, яка залежить від певних критеріїв, вироблених практикою Європейського Суду з прав людини: складність справи, поведінка заявитика, поведінка державних органів, значимість питань для заявитика.

Під час розгляду справ про перевищення розумних строків Європейський Суд звертає увагу на доцільність і необхідність витраченого часу. Так розумні строки у розгляді різних справ стають різними, наприклад, в деяких випадках Європейський Суд ухвалював, що 1 рік вважався розумним строком, а в інших справах що і 9 тижнів – це перевищення і порушення права людини на справедливий суд в розумні строки (ст. 6 Конвенції).

Тож таке оціочне поняття, як “розумні строки” дає підстави для манипуляцій, зайніх дискусій, процедур на предмет доказування “розумності” строку тощо, що, безумовно, приводить до тяганини у вирішенні справи, а значить до зниження ефективності правосуддя. З цих міркувань, напевно, у США відсутнє поняття розумних строків.

Справа розглядається поки не буде вирішена остаточно. Але застосування такої практики для інших держав, зокрема для України, є дуже дискусійним.

Отже, необхідно у більшості випадків визначити чіткі строки та умови їх перевищення при обґрунтованій, виправданій необхідності.

Найбільш прийнятні, як вбачається, чіткі формулювання, наприклад: “Справа має бути розглянута у термін, що не перевищує шести місяців”; “Термін може бути продовжений за вмотивованим поясненням, але не більше ніж на шість місяців” і т. ін.

Якщо ми прагнемо побудувати правову державу, то необхідно створити абсолютну гарантію виконання прав людини. Оскільки проблема розумних строків в суді є одним з найпоширеніших порушень, то саме подолання цієї проблеми необхідно для демонстрації прагнення до торжества права в суспільстві. Механізм правового регулювання в правовій державі має працювати як ідеально збалансована система противаг: підвищені ролі закону в суспільстві – гарантія реалізації прав людини.

Список використаних джерел

1. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 16 листопада 1991 року № 1798-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 6. – Ст. 56.
2. Загальна декларація прав людини. Прийнята і проголошена резолюцією 217 А (ІІІ) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_015
3. Кодекс адміністративного судочинства: Закон України від 06 липня 2005 року № 2747-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 35-36, 37. – Ст. 446.
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. Міжнародний документ від 14 листопада 1950 р. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
5. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 9–10. – Ст. 88.
6. Про забезпечення права на справедливий суд: Закон України від 12 лютого 2015 р. № 192-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 18, 19–20. – Ст. 132.
7. Про ратифікацію Ковенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 11 до Конвенції: Закон України від 17 липня 1997 р. № 475/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 40. – Ст. 263.
8. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 07 липня 2010 р. № 2453-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 41-42, 43. – Ст. 529.
9. Рекомендація Rec (2004) 6 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам “Щодо вдосконалення національних засобів правового захисту”: Міжнародний документ від 12 травня 2004 р. № Rec(2004)6 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/>.
10. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18 березня 2004 р. № 1618-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40-41,42. – Ст. 492.

Шеремет О. С.
професор кафедри кримінального права КПУ,
к.ю.н., доцент,

ПРАВОСВІДОМІСТЬ СУСПІЛЬСТВА У ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Аналіз криміногенної ситуації, що склалася в Україні вказує на те, що злочинність невпинно зростає за усіма напрямами. Саме тому, одним з перспективних та найбільш вірним є шлях радикальних змін у протидії злочинності шляхом залучення суспільства, зміни його

правосвідомості, застосування суспільного резерву для відновлення моральних та матеріальних цінностей.

Суспільство має застосовувати всілякі засоби і сили, щоби не допустити порушень кримінального закону, утримати своїх членів від вчинення протиправних дій та стимулювати їх законосуслугнину поведінку. І хоча застосування покарання є захистом суспільства від протиправних дій особи, яка вчинила злочин, воно не може стати панацеєю.

Одним з першочергових завдань органів місцевого самоврядування, поряд з урегулюванням політичних, соціально-економічних умов, для стабільності громадського буття, необхідно відновити належний рівень суспільної правосвідомості.

Правосвідомість – це відображення на рівні суспільної, масової або індивідуальної свідомості у вигляді понять, поглядів, почуттів існуючого (об'єктивного) або бажаного (суб'єктивного) юридичного права [1; 2].

Правосвідомість є формою суспільної свідомості, яка відображає ставлення суспільства (групи чи окремої людини) до визнання тих чи інших дій суспільно небезпечними і злочинними, формування кримінально-правових санкцій за їх вчинення, призначення певних видів і меж покарання та правильного його застосування і відбування. Тобто, формування законодавства, його вдосконалення та реалізація, проходить під впливом правових поглядів суспільства, яке зацікавлено в призупиненні темпів зростання злочинності, зменшенні її рівня, особливо тяжких та тяжких злочинів.

Незважаючи на те, що Україна обрала демократичний розвиток, який ґрунтуються на принципах законності, гуманізму, справедливості, в суспільній правосвідомості домінуючою є думка про те, що активна протидія злочинності повинна бути нерозривно пов'язана із посиленням кримінального покарання: встановленням більш суворих санкцій за більшість злочинів, широким призначенням такого виду покарання, як позбавлення волі на певний строк, зменшенням застосування амністій, помилувань, поверненням до смертної кари тощо.

На жаль, ця тенденція в певній мірі зберігається не тільки в правосвідомості суспільства, а і в правосвідомості окремих груп, а саме серед суддів та співробітників правоохоронних органів. За даними нашого опитування, переважна більшість (61,7%) дотримується думки, що протидія злочинності повинна будуватися на широкому застосуванні покарання, особливо такого його виду, як позбавлення волі на певний строк. Представники контрольної групи показали приблизно аналогічний результат (68,9%). Свої переконання вони мотивували зростанням кількості тяжких та особливо тяжких злочинів, підвищеннем рівня злочинності серед молоді, розповсюдженням жорстокої, агресивної поведінки, наркоманії, пияцтва, проституції тощо.

Крім широкого застосування позбавлення волі, відновлення смертної кари, висловлюються думки і про інші репресивні заходи, які б допомогли стримувати злочинність. Таким чином, більшість членів суспільства підтримує каральний напрямок політики держави, незважаючи на те, що така політика буде проявом державної жорстокості.

Тенденція про необхідність посилення покарання частково знаходить своє відображення і в засобах масової інформації. Відмічаючи негативні наслідки позбавлення волі, висновком стає те, що слід дотримуватись думки більшості членів суспільства і визнати те, що покарання у виді позбавлення волі на певний строк та довічне позбавлення волі є найбільш дієвими та ефективними у порівнянні з іншими видами покарань.

В той же час наукові дослідження переконливо свідчать про негативні наслідки позбавлення волі, як для засудженої особи, так і для суспільства [3; 4; 5]. Виконуючи вирок суду по застосуванню такого виду покарання, як позбавлення волі, ми передбачаємо законну ізоляцію злочинця від суспільства. Але маючи за мету виправлення особи, ми утримуємо її в антисоціальному середовищі, де засуджений втрачає роботу, суспільно корисні зв'язки, сім'ю тощо. Негативні соціальні наслідки відбування покарання протягом 5, 8 і більше років настільки великі, що перевершують вплив каральних і виховних елементів, які складають зміст покарання. Більш ніж 100 років тому міністр внутрішніх справ Англії Г. Лашингтон сказав, що стан засудженого протягом всього строку не сприяє його виправленню за умов

руйнування власної гідності, незадоволення усіх моральних інстинктів, які він має, відсутності усілякої можливості робити або отримувати добро і постійного спілкування виключно зі злочинцями [6].

Навпаки, більшість країн Європи застосовує до своїх громадян позбавлення волі та утримання під вартою досить обережно, справедливо визнаючи, що в більшості випадків ізоляція особи несе тільки зло і зовсім не сприяє виправленню особи. Сьогодні середня тривалість перебування в місцях позбавлення волі в Англії, Франції, Німеччині дорівнює 8 – 10 місяців (в Україні – 4-5 років), а в слідчому ізоляторі – 2-4 місяці (в Україні – 9 місяців, а буває і значно більше). Натомість застосовується широке коло альтернативних видів покарань, оскільки позбавлення волі є зовсім не ідеальною мірою покарання і, як правило, не сприяє зниженню рівня злочинності.

Суспільство живе надією, що відбувши покарання до їх лав повернеться правослухняна людина, але замість очікуваного, приходить агресивна, жорстока, озлоблена особистість, яка навряд чи знайде своє місце в суспільстві.

Суспільство зорієнтовано на застосування каральної політики, що не дозволяє широко застосовувати альтернативні позбавлення волі види покарань, призводить до хибних наслідків, які несуть загрозу і суспільству, і державі. Побоюючись зростання злочинності через лібералізацію закону, суспільство наражається на ще більшу небезпеку, а саме розповсюдження тюремної субкультури та поступову криміналізацію суспільства.

Таким чином, цілком очевидним вбачається потреба глибокого переосмислення підходів до формування й зміни правосвідомості суспільства, яке повинно зrozуміти і підтримати позицію щодо обмеження застосування такого виду покарання, як позбавлення волі на певний строк та довічного позбавлення волі. Ми вважаємо це одним з основних завдань органів місцевого самоврядування у протидії злочинності.

Список використаних джерел

1. Популярна юридична енциклопедія / Кол. авт.: В. К. Гіжевський, В. В. Головченко, В. С. Ковальський (кер.) та ін. – Київ: Юрінком Інтер, 2002. – С. 391.
2. Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю. С. Шемщученко (голова редкол.) та ін. – Київ: “Укр. енцикл.”, 1998. – Т.5. – С.49.
3. Денисова Т. Принцип соціальної справедливості: проблеми практиків //Система исполнения наказаний в Украине и стандарты Совета Европы. Мат-лы регионального семинара. – Донецк: Донецкий Мемориал, 2000. – С.71-77.
4. Литвак О. М. Злочинність, її причини та профілактика. – Київ: Україна, 1997. – С.149 – 155.
5. Лунеев В. В. Преступность XX века. Мировые, региональные и российские тенденции. Предисловие академика Российской Академии Наук В. Н. Кудрявцева. – Москва: Изд. – во: НОРМА, 1997. – С.455.
6. Пенітенціарна система // Права людини. – 1998. – №32. – С.9.

Залата М. Г.
**старший викладач кафедри теорії, історії держави
і права та міжнародного права КПУ**

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ ЖІНОК

Правовий механізм державного управління у сфері захисту прав жінок у межах становлення гендерної рівності в Україні має певні здобутки у напрямку формування відповідної законодавчої бази, однак вагомих змін у гендерній ситуації та подоланні дискримінації щодо гендерних груп в Україні не відбувається. В Україні створено певний інституційний механізм державного управління у сфері захисту прав жінок, на який покладено повноваження щодо розробки та реалізації політики поліпшення становища жінок, захисту їх прав. Цим повнова-

жним органом визначено Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту. Однак, проведення гендерної політики не здійснюється у повній мірі.

Недоліками у впровадженні механізмів державного управління у сфері захисту прав жінок є такі: по-перше, статус і саме впровадження механізмів, залежать від політичних змін, змін в уряді України; по-друге, вирішення прав жінок розглядається у площині лише захисту матерів і дітей, жіночої зайнятості й тільки під кутом поліпшення статусу жінок, тобто відокремлено від загального ракурсу гендерної політики; по-третє, політична роль жінок не усвідомлена на рівні суспільства і не виявлена у механізмах державного управління як необхідна реальність.

Різні галузі українського законодавства захищають певні права вагітної жінки та жінки-матері. Наприклад, трудове законодавство забороняє відмовляти у прийомі на роботу вагітної жінки, надає право вагітній жінці перевестися на легшу роботу із збереженням попередньої заробітної плати. Їй надається відпустка за вагітністю та пологами. Вагітну жінку не можна відправляти у відрядження, залучати до нічних та понаднормових робіт. Непрацездатна жінка має право на аліменти від свого чоловіка незалежно від того, працює вона чи ні. У разі народження дитини жінка отримує одноразову грошову допомогу. Жінка має право на збереження місця роботи у зв'язку з відпусткою по догляду за дитиною до досягнення нею 3-річного віку. Згідно зі ст. 24 Кримінального кодексу України вчинення злочину вагітною жінкою визнається обставиною, яка пом'якшує її відповідальність.

Однак, не дивлячись на сприятливе нормативно-правове середовище, проблеми низької народжуваності є характерною ознакою останніх років. Демографічна ситуація в Україні відрізняється від ситуації в інших країнах Європи тим, що різке падіння рівня народжуваності розпочалося тільки 20 років тому одночасно з початком економічної та політичної кризи. Це свідчить про тісний зв'язок між рівнем народжуваності та економічними і політичними потрясіннями. Політична нестабільність держави, недотримання нормативно-правових актів у сфері материнства супроводжуються духовним занепадом і негативно впливають на рівень народжуваності. Важливe значення має морально-культурне вдосконалення суспільства, підвищення рівня його освіти і духовності. Тому надзвичайно важливим є проведення державової політики підтримки української культури, відродження традиційних українських цінностей, в яких сім'я завжди відігравала головну роль. На цей час ця політика не проводиться.

Першочерговими заходами урядової політики в сфері гарантування соціальних прав жінок повинні стати: санітарно-освітня робота з питань здорового способу життя, планування сім'ї, репродуктивного здоров'я, ранньої діагностики онкологічної патології; здійснення заходів щодо підвищення свідомості жінок у напрямку збереження стану здоров'я; удосконалення роботи центрів і кабінетів планування сім'ї та дитячої та підліткової гінекології, що передаються статевим шляхом; розширення мережі з питань репродуктивного здоров'я та поліпшення їх забезпечення сучасним обладнанням. Забезпечення та гарантування найважливіших соціальних прав жінок в Україні не можливе без створення ефективної системи державного управління, передусім законодавчої діяльності Верховної Ради України та діяльності органів виконавчої влади. Гарантії які стоять на захисті жінки в Україні, повинні бути реальними, а не потенціальними.

Сокол О. О.
асpirант кафедри кримінального права КПУ

ПРАВО ЧЛЕНІВ РОДИНИ НА ДОСТАТНІЙ ЖИТТЄВИЙ РІВЕНЬ

Сім'я – головне джерело формування особистості, з яким суспільство пов'язує свої перспективи на майбутнє, вона потребує соціально-економічної та правової підтримки з боку держави та суспільства. Родина є і залишається однією з вищих моральних цінностей суспільства, оскільки саме сімейні відносини впливають на соціалізацію, формування, виховання, розвиток кожного нового покоління.

Загальна декларація прав людини прийнята Генеральною Асамблеєю 10 грудня 1948 року ст. 25 проголошує: “Кожна людина має право на такий життєвий рівень, включаючи їжу, одяг, житло, медичний догляд та необхідне соціальне обслуговування, який необхідний для підтримки здоров'я і добробуту її самої та її сім'ї, і право на забезпечення на випадок безробіття, хвороби, інвалідності, відсутності, настання старості або іншого випадку втрати засобів до існування за незалежних від нього обставин. Материнство і дитинство дають право на особливе піклування і допомогу. Всі діти, народжені у шлюбі або поза шлюбом, повинні користуватися однаковим соціальним захистом” [1].

Конституція України гарантує право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло (ст. 48), охорону державою сім'ї, дитинства, материнства і батьківства та зобов'язує батьків утримувати дітей до їх повноліття, а повнолітніх дітей зобов'язую піклуватися про своїх непрацездатних батьків (ст. 51).

Забезпечення виконання вищезазначених гарантій є дуже важливими для нормального існування суспільства, сімей, створення в родинах атмосфери здорових відносин, взаємопідтримки та піклування щодо всіх членів сім'ї, а особливо неповнолітніх та непрацездатних, є вірним шляхом до розбудови демократичного суспільства та могутньої в усіх відношеннях держави [2, 387–388].

На підтримання вищезазначених норм ст. ст. 180 та 202 Сімейного кодексу України також наголошується, що батьки зобов'язані утримувати дитину до досягнення нею повноліття, а повнолітні дочка, син зобов'язані утримувати батьків, які є непрацездатними і потребують матеріальної допомоги.

Актуальність цього питання не викликає сумнівів, адже враховуючи стан кризи через загострення політичних, соціально-економічних проблем, коли їх складність проєцирується на усі прошарки населення. Особливо це стосується найбільш незахищеної частини – дітей та непрацездатних батьків: нестача коштів, відсутність кваліфікованих робочих місць, загальне зубожіння суспільства, занепад моральних, у тому числі, сімейних цінностей, зниження рівня правосвідомості й культури тощо. Зараз проблеми загострилися настільки, що більшість осіб молодого віку не в змозі адекватно і соціалізовано вийти із глухого кута, у якому вони опинилися.

Як вже наголошувалось, ухилення від сплати аліментів на утримання дітей та коштів на утримання непрацездатних батьків є порушеннями гарантованого Основним Законом права на повноцінне життя, здоров'я, всеобщий розвиток дітей (фізичний, психічний, і соціальний) та обов'язок повнолітніх дітей піклуватися про своїх непрацездатних батьків [3, 457; 4, 425].

Таким чином, дії особи, яка ухиляється від сплати аліментів на утримання дітей або коштів на утримання непрацездатних батьків, спрямованні на погіршення життєвого рівня осіб, які є потерпілими.

За даними офіційної статистики злочини щодо ухилення від сплати аліментів на утримання дітей та коштів на утримання батьків мають такі показники: у 2014 р. в Україні зареєстровано 4890 злочини, передбачені ст. 164 КК Україні та 2 злочини, передбачені ст. 165 КК, що становить 50,8 % від загальної кількості посягань на виборчі, трудові та інші особисті права і свободи людини і громадянина (у 2013 р. вказані правопорушення становили 54,8 % від усієї кількості злочинів передбачених розділом V Особливої частини КК посягань, у 2012 р. – 77,9 %, у 2011 р. – 58,7 %).

Зазначені дані свідчать про те, що дана категорія злочинів є дуже розповсюдженою і не виключають у подальшому неправильне прийняття неповнолітніми моделі сім'ї, суспільства, і як наслідок, це може стати можливістю втягнення неповнолітнього у вчинення злочинів.

Демократичне суспільство надає пріоритетне значення охороні сім'ї та особистості дитини, здійснюючи продуману соціальну політику щодо захисту їх прав та інтересів, надання їм матеріальної підтримки, запобігання поширення негативних явищ у сім'ї. Важливим засобом реалізації такої політики виступає Кримінальний кодекс України, який покликаний

адекватно реагувати на найбільш суспільно небезпечні випадки порушення сімейних відносин, прав та інтересів дітей та інших членів родини.

Оскільки, інститут сім'ї займає провідну роль в розбудові демократичного суспільства, то й першочерговим завданням є вдосконалення норм, які регулюють сімейні відносини. За вказаних умов, особливе місце посідають суспільно небезпечні діяння, що пов'язані з ухиленням від сплати аліментів на утримання дітей та коштів на утримання непрацездатних батьків, кримінальна відповідальність за які передбачена ст. ст. 164 та 165 КК України [5, 457-458].

На цьому тлі, коли знищуються позитивні орієнтири, а рівень моральних, культурних, правових цінностей стає мізерним, зростання кількості злочинів є прогнозованим.

Даний вид злочинів окрім вищезазначених обставин, має дуже розповсюджений характер, але, нажаль, масштабність і наслідки ухилень від сплати аліментів не в повній мірі усвідомлюються на рівні законодавців та на рівні практичних працівників.

Як нами вказувалось, сучасний стан сім'ї в Україні обумовлений змінами, які відбулися за останні роки в економічних, правових, соціальних та психологічних аспектах життя. Дляожної людини і громадянина надважливо отримувати достатнє харчування, одяг, житло, а особливо це стосується дітей та непрацездатних людей, які не можуть в достатній мірі забезпечити себе достатніми благами життя.

Тому світовою спільнотою прийнята достатня кількість міжнародно-правових актів, в яких регламентовано право людини на достатній рівень життя, а Загальна декларація з прав людини стала першим і основоположним документом в регулюванні цього питання.

Список використаних джерел

1. Всеобщая декларация прав человека, Міжнародний документ від 10.12.1948. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
2. Конституція України. Науково-практичний коментар / редкол.: В. Я. Тацій (голова редкол.), О. В. Петришин (відп. секретар), Ю. Г. Барабаш та ін. ; Нац. акад. прав. наук України. – 2-ге вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2011. – 1128 с.
3. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України (2-ге вид. переробл. та доповн.) / За заг.ред. П. П. Андрушка, В. Г. Гончаренка, Є. В. Фесенка. – К.: Дакор, 2008. – С. 457.
4. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України (6-те вид. переробл. та доповн.) / За ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. – К.: Юридична думка, 2009. – С. 425.
5. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. / за заг. ред. В. Я. Тацій, В. П. Пшонки, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. – 5 – те вид., допов. – Х.: Право, 2013 – 1304

Суюндыкова Н. М.
руководитель юридической службы
ТОО института інженерного проектирования
(г. Астана, Казахстан)

СОДЕРЖАНИЕ ЛИЧНОСТИ ВИНОВНОГО: УГОЛОВНО-ПРАВОВОЙ АСПЕКТ

Для уяснения поняття и уголовно-правового содержания категории личности виновного, очень важно обратиться к философии, социологии и психологии, поскольку именно в них содержатся основные концепции о природе человека. В них под личностью подразумевается социальные стороны человеческой природы: в философии – это “социальный аспект человеческой многогранности” и “социальная природа единичного и самостоятельного человека” в социологии – это, практически, то же самое, она подразумевает целостного человека, в единстве его индивидуальных способностей и выполняемых им социальных функций (роляй) Содержания личности, согласно философскому подходу, составляют “сознание и само-

сознание, познавательные процессы, эмоция и воля, темперамент, интуиция, ценностная ориентация, мировоззрение, убеждение, идеалы”; в социологии оно охватывает следующие характеристики: убеждения, мировоззрения, личностные смыслы, интересы, умения, знания, навыки, привычки, особенности познавательных процессов, особенности эмоциональных процессов, скорость протекания нервных процессов, баланс процессов возбуждения и торможения и т.п., половые, возрастные свойства.

При определении понятия и содержания личности, в свою очередь, психологические науки отталкиваются от следующих простых аксиом: 1) личность присуща каждому человеку; 2) личность есть то, что отличает человека от животных, у которых личности нет; 3) личность есть продукт исторического развития, то есть возникает на определенной ступени эволюции человеческого общества; 4) личность есть индивидуальная отличительная характеристика человека, то есть то, что отличает одного человека от другого.

В целом, в вышеупомянутых базовых дисциплинах (занимающихся вопросами личности), позиций по определению личности почти не противоречат, а больше дублируют друг друга. Личность определяется, в целом, как персонифицированный (индивидуальный и единичный) человек, содержание которого составляют ее определенные социальные признаки, свойства и функций. В целом, понятие личности в указанных дисциплинах подразумевает, в основном, социальную сущность человека. Далее, в них открытыми остаются вопрос о соотношении биологических и социальных условий и компонентов личности (и ее социальности).

В свою очередь, определение понятия и содержания личности в уголовном праве, подобной ясностью не обладает. Более того, в уголовном праве вопрос о личности виновного самостоятельно не выделяется. До настоящего времени сохраняются те установки (советского уголовного права), согласно которым “для уголовного права вполне достаточно традиционного и очень точного по своему содержанию понятия “субъект преступления””. Хотя и встречаются мнения о том, что, все же, она нужна, при этом должна “рассматриваться не в разделе о субъекте преступления, а в разделах о наказании, об основаниях освобождения от уголовной ответственности”, с которым, на наш взгляд, следует согласиться. На наш взгляд, рассмотрение личности виновного во многих разделах уголовного закона означает вовсе не оторванность ее от проблем субъекта преступления, а больше то, она (личность) пронизывается, практически, через все институты уголовного права. И это понятно, поскольку, уголовно-правовой метод охраны ценностей всегда связан с воздействием на личность правонарушителя. В этой связи, разработка проблемы личности виновного, ее содержания и значения представляется весьма необходимым.

При этом, нужно подчеркнуть, что рассматриваемая категория исследовалась в разрезе проблем личности преступника и индивидуализации уголовной ответственности. Нами представляется, что многие разработанные положения о личности преступника, несмотря на преобладание в них криминологических составляющих, применимы к категории личность виновного в уголовном праве, поскольку, под понятие преступника закладывается, практически, все то, что подразумевает понятия “виновный”. В частности, в советском уголовном праве, П. С. Дагель, исходя из положений ст.3 и 7 Основ уголовного законодательства, считал, что преступником является лицо, умышленно или по неосторожности совершившее (то есть, виновно совершившее) предусмотренное уголовным законом общественно опасное деяние. Подобные мысли (об идентичности понятий личности виновного и личности преступника) закрадываются и в современные уголовно-правовые исследования. К примеру, В. Н. Бурлаков, в одном из своих трудов, посвященных индивидуализации уголовной ответственности, в параграфе “Основные проблемы учета личности преступника в судебной практике назначения наказания” рассматривает вопросы личности обвиняемого и виновного на предварительном следствии и в суде.

В целом, можно предположить, уголовно-правовые исследования конкретно о личности виновного начали отделяться от концепций личности преступника в начале 2000-годов. Вместе с тем, проведенные исследования о личности виновного так не привели к единому

определению ее понятия и содержания. К определению понятия и содержания рассматриваемой категории сохранились разнообразные подходы.

Согласно первому подходу (условно) понятие, структура и содержание личности человека, совершившего преступления рассматриваются через призму причин преступности и личность виновного выделяется в качестве специфического вида индивидов, предрасположенный к совершению преступления. Данный подход пытается найти так или иначе устойчиво существующих у преступников личностных свойств, которые могут быть рассмотрены в качестве условий совершения преступления. В настоящее время, подобное понимание, в основном доминирует в криминологии в основе определения личности преступника. Основанием такого подхода к личности в уголовно-правовых науках послужило предубеждение о том, ликвидация преступности представляется возможным, в том числе через устранения у лиц причин, способствующих к совершению преступного деяния. Предполагалось, что последние не могли вытекать из природы социалистической системы отношений, и в этой связи исследование личностных причин совершения преступления становилось стержневым составляющим в борьбе с преступностью. К примеру, по мнению Н. С. Лейкиной, личность человека, совершившего преступления состоит из множеств компонентов, которые развиваются и являются условиями совершения преступления. Сущность личности преступника, сводится к “социально обусловленным свойствам, создающие возможность антиобщественного поведения, которая превращается в действительность при соответствующих условиях...”, “преступник как личность отличается от других людей тем, что он совершил преступление вследствие присущих ему антиобщественных взглядов, отрицательного отношения к общественным интересам”. Признавая обусловленность существования подобной позиции, отметим, что она не соответствует реалиям современного уголовного права. Потому что, уголовный закон и правоприменитель не рассматривают единственной или первостепенной задачей полное исправление виновного, путем искоренения в нем личностных причин совершения преступления, перед ними не ставится задача по ликвидации преступности.

Вместе с тем, подобная позиция продолжает иметь место и сейчас в науке уголовного права. Так, по мнению М. А. Мокосеевой, “личность виновного должна определяться как личность человека, который совершил преступление вследствие присущих ему криминогенных качеств, психологических особенностей, антиобщественных взглядов и их реализацией в конкретной жизненной ситуации”. Далее автор не бесспорно констатирует, что “Она формируется до совершения преступления, конституируется в момент его совершении...”. Безусловно, преступное поведение, как и любая форма поведения, является выражением личности. Вместе с тем, признание виновным лица в совершении преступления никак не может констатировать устойчивость определенных признаков личности, которые проявляются в преступлении. Более того, очень затруднительно для правоприменителя выяснение личностных причин совершения преступления (кроме случаев, когда по объективным обстоятельствам назначаются специальная экспертиза личности), в целях их искоренения. Также, на наш взгляд, устранение того или иного признака, призванного правоприменителем в качестве условий совершения преступления, не всегда может гарантировать то, что преступление не будет совершено повторно, или способствовать полному исправлению лица. Те или иные признаки личности, признаваемые уголовно-значимыми, бесспорно влияют при реализации уголовной ответственности (к примеру, при избрании меры наказания). В таком раскладе, современное понимание содержания и признаков личности виновного не должны сводиться исключительно к выявлению личностных причин совершения преступления (в том числе антиобщественной направленности).

Следующая точка зрения отрицает возможность существования личности виновного как устойчивая категория, хотя и признает существования определенных отрицательных личностных свойств у лица, совершившего преступления. Не без обоснования считается, что существующие отрицательные личностные свойства личности не могут исчерпать сущности человека, совершившего по разным причинам и условиям преступления. В этой связи полагается, что “никакой преступной личности, состоящей из свойств, характерных только для

преступника, не существует” и при реализации уголовной ответственности важным становится изучение личности виновного полностью. При этом, выяснение личности виновного важным становится а) при характеристике отдельных категорий лиц, совершивших преступления; б) для выявления степени социальной испорченности лица и применения наиболее действенных мер по его исправлению. Таким образом, справедливо отмечается, что наличие категории в уголовном праве личности виновного позволяет “составить” объективную картину виновного, состоящих из разных личностных признаков и таким образом, способствует избранию подсудимому необходимой и достаточной меры наказания, в случае доказанности вины последнего.

Следующая позиция в определении понятия и содержания личности виновного основывается на философские, социологические подходы дефиниции личности и сводится к ее определению исключительно как “совокупности социальных и социально-значимых свойств, признаков, связей и отношений, характеризующих лицо, виновно нарушающее уголовный закон и в сочетании с иными (неличностными) условиями и обстоятельствами, влияющими на его антиобщественное поведение”. На наш взгляд, такое понимание содержания личности виновного в уголовном праве представляется не совсем верным, поскольку в таком обозначении личность понимается достаточно ограниченно, уголовно значимые признаки личности не может сводиться исключительно к социальным характеристикам личности.

Таким образом, при определении понятия личности виновного среди ученых не достигнуто единое понимание. В данном вопросе можно выразить согласие с мнением П. С. Дагеля, согласно которому рассматриваемое понятие “хотя и связано с соответствующими понятиями в психологии и социологии и исходит из единых для всех общественных наук методологических оснований, не совпадает с ними; в некоторых отношениях, оно более широкое (так как включает и свойства личности и свойства человека) а в некоторых отношениях-более узкое (так как ограничено юридически значимыми признаками)”. При реализации уголовной ответственности, значимыми являются конкретные (ситуационные) уголовно-значимые признаки, а не абстрактное содержание личности.

Вышеизложенное позволяет сформулировать следующие выводы о понятии и содержании личности виновного:

1. Широкое определение личности в философии, психологии или социологии не всегда может быть применимо к уголовно-правовому определению личности виновного. В целом, уголовный закон использует понятие личности для обозначения человека, привлекаемого в уголовную ответственность, дифференцируя ее признаки (для обозначения субъекта преступления и личности виновного). Используя конкретные и однозначные признаки личности для определения субъекта преступления, законодатель гарантирует точное установление основания уголовной ответственности. Иные признаки личности, в таком разграничении, составляют содержание понятия личности виновного. В этой связи, конкретное обозначение понятия личности виновного не представляется возможным. Вместе с тем, именно ситуационно определенные личностные признаки составляют уголовно-правовое содержание личности виновного, поскольку, как известно “содержание понятия есть сумма признаков последнего”, и при принятии уголовно-правовых решений правоприменитель учитывает конкретные личностные признаки лица.

В самом уголовном законе прямо или косвенно содержатся ряд личностных характеристик, который оказывает существенное влияние на реализацию уголовной ответственности: общие идентификационные, психофизиологические и социально-демографические признаки личности, ее поведенческие проявления, направленности и индивидуальное развитие (возраст), болезненные состояния лица и др. Данные личностные характеристики, актуализируются в конкретной ситуации совершения преступления и должны признаваться уголовно-значимыми именно правоприменителем.

Исходя из изложенного, можно полагать, что уголовно значимые личностные признаки лица, совершившего преступление есть прямо или косвенно предусмотренные в уголовном законе характеристики лица, от которых зависит точная реализация уголовной ответст-

венности в соответствии с его предписаниями (условия уголовной ответственности). На определенных стадиях реализации уголовной ответственности содержание личностных признаков меняется. К примеру, при решении вопроса о возможности реализации уголовной ответственности, уголовно-релевантными признаются возраст и вменяемость личности, при решении вопроса о применении принудительных мер медицинского характера—виды, формы и степень тяжести психических расстройств личности и т.д. Подобная конкретность и точность не установлены при определении содержания личностных характеристик подсудимого при избрании меры наказания (назначение наказания), хотя, больше всего, рассматриваемая категория актуализируется на этой стадии.

2. На наш взгляд, использование категории “личность виновного” в общих началах назначения наказания, не совсем уместно. Так, при применении уголовного закона, в том числе при назначении наказания судья должен полагать, что лицо считается невиновным в совершении преступления, пока его виновность не будет установлена вступившим в законную силу приговором суда (ст.49 Конституции РФ и ст.77 Конституции РК). В этой связи, на наш взгляд, не совсем правомерным является использование законодателем конструкции “виновный” в общих началах назначения наказания. По сути, эти общие начала регулируют вопросы, связанные, всего лишь, с избранием вида и объема наказания (в основном, первой инстанцией) –одной из стадий реализации уголовной ответственности. И при избрании мер наказания лицо совершившее преступление все еще не считается, окончательно, виновным, а имеет уголовно-процессуальный статус подсудимого. В этой связи, на наш взгляд, корректнее использовать в общих началах назначения наказания конструкцию “подсудимый”.

Кроме того, как уже отмечалось, понятие личности является не совсем однозначным, довольно широким понятием. В целом, использование расплывчатого, не совсем однозначного термина в руководящих уголовно-правовых нормах–не совсем желательное явление и может привести к возникновению негативного судебского усмотрения. В этой связи, для внесения ясности и конкретности в процесс назначения наказания (в вопросах исследования пределов личности), правильнее было бы использовать в общих началах назначения наказания конструкцию “уголовно значимые личностные признаки подсудимого”, которую в последующем следовало бы раскрыть в соответствующих нормативных постановлениях высших судебных инстанций.

Семенюк І. С.
асpirант кафедри кримінального права КПУ

ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ МІЖНАРОДНИМИ СУДОВИМИ ОРГАНАМИ: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Серед міжнародних судових контрольних органів у механізмі захисту прав людини можна виділити два основні типи.

До першого типу таких контрольних органів відносяться міжнародні судові інституції, діяльність яких непрямим чином стосується питань міжнародного захисту прав людини. До таких міжнародних судових інституцій можна віднести, наприклад, Міжнародний Суд ООН, який створений та діє на підставі Статуту, що є складовою частиною Статуту ООН від 26 червня 1946 р., або Суд ЄС, який створений та діє на підставі Договору про Європейське Співтовариство вугілля і сталі, що набрав чинності 1 січня 1952 р.

Характерною особливістю Міжнародного Суду ООН є те, що, по-перше, він не приймає до свого розгляду індивідуальні заяви про порушення прав і свобод людини, оскільки виключно держави мають право на звернення до нього.

По-друге, діяльність Міжнародного Суду стосується питань міжнародного захисту прав людини лише у тій мірі, у якій ці питання торкаються предмету міждержавного спору, а також враховуючи те, що Міжнародний Суд здійснює свої функції у відповідності до загальнозвизнаних принципів міжнародного права, одним з яких є принцип дотримання прав людини і основних свобод.

Нарешті, по-третє, звернення до Міжнародного Суду зумовлюється необхідністю висловлення на це згоди відповідної держави-відповідача.

Подібно до Міжнародного Суду ООН, діяльність Суду ЄС лише опосередковано стосується питань міжнародного захисту прав людини, навіть незважаючи на те, що, на відміну від Міжнародного Суду, право на доступ до Суду ЄС є відкритим в тому числі для індивідів та не потребує висловлення на це згоди відповідної держави-відповідача.

Незначна практика Суду ЄС у питаннях захисту прав людини пояснюється, по-перше, суто економічним характером проблем, які виносяться на його розгляд, по-друге, відсутністю міжнародно-правових актів стосовно захисту прав людини, які б діяли виключно в рамках Європейського Союзу та могли б слугувати правовою базою у цій сфері для Суду ЄС, по-третє, існуванням сталого та ефективного механізму європейської системи захисту прав людини, що діє в рамках Ради Європи та охоплює в тому числі усі держави-члени Європейського Союзу.

До другого типу міжнародних судових контрольних органів слід віднести ті, які створенні в рамках міжнародних договорів щодо захисту прав людини, а отже діяльність яких безпосередньо пов'язана із питаннями міжнародного захисту прав людини. До таких міжнародних судових інституцій, окрім Європейського Суду з прав людини, можна віднести лише Міжамериканський Суд з прав людини, який створений в рамках Міжамериканської Конвенції з прав людини, що набрала чинності 18 липня 1978 р.

І хоча рішення Міжамериканського Суду про порушення прав, гарантованих Міжамериканською Конвенцією, є юридично обов'язковими для держави-відповідача, право на звернення до цього міжнародного суду мають виключно держави-учасниці Міжамериканської Конвенції та Міжамериканська Комісія з прав людини. Подібно до класичних міжнародних контрольних органів, право на звернення до Міжамериканського Суду обумовлюється також необхідністю висловлення на це згоди держави-відповідача.

На фоні згаданих “класичних” контрольних механізмів сучасної міжнародної системи захисту прав людини Європейський Суд з прав людини, що функціонує в рамках специфічного контрольного механізму правової системи Європейської Конвенції про захист прав людини і основних свобод 1950 р., є унікальним міжнародним юрисдикційним органом, оскільки, на відміну від класичного міжнародного суду в сфері прав людини, право на звернення до нього не тільки є відкритим в тому числі для індивідів, але й не обумовлюється необхідністю висловлення на це згоди відповідної держави-відповідача та, на відміну від квазисудових контрольних органів в сфері прав людини, його рішення є не тільки юридично обов'язковими для держави-відповідача, але й безпосередньо впливають на розвиток правової системи Конвенції.

Розуміння специфіки природи та правових зasad цього унікального юрисдикційного контрольного механізму потребує аналізу правового середовища, у якому він функціонує, й зокрема, природи та основних властивостей правової системи Європейської Конвенції про захист прав людини і основних свобод.

При всіх недоліках діючого контрольного механізму Конвенції організаційна структура Суду після реформування є в цілому досить вдалою, оскільки оптимально відповідає нагальним потребам діючого Суду навіть в умовах дефіциту людських та фінансових ресурсів.

З одного боку, подальше вдосконалення структурної побудови Суду має відбуватись в контексті послідовного здійснення відповідних заходів по подальшому реформуванню контрольного механізму Конвенції чи то на загальному рівні через внесення змін до Конвенції, чи то шляхом більш детального регламентування окремих аспектів судової процедури у Регламенті Суду.

З іншого боку, вдосконалення структурної побудови Суду може здійснюватись через радикальний перегляд уявлення про місце та роль Суду у системі органів Ради Європи та в загальному міжнародно-правовому контексті. Результатом цього має стати або надання Суду окремого статусу в рамках Ради Європи з відповідним перерозподілом людських та бюджет-

них ресурсів, або відокремлення Суду у окрему міжнародну інституцію з незалежним статусом та бюджетом.

Отже, Європейський Суд з прав людини є контрольним юрисдикційним органом Конвенції 1950 р. Він не тільки розглядає заяви про порушення конвенційних норм, але й наділений ексклюзивним правом по здійсненню автентичного тлумачення положень Конвенції та вирішенню питання про відповідність її нормам національної юридичної практики держав-учасниць.

Баглюк Р. С.
студент 5 курсу КПУ

ПРАВО НА ЖИТТЯ ТА ЕВТАНАЗІЮ

Сьогодні ми розглядаємо Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод. Розглядаючи статтю 2 право на життя, я б хотів обговорити можливість включення статті право на смерть [1].

Конституція України стаття 27 говорить: “Кожна людина має невід’ємне право на життя” [2]. А чи можливо відмовитися від цього права, так як в Конституції це є право, а не обов’язок. В яких випадках людина може від нього відмовитись? Якщо є право на життя, чи можливе право на смерть? В своїй роботі я хочу висвітлити питання щодо застосування евтаназії.

Слово “евтаназія” походить від двох грецьких слів: eu – “добрий” і tanatos – “смерть”, і в перекладі означає “добра смерть”, в нинішній час цей термін також використовують як “гідна смерть”. Сам термін “евтаназія” в XVII ст. ввів англійський філософ Френсіс Бекон (1561–1626) позначивши ним легку і безболісну смерть. Л. Воробйова в статті “Етичні проблеми евтаназії” пише що “евтаназію можна визначити наступним чином: це навмисні дії чи бездіяльність медичного працівника, які здійснюються у відповідності з явно і недвозначно вираженим проханням інформованого хворого чи його законного представника з метою припинення фізичних і психічних страждань хворого, який знаходиться по медичних показниках в загрозливому життю стані, в результаті якого повинна наступити його смерть” [3].

Перші згадки про евтаназію починаються з античності Гегесий – представник киренайської школи, учень Аристиппа. Кіренайки вважали, що справжнє благо і мета життя полягає в насолоді. Гегесий ж був переконаний, що насолода або недосяжна, або ілюзорна. А якщо щастя є недосяжним, то безглуздо до нього прагнути, слід обмежитися свободою від зла, тобто від страждань, а це найкраще досягається байдужим ставленням до всього. Якщо ж неможливо досягти такого стану байдужості, вважає Гегесий, коли страждання стають нестерпними, то є справжнє спасіння – смерть. Середньовіччя у цей період панував догмат, що від того, що дается Богом, людина не має права відмовитися, тому що людина не народжує самого себе. Так, Августин Аврелій розвинув платонівську ідею про бессмерття людської душі і ідею суду Божого. Це означало абсолютне засудження акту самогубства. Заповідь “не убий” поширювалася тепер і на акти самогубства [4].

1920 р. у Німеччині виходить перша книга про евтаназію “Дозвіл позбавити життя”. Її автори Альфред Хоч і Карл Біндінг вперше заявили про те, що під найсуworішим контролем у деяких випадках лікарі повинні допомагати пацієнтові померти. Ця книга в збоченій формі стала ідеологічною основою насильницької евтаназії в нацистській Німеччині. 1935 р. у Великобританії створено Товариство евтаназії з метою пропагувати цей гуманний метод допомоги безнадійно хворим. 1939 р. в жовтні на тлі розпочатої війни фюрер наказав робити “вбивства з милосердя” хворих та інвалідів. Нацистська програма евтаназії отримала назву “Акціон T4” і її метою було знищити “нестоящие життя”. Для початку умертвляли немовлят і малолітніх дітей з ознаками слабоумства, фізичних каліцитв або іншими симптомами, включеними в спеціальну анкету Міністерства охорони здоров’я рейху. Пізніше ця програма поширилася на всіх інвалідів. 1995 р. північні території Австралії приймають закон про легалізацію евтаназії, який був скасований парламентом країни в 1997 році. 1998 р. евтаназія стає

легальною в штаті Орегон. 1999 р. доктор-смерть Джек Кеворкян засуджений до 25-річного терміну за те, що він зробив смертельну ін'єкцію Томасу Юку, смерть якого була показана в телепередачі “60 хвилин”. 2000 р. Нідерланди легалізують евтаназію. 2002 р. Бельгія легалізує евтаназію [5].

Активна евтаназія – це проведення певних дій із прискоренням смерті невиліковно хворої людини, згідно з її проханням, з метою позбавлення тяжких страждань. Активна евтаназія може бути здійснена також спільними діями лікаря і пацієнта (наприклад, хвора людина вживає певні лікарські засоби, призначенні лікарем, які є необхідними для настання смерті). Пасивна (негативна) евтаназія – це незастосування засобів і невиконання лікарських маніпуляцій, які б підтримували певний час життя важко хворого пацієнта, за умови, що пацієнт висловив прохання не здійснювати медичне втручання [6].

Щодо пасивної евтаназії існує точка зору, що вона дозволена навіть в українському законодавстві. Мова йде про ст. 43 Основ законодавства України про охорону здоров'я, яка проголошує право пацієнта на відмову від медичного втручання.

Мене зацікавила активна евтаназія. Тому, що вона передбачає згоду пацієнта до якого буде застосовуватися, та як він може зробити цей вибір с повним розумінням своїх дій.

В наш час на законодавчому рівні евтаназія закріплена в низці держав, оскільки вона є офіційно дозволеною в Нідерландах, Бельгії, Люксембурзі, швейцарському кантону Цюрихі, такі штати США, як Орегон та Вашингтон, Японія. В більшості держав включно із Україною активна евтаназія вважається злочином.

Самим знаменитим лікарем який допомагав застосовувати евтаназію був Джек Кеворкян – американський лікар-патологоанатом, прихильник “права на смерть”. У 1989 р. побудував свій власний пристрій, так звану машину самогубства – Mercitron (від англ. mercy – милосердя), з допомогою якої невиліковно хворі і страждаючі пацієнти могли самі скінчити життя самогубством. Пристрій подавав медичні препарати у кров, які зупиняли серце і таким чином припиняли страждання хворого. Допоміг покінчти життя самогубством понад 130 тяжко хворим пацієнтам за їх бажанням. За свою діяльність проти нього кілька раз порушувалися кримінальні справи, але щоразу його виправдовували. 23 листопада 1998 року в прямому ефірі телебачення Кеворкян запропонував відеоплівку на якій він власноруч ввів ін'єкцію смертельного препарату хворому. Це було розцінено як умисне вбивство, за, що його було засуджено до 25 років ув'язнення . 1 червня 2007 був звільнений на умовах заборони допомагати в самогубствах [7].

Думки людей із застосуванням евтаназії дуже відрізняються. Деякі вважають що евтаназія це помилування, гуманне відношення до тяжко хворої людини, а інші що це узаконене вбивство. Препарат для проведення евтаназії коштує \$40, а витрати на підтримку життя \$40 000. Моральна сторона, Бог дав людині життя, а тому і приймати рішення про його позбавлення може лише він. Такий спосіб позбавлення життя може бути засобом вчинення злочинів, умертвіння старих осіб, інвалідів, невиліковних хворих, на лікування яких не вистачає грошей, підкупу медперсоналу, зловживання посадовими повноваженнями, шахрайства і.д. Держава і суспільство мають визнати таке право не заради всіх, а заради тієї невеликої групи людей, які дійсно його потребують. Серед вчених точка зору на евтаназію теж різиться М. Н. Малеїною, яка, обґрутовуючи позитивність евтаназії, вказує на те, що найвищою цінністю є реальне благополуччя людини. Не кожен має сили лежати паралізованим, обходить без сторонньої допомоги, відчувати постійний та нестерпний біль, не у всіх однакове уявлення про якісні параметри життя [8]. А. Малиновський зазначає, що, відмовляючи людині у праві на смерть, держава і суспільство тим самим обмежує її у свободі [9]. А такі вчені, як С. Стеценко, Н. Козлова, А. Зябрєв виступають категорично проти легалізації евтаназії, стверджуючи, що це може привести до численних зловживань [10].

На мою думку все ж таки евтаназія повинна бути в Україні та світі, до тих пір поки будуть існувати невиліковні захворювання. Але для застосування її в Україні недостатньо чесності, відданості своїй справі, правової поведінکі народу і законодавчого урегулювання цього питання щоб не зловживати цим правом. Людина повинна мати право на гідну, безбо-

лісну смерть, а не на тяжкі страждання і муки. В нашій країні дозволено гідно піти з життя зробивши евтаназію навіть собакам, котам, та іншим домашнім тварина. Якщо люди присипляють тварин, щоб позбавити їх страждань, чому самі люди мають страждати? А хіба ми гірші за тварин? Невже в нас менше прав ніж у собак та котів? У клятві Гіппократа сказано “Ніколи не приписувати нікому на його прохання смертельного засобу і не підказувати йому способу здійснення подібного задуму”, ми знаємо, що при сильному болю пацієнту застосовують наркотичні знеболюючі засоби (морфій) які автоматично роблять з нього наркомана. Якщо станеться диво і пацієнт одужає, то на все життя стане наркозалежним. А від наркотиків смерть не гірша ніж від раку. Також в клятві зазначено “Точно так само не давати жодній жінці песарію для викликання аборту”. Входить в одному випадку переступати клятву можна, а в іншому ні.

Список використаних джерел

1. Всеобщая декларация прав человека, Міжнародний документ від 10.12.1948. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
2. Конституція України Верховна Рада України; Конституція, Закон від 28.06.1996.
3. Вороб'єва Любовь Этические проблемы эвтаназии. Здравый смысл, Осень 2006, № 4 (41).
4. История эвтаназии [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://euthanasia.at.ua/blog/2010-10-06-1>.
5. Беларусь, медицина, эвтаназия (лишнее зачеркнуть) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vborisove.by/archives/3675>.
6. Ворона В. А. Право на евтаназию як складова права людини на життя / В. А. Ворона // Право України. – 2010. – № 5. – С. 199–205.
7. Джек Кеворкян – американський врач-патологоанатом, сторонник “права на эвтаназию” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://euthanasia.at.ua/news/2010-11-13-17>.
8. Малеина М. Н. О праве на жизнь / М. Н. Малеина // Советское государство и право. – 1992. – № 2. – С. 58.
9. Малиновский А. Имеет ли человек право на смерть? / А. Малиновский // Российская юстиция. – 2002. – № 8. – С. 54.
10. Цимбалюк, В. І. Проблеми встановлення кримінальної відповідальності за евтаназію / В. І. Цимбалюк // Питання боротьби зі злочинністю : зб. наук. пр. / Нац. акад. прав. наук України, Нац. юрид. ун-т ім. Я. Мудрого, НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса. – Харків : Право, 2014. – Вип. 28. – С. 108.

*Барашенський П. Ю.
студент 5 курсу КПУ*

ТРАДИЦІЙ ТА НОВАЦІЇ В КРИМІНАЛЬНОМУ ТА КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ПРАВІ ІРАКУ

Кримінальне та кримінально-процесуальне право, безумовно, належать до найважливіших сфер правового регулювання в будь-якому суспільстві.

Перш ніж розпочати розгляд реформ у кримінально-правовій сфері, що відбулися в Іраку в останні десять років, необхідно розглянути історію формування його кримінального та кримінально-процесуального права, а також стан цих систем права до кінця правління Саддама Хусейна.

Правова система Іраку належить до мусульманської правової сім'ї, що виявляється насамперед у колі його джерел. До них належать Конституція, кримінальний закон, звичай, судова практика і резолюції Ради революційного командування і Народної ради. Особливістю формування кримінального права і право розуміння в Іраку є те, що вони століттями формувалися під впливом правових концепцій Ісламу. Внаслідок цього кримінально-правові приписи нерозривно пов'язані з релігійними і моральними.

Протягом сторіч правовідносини, пов'язані з переслідуванням і покаранням кримінальних злочинців, регулювалися правовими звичаями та традиціями. Лише у другій половині XIX століття їм на зміну поступово починають приходити правові норми, засновані на європейських зразках. Із тим значну роль у кримінальному праві Іраку продовжувало відігравати звичаєве право. Іракські звичаї, особливо сильні в сільській місцевості та в племінних районах на півночі країни, не вимагають звернення до держави для розслідування значної частини кримінальних справ і покарання за них. Крім того, в Іраку традиційно існує недовіра до суду, нерідко низько кваліфікованого, корумпованого і далекого від місцевих реалій.

Звернення до звичаю може мати місце в широкому спектрі випадків, що варіюються від образів до вбивства. Найбільша увага у звичаєвому праві приділяється не покаранню злочинця, а відновленню порушених суспільних відносин і довірі між членами громади.

Так, відносно низких злочинів, які в західній правовій традиції характеризуються як справи приватного обвинувачення, можливо швидке улагодження конфлікту в тому разі, якщо винний негайно і публічно вибачиться перед потерпілим, а потерпілий його прощачить. Фактично йдеться про інститут примирення сторін.

Кримінальний кодекс Іраку не містить визначення поняття “злочин”, хоч і зазначає, що злочином уважається виключно діяння, яке визнається кримінально караним згідно з нормами Кримінального кодексу (стаття 1), а також, що злочинні діяння підрозділяються на злочини, проступки і порушення (стаття 23). Ця класифікація ґрунтуються на ступені тяжкості діяння, який, у свою чергу, визначається через ступінь тяжкості покарання.

Виходячи зі змісту норм Кримінального кодексу, поняття злочину в іракському праві можна сформулювати як каране в кримінальному порядку правопорушення, що відзначається високим ступенем суспільної небезпеки. Однак низка іракських юристів вказують на надмірне спрощення поняття в кримінальному законі.

Кримінальний кодекс Іраку виділяє три елементи складу злочину: правовий, фізичний і ментальний, що відображає вже вплив французької правової традиції. Правовий елемент ґрунтуються на принципі відсутності покарання без згадки його в кримінальному законі й припускає, що діяння є злочином лише у випадках, коли воно прямо передбачається Кримінальним кодексом.

Основну роль у характері злочину відіграє матеріальний елемент, який можна порівняти з поняттям об'єктивної сторони в кримінальному праві України.

Ментальний елемент, який можна порівняти з існуючим в українському кримінальному праві поняттям суб'єктивної сторони, включає в себе провину в поєднанні зі здатністю особи бути суб'єктом кримінальної відповідальності, яка, у свою чергу, визначається через досягнення особою певного віку і здатність особи відповідати за свої дії та керувати ними.

Вина виявляється у формі умислу або необережності, а умисел, у свою чергу, може бути простим або заздалегідь обдуманим.

В Іраку існує та діє досить розвинена система ювенальної юстиції. Згідно із Законом “Про добрідіт неповнолітніх” від 1983 року, можливість кримінального засудження неповнолітнього настає у віці семи років і триває до повноліття (18 років).

Особливим підінститутом, який можна розглядати в рамках інституту складу злочину, є інститут так званого “негідного замаху”. Він характеризується як об'єктивними обставинами (фізичний елемент), так і суб'єктивним розумінням особою характеру злочину (ментальний елемент). Негідний замах означає, що злочин не було доведено до кінця через допущену винним помилку.

Формування нового кримінального та кримінально-процесуального права Іраку стало можливим після прийняття 2005 року нової Конституції. Вона включила в себе низку принципів та гарантій захисту прав людини, що відображають базові міжнародні стандарти, застосовані в кримінальному праві й процесі.

Крім Конституції та міжнародних договорів, у Іраку існує досить розвинена система законодавства, що регулює питання кримінального права та процесу.

Першочерговим завданням реформи стало відновлення незалежності судової системи.

Закон “Про судоустрій” 1979 року формально встановив незалежність суду, однак ця норма нівелювалася встановленим в преамбулі обов’язком суду застосовувати Закон з урахуванням “духу революції і свідомості, відповідного соціалістичним цілям”.

Нову Конституцію 2005 року було визначено загальні гарантії незалежності судової системи та базові принципи її організації. Також вона встановила, що Касаційний суд одночасно виконує функції Конституційного Суду – єдиного органу, повноважного давати офіційні тлумачення Конституції.

Також Конституцією встановлено принцип єдності судової системи і заборонено створення не передбачених законом спеціальних судів, тобто введено пряму заборону на широко поширену в часи Саддама Хусейна практику.

На додачу до Військово-кримінального кодексу 2008 року був прийнятий Кримінальний кодекс для Сил внутрішньої безпеки, до складу яких входять як поліція, так і спеціальні служби Іраку. Потреба в прийнятті Кодексу була зумовлена підвищеною значимістю відповідних підрозділів у боротьбі з внутрішніми загрозами та необхідністю дисциплінувати їхніх службовців шляхом установлення для них спеціальних складів злочинів і більш суверіні покарань.

Варто зауважити, що фрагментація кримінального та кримінально-процесуального права, зумовлена існуванням низки відмінних за сферою застосування кодексів, є негативним фактором, що сповільнює прогресивний розвиток системи права сучасного Іраку.

Ще однією особливістю кримінального права Іраку є досить дріб’язкова регламентація норм про кримінальні злочини і покарання. Наявність окремих кримінальних кодексів для збройних сил і для поліції та окремого Військового кримінально-процесуального кодексу свідчить насамперед про глибокі проблеми в діяльності цих державних структур, які змушують законодавця максимально жорстко припиняти можливу злочинну поведінку їхніх членів.

Одним із завдань реформування права Іраку, таким чином, стає підвищення рівня правосвідомості військових і правоохоронців.

Проаналізувавши зміни та тенденції в зміні кримінального та кримінально-процесуального кодексів Іраку, можна побачити те, що країна, в якій доволі довго були відсутні хоча б натяки на зміни в законодавство, почала дуже швидко а прогресивно вносити такі зміни в кожну галузь свого законодавства, що регулює повсякденне життя іракського суспільства. Хоча змін багато, та вони є революційними для Іраку, йому важливо не зробити ці зміни, а вплинути перш за все на свідомість громадян, тому що жоден кодекс чи ідея не будуть жити, якщо суспільство відкине їх.

Безименко В. А.
студентка групи ДП-124 КПУ

ЗАГАЛЬНА ДЕКЛАРАЦІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ: ІСТОРІЯ ПРИЙНЯТТЯ ТА ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Загальна декларація прав людини 1948 року – це “видатний документ в історії людства”, “Хартія вольностей для всього людства”. Причину такого визнання потрібно шукати в самій Загальній декларації, яка компактно і зрозуміло викладає сучасну концепцію прав людини.

За останні роки в суспільній свідомості міцно закріпилася ідея прав людини. Тема прав людини не сходить зі сторінок газет і журналів, екранів телевізорів, незмінно присутня в промовах державних діячів, політичних лідерів, парламентаріїв, у доповідях учасників різних наукових конференцій. У дослідженнях створення Загальної декларації прав людини потрібно звернутися до історії. Ще європейські філософи епохи Просвітництва розвинули теорію природного права, під впливом якої були сформульовані такі документи, як англійський Білль про права, американський Білль про права та французька Декларація прав лю-

дини і громадянина. Під час Другої світової війни виникла потреба в прийнятті міжнародного білля щодо прав людини. У своєму зверненні до нації 1941 року президент США Франклін Рузвельт закликав до захисту того, що він називав істотними чотирма свободами: свободи слова, свободи совісті, свободи від страху та свободи від злиднів. Ця декларація відображала переконання початку 1940-х, за якими захист прав людини повинен був стати умовою мирних угод після закінчення війни. Статут ООН підтверджив віру в фундаментальні права, гідність і цінність людської істоти і зобов'язав усіх членів ООН забезпечити повагу й дотримання людських прав та основних свобод для всіх без розрізнення щодо раси, статі, мови чи релігії.

Виходячи з вищепередного можна зробити висновок, що сучасне розуміння прав людини склалося після Другої світової війни. Кульмінацією цього процесу стало проголошення "Загальної декларації прав людини" Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 року.

В загалі Загальна декларація прав людини розглядається як система вироблених і узгоджених правил людського співжиття. Права людини мають воїстину світове значення, являють собою найважливіший соціальний і політико-юридичний інститут, тому Загальна декларація прав людини заснована на ідеї виключення насильства, орієнтації на компромісне рішення будь-яких спірних питань, пом'якшення гостроти конфліктних проблем тощо. "Загальна декларація прав людини" проголошує, що всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах. Вони обдаровані розумом і совістю й повинні діяти один щодо іншого відповідно до духу братерства.

В процесі створення цього документу була утворена комісія з прав людини. Її членство представляло все людство. До складу комісії увійшли представники з усіх точок світу серед яких Австралія, Бельгія, Білоруська Радянська Соціалістична Республіка, Китайська Республіка, Куба, Франція, Індія, Іран, Ліван, Сполучені Штати Америки, Радянський Союз, Югославія та ще багато країн. Очолив підготовку проекту Декларації за дорученням генерального секретаря ООН канадець Джон Петерс Гамфрі, який незадовго до того був призначений директором Відділу прав людини ООН.

Незважаючи на давнину, положення Декларації зберігають свою актуальність і дотепер. Загальна декларація разом з Міжнародним пактом про економічні, соціальні та культурні права та Міжнародним пактом про громадянські та політичні права, прийнятими Генеральною Асамблеєю 16 грудня 1966 р., визначається як Міжнародний Біль про права людини.

З тих пір, кожного року 10 грудня, люди святкують День прав людини. Зазвичай святкуваннякої десятої річниці супроводжується кампанією з популяризації знань про людські права й "Декларацію".

У підсумку хотілося б зазначити, що права людини являють собою цінність, яка належить всьому міжнародному співтовариству. Їх повага, дотримання і захист – обов'язок коїнної держави.

Безпалько О. Г.
студент коледжу КПУ

УКРАЇНСЬКА ГЕЛЬСІНСЬКА ГРУПА

Починаючи з 18–19 століття-періоду великих соціальних та політичних потрясінь та революцій, що пройшлися по всьому світу, та призвели до падіння монархій і встановлення демократичних республік, дотримання прав людини та громадянина держави стало першочерговою метою будь-якої самої держави.

Ще давньогрецькі філософи та вчені зазначали, що без дотримання прав усіх громадян призведе до того, що держава рано чи пізно скатиться до стану анархії або ж антинародної диктатури, яка призведе до братобійчої війни та можливої загибелі нації.

Проте не завжди правителі держав розуміли цю звичайну реч та нехтували не тільки законами, але навіть природними правами людей. Це призводило до занепаду держави, і народ

підіймався проти своїх гнобителів, через це спалахували громадянські війни, що також у свою чергу призводили до великих жертв, що ще ускладнювали важке становище нації.

Не завжди збройне повалення антилюдської диктатури призводили до чогось крашного, або навіть навпаки. Тому свідомі люди намагалися добитися дотримання прав та свобод людини мирним шляхом, бо вважали, що не можна платити кров'ю за кров, і демократична держава мала будуватися мирно та без кровопролиття.

У 1919 році був встановлений в Україні тоталітарний режим, який якраз і нехтував правами звичайних українців. Будь-які збройні повстання проти режиму ні до чого не призвели. Тому, починаючи з 70–80-х років з'являлися різні правозахисні організації, серед яких була і Українська Гельсінська група, що мала за мету перехід від тоталітаризму до демократії мирним шляхом, минуючи кровопролиття.

Українська громадська група сприяння виконанню Гельсінських угод, відома також як Українська Гельсінська група (УГГ), об'єднання діячів українського правозахисного руху, утворене в Україні 9 листопада 1976 р. На 50-тичному мітинзі у Львові 7.07.1988 р. на її основі було проголошено створення Української Гельсінської спілки (УГС). Підставою для утворення УГГ були постанови про права людини Заключного акту Наради у справах безпеки й співпраці в Європі у Гельсінкі 1975. Згідно з основоположною декларацією УГГ її метою є сприяти виконанню в Україні постанов Заключного акту:

- 1) збирати докази порушення тих постанов та скарги постраждалих;
- 2) доводити факти порушення прав людини та націй в Україні до відома ширших кіл української та міжнародної громадськості, до урядів держав, які підписали Заключний акт.

УГГ ставить також своїм завданням знайомити громадян України з Декларацією прав людини ООН, домагатися від влади здійснення права на вільний обмін інформацією та ідеями, акредитування в Україні представників закордонної преси, утворення незалежних пресових агентств, безпосереднього контакту України з іншими країнами. Для виконання цих завдань УГГ встановила зв'язок зі своїми кореспондентами та співробітниками у різних частинах України, а також з іншими гельсінськими групами (вірменською, грузинською, литовською, російською), зібрала сотні документів, які свідчать про порушення органами влади людських та національних прав, їх у своїх деклараціях, меморандумах, зверненнях, протестах довела їх до відома різних міжнародних кіл, а також органів влади СРСР.

УГГ виступає за оборону переслідуваних за переконання, дає їм моральну та юридичну допомогу. Від другої половини 1970-их рр. УГГ виявилася в Україні діяльним у рамках існуючого радянського законодавства і міжнародних договорів речником прагнень українського народу до політичної і соціальної свободи та державної незалежності. Правозахисна платформа УГГ стала в наявних в СРСР та у світі умовах мобілізуючим, ефективним засобом для активізації громадськості й оборони українських національних інтересів.

КДБ застосовувало до УГГ жорстокі репресії. У 1977 заарештовано й тоді або у наступному році засуджено на максимальну допущену законом (ст. 62 Кримінального кодексу УРСР – “антирадянська агітація та пропаганда”) кару від 7 до 10 років ув'язнення і 5 років заслання членів-засновників УГГ: М. Руденка, О. Тихого, Л. Лук'яненка, М. Мариновича, М. Матусевича.

З 1979 Закордонне Представництво УГГ вела акцію за мобілізацію міжнародної громадської думки на захист прав людини та народів під час Мадридської конференції. 1980 ЗП УГГ почала видавати “Вісник репресій в Україні” (ред. Н. Світлична).

Таким чином можна твердо вважати, що тодішня влада усіяко намагалася завадити діяльності українських правозахисників. Проте, як і було передбачено ще давньогрецькими філософами, тоталітаризм довго не проіснував і вже в 1991 році був повалений під час революційних подій по всій території колишнього СРСР від Балтійського та Чорного морів на заході до Тихого океану на сході, а також від Північного Льодовитого океану на півночі до пустель Середньої Азії на півдні.

Bukharin Glib

Master student of Mykolo Romerio University, Vilnius, Lithuania.

Specialization: International and EU law

CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY AND HUMAN RIGHTS: REGULATING MULTINASIONAL CORPORATIONS

The process of globalization has become a real challenge for the traditional legal order of sovereign States. Appearing of the huge corporations and their international performance creates lots of difficulties in questions of social responsibility and responsibility for the human rights infringements. This tends to be highly discussible, whether to establish an effective control over corporations international law level (in this case States have to partially loose their sovereignty), or to give a right to States exercise total control over the Corporations and it's subsidiaries located in other territories and even over foreign entities (however, in such way the international law principle of sovereign equality is in danger).

Historically the concept of "corporate social responsibility" appeared only in the 20th century. Some companies took part in the initiatives that contributed to the interests of employees, society and environment, starting up from the 18th century. The US Bureau of better business, dealing with ethical, customer-oriented, market practice has its origins on trade "vigilance committees", first formed in the late 1800s. In India, Tata Steel involving in the activities of corporate social responsibility since its formation in 1909.

United Nations defined corporate social responsibility as – responsibility which relates to business enterprises and related impact on the needs and goals of society.

International Organization of Employers defines social responsibility of corporations as "a voluntary initiative of companies to integrate social issues and environmental issues in their business operations and in their interaction with shareholders."

International Chamber of Commerce offers the following definition of corporate social responsibility from business point of view: a voluntary commitment to manage business activities in responsible manner. International Chamber of Commerce adds, that the number of companies applying social responsibility as a comprehensive set of values and principles that are integrated in business operations through the management policies, practice and decision-making process is growing.

Despite the huge amount of literature dedicated to corporate social responsibility and related concepts, today there is no single approach to the definition of corporate social responsibility. Such situation is affected by number of factors.

First, activity of corporate social responsibility is multifaceted, in addition there are significant differences in approaches in management of the CSR. Non-financial reporting, sustainable research and development, cultural sponsorship and stakeholder management, workers' rights, reducing pollution and local sport events, so the range of methods, tools and problematical issues is really extensive.

Secondly, there are different concepts which partially coincide or paralleled with the categories of corporate social responsibility. As an instance, "social responsibility," "corporate social response," "corporate social performance". In the 1970s and 1980s was an introduction of the paradigm of stakeholders and the notion of business ethics. also concepts of environmental management and corporate sustainability. However in 1990 coincidence of these principles testified to the debate on environmental problems and sustainable development. While each of these concepts is balancing between business relations and society, their interpretation could vary.

However, it could be admitted that social responsibility of corporations is mostly dedicated to:

- Human Rights;
- Protection of employees;

- Unfair business practices, which include bribery, corruption and anti-competitive practices;
- Organization of management;
- Environmental sustainability;
- Protection of the consumer's rights;
- Social and economic development of particular areas.

Principles of corporate responsibility usually developed by the companies themselves and often supervised by non-governmental organizations; nevertheless, national governments play in this process is essential role. Government may determine principles of development, encourage activities, but the main thing – it has a right require legal execution. Government can use taxation to promote “green” business practices, to establish a minimum wage and maximum working hours. In some countries, government requires companies to implement measures to reduce emissions to targeted levels of standards. However, some experts emphasize that the bigger effect could be reached by promotional initiatives of the government, rather than penalties.

With respect to the basic principles of corporate social responsibility, they could be defined as follows:

- Consistency with legislation and regulation;
- Voluntary commitments;
- Inclusion and involvement of stakeholders and those who are under the influence;
- Responsibility of the actor;
- Transparency;
- Ethical behavior;
- Transparency;
- Flexibility to reflect diversity and needs;
- Sustainability;
- Social orientation

To sum up: According to information mentioned above we could presume that corporate social responsibility is a vital feature of modern business. Therefore, to my opinion, is the needed to implement the following measures, which will facilitate the influence of this instrument, providing strict penalties for violations and good encouragement for the actors to perform the policy of social responsibility. For instance, States could provide :

- Information campaign, highlighting the social responsibility of Western corporations, in particular, the involvement of society in decision-making;
- introduce legislative requirements to the level of reporting of social activities;
- introduce tax incentives that would encourage firms to involve in such activity;
- develop civil institutions and their extensive involvement in solving social problems;
- involve citizens in active discussions in defending their rights in the case of a dispute;
- transfer of most powers to the level of local governments.

And the last but not the least, introduction of the concept of CSR has a positive impact on the relations between corporations and society, and also the effectiveness of the company as a whole.

*Глазкова А. О.
помічник судді
Запорізького окружного адміністративного суду*

ПОРУШЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Мабуть, найболячішою проблемою сучасного світу є протиріччя між людьми, які можуть бути спричинені різними причинами, починаючи з расових чи релігійних поглядів, закінчуючи політичними і т.д. Найчастіше такі протиріччя рано чи пізно переростають у збройні конфлікти.

Якщо дослідити термін “збройний конфлікт, воєнний конфлікт” більш детально, то це – украй гостра форма вирішення протиріч між державами, що характеризується двостороннім застосуванням воєнної сили.

У широкому значенні слова під конфліктом воєнним розуміється будь-яка воєнна акція із застосуванням збройної сили. Конфлікт воєнний у вузькому значенні слова являє собою відкрите озброєне зіткнення, найчастіше на державному кордоні, пов’язане з його порушенням, обмеженням суверенітету тієї або іншої держави [1].

Тобто, саме по собі поняття збройного конфлікту включає в себе застосування насильства до людини, посягання на її здоров’я, а також на цілісність її житла та інших матеріальних цінностей.

Порушення прав людини під час таких конфліктів завжди мають місце, на залежно від географічного розташування країни. У критичних ситуаціях навіть у країнах з міцною традицією демократичного співжиття влада тією чи іншою мірою намагається обмежити право своїх громадян на приватне життя, недоторканність житла, свободу слова, зборів, маніфестацій і асоціацій тощо. Обмежують держави права людини і за межами своїх кордонів (мається на увазі право мирного населення не брати участі в конфліктах, право на життя, свободу і життя без страху тощо).

Стаття 1 Загальної декларації прав людини проголошує, що всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах. Вони наділені розумом і совістю і повинні діяти у відношенні один до одного в дусі братерства. Стаття 3. Кожна людина має право на життя, на свободу і на особисту недоторканність [2].

Проте, обмеження прав людини під час війни або при надзвичайному стані регламентується деякими міжнародними документами. Так, стаття 4 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права дозволяє державам вживати тимчасових заходів на відступ від деяких їхніх обов’язків за Пактом “під час надзвичайного стану в державі, при якому життя нації знаходитьться під загрозою”, але тільки “в такій мірі, в якій це обумовлено гостротою становища”. Стаття 15 Європейської конвенції про права людини містить аналогічну норму. Підкомісія з попередження дискримінації і захисту меншин широку проводить огляд надзвичайних станів і дотримання прав людини в таких ситуаціях [3, 4].

Однак необхідність гарантування дотримання прав людини навіть у воєнний час повністю визнана; стаття 3 чотирьох Женевських конвенцій про гуманітарне право від 1949 року передбачає, що під час збройних конфліктів особи, які знаходяться під захистом цих конвенцій, мають “за всіх обставин користуватися гуманним поводженням без будь-якої дискримінації з причин раси, кольору шкіри, релігії або віри, статі, походження або майнового стану чи будь-яких аналогічних критеріїв” [5, 114].

Якщо проаналізувати ту кількість воєнних конфліктів, яка відбулася і відбувається за останні роки, а також кількість жертв цих конфліктів серед населення різних країн, то можна зrozуміти чому проблема дотримання прав людини є актуальною та невирішеною. Більше того, актуальність пошуку шляхів вирішення вказаних проблем можна побачити і на прикладі нашої країни.

Так, конфронтація насильства на сході України розпочалася в середині квітня 2014 року у зв’язку з чим і почалися численні порушення прав людини.

Про це зазначено в новій доповіді, оприлюдненій Управлінням ООН з прав людини. Доповідь містить детальний опис серйозних порушень і зловживань правами людини, що тривають на сході України, попри на менш інтенсивні бойові дії. Як зазначено в доповіді, йдеться про “артилерійські обстріли, страти, довільні та незаконні затримання, катування, жорстоке поводження, торгівлю людьми, відсутність справедливості і відповідальності, а також брак можливостей для реалізації економічних і соціальних прав, що має серйозний вплив на п’ять мільйонів людей, які проживають на територіях охоплених конфліктом”.

Там також згадують про “відсутність правосуддя та відповідальності за злочини, що були скочені під час протестів на Майдані більш ніж рік тому, під час яких принаймні 117 людей загинули і понад 2295 отримали поранення. Точно так само нікого ще не притягнули до відповідальності у зв’язку з насильством 2 травня 2014 року в Одесі”.

Порушення прав людини викладено в десятій доповіді Моніторингової місії ООН з прав людини, яка охоплює період з 16 лютого по 15 травня 2015 року [6].

Таким чином, з вищепереліченого можна зробити висновок, що найпершим кроком до усунення порушень прав людини під час збройних конфліктів є власне недопущення розпалиювання таких конфліктів, оскільки у умовах бойових дій дуже тяжко прослідити та попередити вказані порушення. Також, більш детально повинно бути врегульоване становище постраждалих у збройних конфліктах, зокрема, біженців, учасників бойових дій і т.д., оскільки це найбільш незахищенні категорії населення у таких умовах. Найдієвішим у вирішенні даної проблеми буде прийняття відповідних нормативно-правових актів для врегулювання дотримання прав людини у період збройних конфліктів, а також внесення відповідних змін до вже існуючих нормативно-правових актів. Крім того, повинні бути вирішенні політичні протиріччя на рівні влади, тільки тоді можливо буде говорити про те, що ми стали на шлях становлення гуманної європейської держави.

Список використаних джерел

1. Збройний конфлікт. Воєнний конфлікт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org>.
2. Всеобщая декларация прав человека, Міжнародний документ від 10.12.1948. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
3. Виклад фактів № 13. Міжнародне гуманітарне право і права людини. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.khpg.org>.
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
5. В. І. Лясковський. Правова регламентація збройних конфліктів на сучасному та особливості застосування в них міжнародного гуманітарного права // Юридична наука. – 2013. – № 5. – С. 111-124. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/jnn_2013_5_14.pdf.
6. На сході України фіксують серйозні порушення прав людини – доповідь ООН [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gazeta.lviv.ua/news/2015/06/02/43603>.

Градецька Є.
студентка групи ДП-123 КПУ

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ БІЖЕНЦІВ ОРГАНАМИ ПРАВОПОРЯДКУ

Останнім часом проблема біженців набула глобального масштабу. Зростання числа таких осіб ставить перед міжнародним співтовариством серйозні завдання. Як виявилося, саме цей факт може створювати напруженість у місцях і районах, де раніше спостерігалися мир і спокій. Навіть звичайна потреба в продовольстві, житлі, медичній допомозі і дотриманні гігієни в межах, необхідних для підтримання життя, створює величезні проблеми, пов'язані з матеріальним постачанням таких осіб, придбанням товарів і продовольства і рівним і адекватним їх розподілом. Уряди країн, яких ця проблема торкається, найчастіше зіштовхуються з явно нерозв'язаними проблемами, у числі яких і є проблеми, пов'язані з репатріацією груп населення, що втекли зі своїх країн у зв'язку з безладдям, що виникає на етнічному підґрунті чи в зв'язку з порушенням прав людини.

Під час виконання службових завдань працівниками органів внутрішніх справ трапляються непоодинокі випадки порушень прав біженців та шукачів притулку. В результаті перевірки фактів та аналізу обставин, під час яких відбулися ці порушення з'ясувалося, що це обумовлено рядом причин. По-перше, вкрай низький рівень обізнаності особливого складу змісту міжнародних та вітчизняних нормативно-правових актів, як і регламентують питання дотримання прав біженців і регламентують та шукачів притулку (Конвенції ООН про статус біженців 1951 і регламентують р., Протоколу щодо статусу біженців 1967 р., Закону України “Про біженців”, а також відомчих документів, що регламентують міжнародне співробітництво ОВС та питання правової допомоги) і як наслідок – відсутність чіткого розуміння статусу біженця, обсягу його прав та обов'язків, їх відмінність від нелегальних (еко-

номічних) та мігрантів. По-друге, неналагоджена дієва співпраця органів державної влади з представниками громадських організацій та міжнародних правових інституцій, які опікуються проблематикою дотримання прав біженців та шукачів притулку.

Особами, що підпадають під визначення біженець, відповідно до Конвенції про статус біженців 1951 року, забезпечується захист їхніх прав положеннями цієї ж Конвенції. Під терміном “біженець” в Конвенції визначається особа, яка “... через обґрунтовані побоювання стали жертвою переслідувань за ознакою расової належності, релігії, громадянства, належності до певної соціальної групи чи політичних поглядів знаходиться за межами країни своєї національної належності і не в змозі користуватися захистом цієї країни або не бажає користуватися таким захистом внаслідок таких побоювань; або не маючи визначеного громадянства і знаходячись за межами країни свого колишнього місця проживання в результаті подібних подій, не може чи не бажає повернутися до неї внаслідок таких побоювань”. До того ж Конвенція встановлює мінімальні стандарти поводження з біженцями, включаючи надані їм основні права.

Після того, як у 1954 році Конвенція про статус біженців набула чинності, стало очевидним, що проблема біженців є не лише наслідком Другої світової війни. Конфлікти, що відбувалися після 1 січня 1951 р., викликали новий потік біженців, що не підпадали під дію положень Конвенції.

Прийнятий 4 жовтня 1967 р. ООН Протокол, що стосується статусу біженців, дещо розширив визначення “біженець”, запропоноване в ст. 1А2 Конвенції, “на будь-яку особу, що підпадає під цю категорію, незалежно від часових меж, що містяться в цьому визначенні”.

Вказуються умови, за яких особи не можуть користуватися захистом і правами, зафікованими в Конвенції. Особливу увагу вато звернути на положення, в яких йдеться про те, що “ положення дійсної Конвенції не поширюються на всіх тих осіб, стосовно яких є серйозні підстави припустити, що вони:

а) вчинили злочини проти миру, військовий злочин, злочин проти людяності у визначені, даному цим діянням у міжнародних актах, складених з метою вживання заходів стосовно подібних злочинів;

б) учинили тяжкий злочин неполітичного характеру поза країною, що дала їм притулок, і до того як вони були допущені в цю країну як біженці;

г) винні в здійсненні діянь, що суперечать цілям і принципам ООН”.

Хоча біженці і мають право на загальний захист своїх прав і свобод нарівні з всіма іншими громадянами, Конвенція про статус біженців пропонує додатковий захист для цієї категорії осіб, беручи до уваги особливі обставини, з якими зіштовхуються біженці.

Крім того, Європейська Комісія нещодавно видала “Повідомлення про регіональні програми захисту (РПЗ)”, в якому зокрема акцентується увага на таких аспектах: “підвищувати спроможність областей, близьких до регіонів походження, для захисту біженців”, та допомогти “створити умови для довготривалих рішень” стосовно біженців, зокрема й через добровільну репатріацію, місцеву інтеграцію чи переселення. Основними принципами цієї діяльності визначено: забезпечення і підтримання доступу до справедливих та ефективних систем притулку в Європі; узгодження з країнами походження та транзиту; координація з організаціями, які надають гуманітарну та іншу допомогу стосовно розвитку; ресурси та очікування; особливі види діяльності, передбачені в пілотних проектах; переселення.

На даний час в Україні діє ряд нормативно-правових актів, що регламентують питання дотримання прав біженців та шукачів притулку, зокрема, це:

– Конвенція ООН про статус біженців 1951 року (далі – Конвенція ООН) та Протокол щодо статусу біженців 1967 року, які ратифіковані Верховною Радою України 10 січня 2002 року;

– Конституція України (стаття 26, яка передбачає можливість надання іноземцям та особам без громадянства притулку);

– Закон “України про біженців”.

Незнання або ігнорування вимог даних нормативно-правових актів з боку працівників органів внутрішніх справ може привести до порушень прав біженців та шукачів притулку.

Сьогодні Україна для біженців залишається передовим транзитом країною, а не кінцевим пунктом призначення. Безперечно, проблема біженців і переміщених осіб безпосередньо стосується діяльності співробітників правоохоронних органів.

Це пов'язано з тим, що найчастіше саме працівники правопорядку є першими офіційними особами, з ким біженці мають справу після прибуття до держави, яка їх приймає.

У зв'язку з цим Україні важливо, щоб представники правоохоронних структур знали права біженців.

Крім того, ці співробітники повинні розуміти особливі проблеми, з якими зіштовхуються біженці, а також усвідомлювати свої можливості полегшувати страждання переміщених осіб.

Працівники органів правопорядку поводиться з біженцями сурово відповідно до положень Конвенції про статус біженців і додаткового протоколу до неї 1967 року. Ці положення є мінімальними стандартними нормами, яких необхідно дотримуватися.

Для того, щоб працівники правоохоронних органів поводилися з біженцями належним чином, необхідно, щоб вони проходили додаткову підготовку і навчання. Одна з обов'язкових умов знання норм міжнародного права і внутрішнього законодавства.

Процедури, що встановлені в межах правоохоронних структур і слугують для регулювання порядку поводження з особами, які бажають отримати статус біженця, чи для передачі їх до відповідних компетентних органів влади, повинні бути адекватними і передбачити швидке вирішення проблем цієї категорії громадян.

У широкому значенні працівники органів правопорядку повинні поважати і захищати людську гідність, а також забезпечувати дотримання прав усіх людей.

Денисенко О. В.
студентка групи ДП-124 КПУ

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВ В'ЯЗНІВ ЗА ПЕНІТЕНЦІАРНОЮ ТЕОРІЄЮ ДЖОНА ГОВАРДА

Спонукати весь світ проявити гуманність до злочинців задача не з легких та чи можна було припустити, що це вдається саме Джону Говарду.

На сьогоднішній день, Джон Говард відомий, як легендарний тюремний реформатор, але на початку XVIII століття про сина лондонського купця могли й не дізнатися. З 1755 року, успадкувавши від батька значний спадок, він вирушає у подорож Європою, але судно, на якому він їхав, було захоплено і Дж. Говард як військовополонений був ув'язнений у в'язницю міста Брест, Франція [1]. Цей момент й став переломним у його житті.

В місті Брест майбутній реформатор на собі відчув усі муки тюремного життя того часу. Сам Дж. Говард у своїй книзі, виданій майже двадцять років потому і присвяченій стану в'язниць ("Стан тюрем Англії та Уельсу"), розповідає про те, що доводилося терпіти військовополоненим. "Як обходяться французи з англійськими військовополоненими, – говорить він, – мені довелося відчути особисто на собі. Перш ніж нас привезли в Брест, я страждав від спраги й голоду: впродовж сорока годин ми не отримали ні краплі води, ні шматочка їжі. У Бретській фортеці довелося шість ночей пролежати на соломі. Я мав достатньо доказів жорстокого поводження: кілька сотень військовополонених загинуло, в один день в спільній могилі в м. Дінане було поховано тридцять шість чоловік."

Безумовно цей досвід змінив усе життя Дж. Говарда та спонукав до рішучих дій. Він поставив собі завдання привернути увагу суспільства і урядів країн до необхідності поліпшення тюремного побуту. З цією метою він розпочав обстежувати стан ув'язнених не тільки в тюрмах Англії, але і в країнах континентальної Європи.

Щоб зрозуміти всю складність завдання, поставленого собі Дж. Говардом, необхідно хоча б коротко зупинитися на положенні кримінального законодавства та юстиції кінця XVIII століття як на батьківщині Дж. Говарда – в Англії, так і в решті Європи.

У законодавствах панував один тільки принцип, яким керувалася кримінальна юстиція, – залякування злочинця та громадян взагалі [2]. Злочинне діяння уявлялося небезпечним для гро-

мадського порядку, необхідно було захистити суспільство або державу від порушника порядку, – це зробити неважко, раз злочинець попався в руки правосуддя, то варто лише кинути його у в'язницю або позбавити його життя. Людська особистість сама по собі не мала ніякої цінності. Зрозуміло, що не існувало ніякої пропорційності вини з покаранням. Звідси й така кількість страт.

Піклуватися про належне утримання арештантів у в'язницях не було ніякого інтересу для держави. Хто потравляє до в'язниці рідко з неї виходив: терміни ув'язнення не були короткими, більша частина злочинців знаходилась в ув'язненні довічно. Стан тюрем був до того жахливим, що будь-які коментарі зайві, факти вражали.

“Наглядач тюрми експлуатував ув'язненого, піддаючи його різним позбавленням з метою вимагання грошей. Тюремні сторожа разом з доглядачем займалися продажем міщних напоїв ув'язненим, а для збільшення свого прибутку заохочували пияцтво в місцях ув'язнення. Часто чоловіки і жінки були ув'язнені в одному приміщенні, а отже в багатьох в'язницях панувала страшна розпуста. Молодих та новачків у злочинному промислі, тримали разом з досвідченими злочинцями. Звичайні боржники містилися спільно з крадіями та вбивцями.

Тюремний персонал рекрутували з людей без будь-якої підготовки до дорученої їм справи, без всяких знань, – потрібно лише, щоб тюремник був нечутливий до людських страждань.

Дисципліна серед ув'язнених підтримувалася жорстокими тілесними покараннями, позбавленням їжі, приковуванням до стіни і т. п..

Тюремні приміщення були вкрай тісні. Недостатність їжі, відсутність нормальної води були звичайними явищами. Не дивно, що у в'язницях лютували страшні хвороби. Лікарень при тюрмах не було і один хворий заражав всіх інших, внаслідок чого смертність серед ув'язнених доходила до значних розмірів. В'язниці нерідко ставали джерелом епідемічних хвороб, які спустошували околиці.

Ув'язнені ніякими роботами в тюрмах не займалися. Без роботи, в гнітючій обстановці багато арештантів захворювали тяжкими формами душевного і розумового розладу [3].”

Ось чому Дж. Говард виявився найбільш підходящою людиною для поліпшення справ тюрем. Стоячи вище яких би то не було забобонів, він не гребував похмурим тюремним побутом і сумлінно його вивчав. Щоб не пропустити жодної деталі Дж. Говард під час своїх подорожей почав вести записи в яких висловлював не свої міркування щодо побаченого в тюрмах, а лише чіткі факти.

В результаті цих досліджень з'явилася книга “*Стан тюрем Англії та Уельсу*” (1777), яка стала справжньою сенсацією. Вона багато в чому сприяла тому, що незабаром в Англії і в інших країнах були прийняті закони, що покращували становище арештантів у місцях ув'язнення [4]. Рух на користь реформи кримінального правосуддя і законодавства був в повному розпалі. Реформа тюремної справи в Англії була на шляху до здійснення, парламент старанно займався поліпшенням законодавства щодо в'язниць. У 1780 році парламент вирішив приступити до будівництва великих в'язниць в Лондоні та інших містах Англії. Незабаром англійські в'язниці стали зразком для всієї Європи.

На мою думку, Джон Говард залишиться в історії не просто як один із реформаторів, а як людина великого значення. Джон Говард не був ні юристом, ні законодавцем але чи важливо це тепер? Його ім'я стало відомим не лише на його батьківщині, але й далеко за її межами відповідно до того, що коло діяльності реформатора не обмежувалося однією Англією, а охоплювало велику кількість держав [5]. Сміливість та наполегливість Дж. Говарда привели до того, що весь світ почав реформувати своє кримінальне законодавство, а це вже вагомий показник того, що діяльність філантропа була недаремною. Він зумів самотужки показати людству, що гуманність в будь-якому випадку має бути понад усе. Джон Говард був впевнений, що завдання в'язниць можуть бути досягнуті краще при широкому визнанні прав та інтересів в'язнів. Він цілком засвоїв собі голландський вислів: “зробіть людей стараними і вони стануть чесними”; його думка співпала із висловом Папи Клиmenta XI (1704), що виражений в написі над домом для юних арештантів: “Недостатньо приборкувати лиходіїв покаранням; треба дисципліною перетворити їх на чесних людей” [6].

Список використаних джерел

1. Тесса Вест The Curious Mr Howard: Legendary Prison Reformer // [Електронний ресурс].
2. Радов Г. О. Говард Джон // Юридична енциклопедія; в 6 т. / Редкол.: Ю. С. Шенщученко (відпов. редакція) та ін. – К. : “Українська Енциклопедія” імені М. П. Бажана. – Т. 1: В-Г. – С. 600–601.
3. John Howard The State of the Prisons in England and Wales// [Електронний ресурс]. – Режим доступу:https://books.google.com.ua/books/about/The_State_of_the_Prisons_in_England_and_Wales
4. Палюмбецкий А. И. Джон Говард и состояние тюрем в Европе в конце XVIII столетия // Юридические записки Яневича-Яневского. – Том 5. – С. 420.
5. Казалет Э. А. О значении Джона Говарда в истории тюремной реформы. // – М.: Академиздатцентр “Наука”, 1892.
6. Ревенок Н. Д. Рыцарь добра и справедливости. К 250-летию со дня рождения Джона Говарда // Медицинская сестра. – № 12.– 1976.

Касьян В.
студентка ДП-111 КПУ

ПРАВО НА ЖИТТЯ ЗГІДНО З ЗАГАЛЬНОЮ ДЕКЛАРАЦІЮ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА КРИМІНАЛЬНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ

Право на життя є, без сумніву, одним із найбільш важливих прав людини. Право людини на життя проголошується та гарантується всіма міжнародно-правовими актами з прав людини і майже всіма конституціями країн світу як невід'ємне право людини, що охороняється законом.

Загальна декларація прав людини, 1948 року, яку ще називають “видатним документом в історії людства”, “Хартією вольностей для всього людства” проголошує у статті 3, що: “Кожна людина має право на життя, на свободу і на особисту недоторканність”[1].

Також право людини на життя гарантоване Конституцією України. А саме, у статті 27 зафіксовано, що: Кожна людина має невід'ємне право на життя. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов’язок держави – захищати життя людини. Кожен має право захищати своє життя і здоров’я, життя і здоров’я інших людей від противправних посягань. [2, с. 184–192].

Міжнародний пакт про громадянські та політичні права. У статті 6 вказується на те, що: “Право на життя є невід'ємне право кожної людини. Це право охороняється законом. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя...” [3].

Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод у статті 2 гарантує, що: “Право кожного на життя охороняється законом. Нікого не може бути умисно позбавлено життя інакше ніж на виконання смертного вироку суду, винесеного після визнання його винним у вчиненні злочину, за який закон передбачає таке покарання...” [4].

Конвенція ООН про права дитини у статті 6 проголошує, що: “Держави визнають, що кожна дитина має невід'ємне право на життя...” і зобов’язують держави світової спільноти:

- не позбавляти будь-яку особу життя свавільно та не на підставі закону (негативні зобов’язання держави);
- заборона екстрадиції особи до держави, в якій до неї може бути застосована смертна кара;
- заборона вислання особи до держави, в якій буде існувати загроза її життю;
- криміналізувати вбивство та інші випадки насильницького свавільного позбавлення життя (позитивні зобов’язання держави);
- забезпечувати захист права на життя за умов, коли існує висока вірогідність абсолютної загрози життю особи (позитивні зобов’язання держави);
- забезпечити ефективне та швидке розслідування випадків позбавлення життя (позитивні зобов’язання держави) [4]

Позбавлення життя не є порушенням у випадках (за ЄКПЛ):

- захист особи від противправного насильства (відмінність від українського ст. 118 ККУ – крайня необхідність, необхідна оборона);

– для здійснення законного затримання, або попередження втечі особи, яка тримається під вартою на законних підставах (ст. 18 ККУ – перевищення меж при затриманні особи, яка вчинила злочин);

– для припинення, у відповідності із законом, заворушення чи повстання. [5]

Щодо визначення поняття “життя”, можна сказати, що життя – це фізичне, духовне та соціальне функціонування людини як комплексного біосоціального організму. Життя – це особисте немайнове право фізичної особи, яке виникає з приводу особистого нематеріального блага, яким є життя людини.

При вивченні права на життя важливу увагу приділяється питанню моменту початку та закінчення життя.

Немає єдиної точки зору стосовно того, що вважати початком життя людини: її перебування в утробі матері чи момент народження? Моментом народження пропонується розглядати як мить відділення дитини від матері, так і момент початку фізіологічних або штучних пологів. Наприклад, китайці рахують кількість років людини, починаючи з моменту зачаття, а не народження. Щодо визначення моменту смерті, то це питання в Україні врегульовано законодавчо. Так, відповідно до частин 1,2 ст. 15 Закону України “Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині” від 16.07.1999 р. зі змінами людина вважається померлою з моменту, коли встановлена смерть її мозку. Смерть мозку означає повну і незворотну втрату всіх його функцій. [6]

Наприклад, відповідно до ст. 15 Конституції Словаччини життя варте охорони вже до народження. Конституція Сербії встановлює, що життя людини недоторканне (ст. 14), але разом із тим відповідно до ст. 27 право людини – вільно вирішувати про народження дитини. Конституція Словенії у ст. 55 встановлює, що рішення про народження дитини приймається вільно, що гарантується державою, яка створює умови для прийняття батьками рішення про народження дітей.

Злочини проти життя та здоров’я прийнято вважати найнебезпечнішими посяганнями на особу. Це суспільно небезпечні та протиправні діяння, що посягають на життя й здоров’я особи, руйнують і спотворюють ці найцінніші блага, а також наражають на небезпеку заподіяння їм шкоди. Тому, в Особливій частині Кримінального кодексу України у Розділі II під назвою “Злочини проти життя та здоров’я особи” передбачено покарання за такі злочини. Найтяжчими покаранням за злочини проти життя у Кримінальному кодексі України передбачено довічне позбавлення волі. [7, 363–457]

Суттєвою проблемою є небажання правоохоронних органів порушувати кримінальні справи за фактом убивства. При цьому часто розслідування проводиться поверхово, не враховуються різні обставини, не допитуються всі свідки у справі. Це пов’язано частково з небажанням відкривати справи щодо вбивств, котрі важко розкрити, що надалі псуватимуть загальні показники роботи правоохоронного органу.

Також, важливим елементом гарантування прав громадян на життя є забезпечення ефективно працюючої системи охорони здоров’я, безпечної довкілля та інших аспектів, що можуть становити реальну загрозу для життя. [8, 9, 10]

Особисті права – це природні права, які людина одержує від народження, їх держава визнає за людиною. Вони є невід’ємним елементом свободи людини і забезпечують особі не тільки життєво важливі умови існування, а й надають, фактичну можливість вільно розпоряджатися собою, гарантувати невтручання у сферу її індивідуальної життєдіяльності.

Як я вже зазначила, що право людини на життя є її одним із головних, особистих і невід’ємних прав, тому обов’язком держави є здійснювати заходи для охорони життя людей в межах своєї юрисдикції. У першу чергу, зобов’язання держави мають бути спрямовані на захист громадян від свавільного незаконного позбавлення життя. Її процесуальним обов’язком є проведення ефективного офіційного розслідування не залежно від того, чи особа загинула від дій представників держави, чи від рук інших осіб.

Список використаних джерел:

1. Всеобщая декларация прав человека, Міжнародний документ від 10.12.1948. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
2. Конституція України. Науково-практичний коментар / редкол.: В. Я. Тацій (голова редкол.), О. В. Петришин (відп. секретар), Ю. Г. Барабаш та ін. ; Нац. акад. прав. наук України. – 2-ге вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2011. – 1128 с.
3. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, Міжнародний документ від 19.10.1973 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_043.
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
5. Конвенція про права дитини [Електронний ресурс] : Конвенція ООН від 20.11.1989 р. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_021.
6. Право на життя – Інформаційний портал для освітнян: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://literacy.com.ua/prava-liudyny/853-pravo-na-zhyttia.html>.
7. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. / за заг. ред. В. Я. Тацій, В. П. Пшонки, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. – 5 – те вид., допов. – Х.: Право, 2013 – 1304 с.
8. Права людини в Україні – 2005. Доповідь правозахисних організацій / За ред. Є. Захарова, І. Рапп, В. Яворського. – Українська гельсінська спілка з прав людини, Харківська правозахисна група. – Харків: Права людини, 2006. – 350 с.
9. Виступ на пленарному засіданні Верховної Ради України 15 грудня 2005 року о 16 годині. Взято зі стенограми засідання, доступної на сайті парламенту: www.rada.gov.ua.
10. Україна в міжнародній системі захисту прав людини: Теорія і практика. – К.: Вид. дім “Києво-Могилянська академія”, 2007. – 384 с.

Кочіашивлі А. С.
студентка групи ДЮ-115 КПУ

ПРАВО ГРОМАДЯН УКРАЇНИ НА ВІДПОЧИНOK

Стаття 1 Конституції України визначає Україну як суверенну і незалежну, демократичну, соціальну, правову державу. Отже людина є найвищою цінністю нашої держави, а через це вся правова система має бути спрямована на закріплення та гарантування необхідного обсягу прав і свобод людини і громадянина, щоб відповідати сучасним вимогам демократії та основним засадам громадянського суспільства. Загострення соціальних проблем у зв'язку з переходом до ринкової економіки зумовили актуальність пошуку оптимальної системи державних засобів забезпечення соціальних прав людини і громадянина в Україні. Важливе місце в системі прав індивіда посідає право особи на відпочинок.

У Загальній декларації прав людини (ст. 24) зазначається: “Кожна людина має право на відпочинок і дозвілля, включаючи право на розумне обмеження робочого дня та на оплачувану періодичну відпустку” [2, с. 22]. Слід погодитись з доктором юридичних наук О. М. Ярошенком, який на підставі аналізу законодавства України про працю, прийшов до висновку, що “наша держава не тільки відтворила принципові положення Загальної декларації прав людини 1948 р. у питанні права на відпочинок, а й змогла їх розвинути та вдосконалити” [4, с. 154].

У розвиток цих положень ст. 45 Конституції України наголошує, що право на відпочинок кожного працюючого забезпечується наданням днів щотижневої відпустки, встановленням скороченого робочого дня щодо окремих професій і виробництв, скороченої тривалості в нічний час тощо.

У науці трудового права право громадян України на відпочинок стало одною з найбільш актуальних, про що свідчить значна кількість наукових праць, присвячених питанням реалізації трудових прав та їх юридичних гарантій. Вагомий внесок у дослідження зазначене-

них проблем зробили М. Й. Бару, В. М. Венедіктова, Л. П. Гаращенко, В. В. Єгоров, В. В. Жернаков, М. І. Іншин, Р. І. Кондратьєв, В. В. Лазор, П. Д. Пилипенко, М. М. Пурей, В. Г. Ротань, С. О. Сільченко, Н. М. Хоторян, В. І. Щербина, О. М. Ярошенко та інші.

Кожний вид трудової діяльності має компенсуватися адекватним і відпочинком. У цьому контексті він може розглядатися як елемент підготовки людини до здійснення трудового процесу, важливим чинником відновлення продуктивних сил. При цьому, регенеративна (відновлювальна) функція відпочинку стосується не тільки фізичних, а і духовних сил.

Відпочинок поряд з працею є основними соціальними становищами, у яких людина перебуває все своє життя, за винятком дитячого віку. Праця обов'язково повинна чергуватись з відпочинком. Трудовим законодавством України поняття часу відпочинку не визначене. Воно протиставляється поняттю “робочий час”. Весь час, який знаходиться поза межами робочого часу, вважається часом відпочинку.

У тлумачному словнику відпочинок визначається як: 1) відновлення сил після втоми припиненням дій, руху і т. ін. 2) проведення часу на дозвіллі, без праці; 3) коротка перерва під час праці, якоїс дії; перепочинок; 4) зупинка в дорозі, щоб відпочити [1, с.136]. Але не одне з цих визначень не відображає повного змісту, яке вкладене законодавцем. У зв'язку з цим науковці пропонували увесь час поза робочим часом називати “вільним від роботи часом” або “неробочим часом” [3, с.288].

Отже, відпочинок можна розглядати в двох значеннях:

1) вузькому, як певний проміжок часу, протягом якого людина звільняється від виконання своїх трудових обов'язків і може використовувати його з власними потребами;

2) широкому, конституційне право кожного працюючого, яке регламентоване законодавством України та міжнародними нормативно-правовими актами.

На основі вище сказаного можна виділити наступні характерні особливості часу відпочинку: відпочинок – це конституційне правоожної працюючої людини; суб'ектом права на відпочинок може бути кожен працюючий (робітник чи службовець); надання часу відпочинку, регламентується законодавством та внутрішнім трудовим розпорядком; час відпочинку – це певний часовий період, протягом якого робітники звільняються від виконання своїх трудових обов'язків; це весь час, який знаходиться поза межами робочого часу; виражається в конкретних одиницях виміру; забезпечується встановленням норми тривалості робочого часу; надавати цей час є обов'язком роботодавця; надається з конкретною метою; може використовуватись суб'ектом на власний розсуд або за конкретним призначенням. Під часом відпочинку слід розуміти час, протягом якого робітники і службовці звільняються від виконання трудових обов'язків і можуть його використовувати на свій розсуд.

Протягом робочого дня робітникам і службовцям повинна бути надана перерва для відпочинку і харчування. Вона надається, як правило, через чотири години після початку роботи і триває не більше двох годин. Мінімальна межа тривалості перерви в законі не визначена. Тому правилами внутрішнього трудового розпорядку і графіками змінності тривалість перерви встановлюється від 30 хвилин до однієї години. На безперервних виробництвах з трьохзмінною роботою тривалість перерви може встановлюватись до 20 хвилин.

У святкові дні дозволяється проводити лише роботи, припинення яких неможливе через виробничо-технічні умови (безперервно діючі підприємства), роботи, що викликаються необхідністю обслуговування населення, а також невідкладні ремонтні і вантажно-розвантажувальні роботи.

Робота в святковий день оплачується в подвійному розмірі. За бажанням працівника, який працював у святковий день, йому може бути наданий інший день відпочинку (відгул). Такий відгул надається лише тим працівникам, робота яких у святковий день не включається до місячної норми робочого часу. Якщо ж вона проводилася у межах місячної норми, то відгул за таку роботу не надається.

В разі надання відгулу робота у святковий день оплачується в одинарному розмірі.

Відповідно до ст. 71 КЗпП робота у вихідні дні забороняється. Святкові і неробочі дні. Загальним вихідним днем є неділя.

Відпустка – це час відпочинку, який обчислюється в календарних днях і надається працівникам із збереженням місця роботи і заробітної плати.

На сучасному етапі розвитку нормативно-правового регулювання трудових відносин, акценти нормотворчості зміщуються з площини забезпечення мінімального обсягу прав та свобод працівників та концептуалізації роботодавця як головного суб'єкта цих відносин в площину соціалізації суспільних відносин в сфері використання праці. В цьому аспекті одним із провідних видів правових гарантій виступає гарантія працівника на відпочинок, та зокрема на відпустку. Відпочинок не відіграє лише відтворючу функцію в процесі реалізації трудових прав працівників, він скоріше є уособленням високої соціальної цінності особи як носія праці. Тобто законодавець надаючи гарантії права працівника на відпочинок акцентує увагу на його значущості та соціальній цінності для держави. Право на відпустку, як основний вид відпочинку повинно набувати все більшого розширення, шляхом урізноманітнення видів відпусток та їх диференціацію в залежності від конкретної сфери трудових відносин.

На жаль сьогодні держава не бере на себе обов'язок розробити і здійснити національну політику щодо відпочинку, яка б передбачала створення і підтримання в належному стані мережі оздоровчих закладів та закладів відпочинку, в тому числі за місцем проживання громадян, гарантії оздоровлення та відпочинку, доступу до занять туризмом, фізичною культурою для всіх громадян за доступну платню, забезпечення спеціального режиму роботи зазначених закладів покладення обов'язку щодо забезпечення права на відпочинок громадян на певні державні органи, встановлення відповідальності за порушення даного права, підтримку наукових досліджень в галузі забезпечення тривалого активного життя громадян тощо.

Список використаних джерел

1. Новий тлумачний словник української мови. У чотирьох томах. – Т. 3. – К. : Довіра, 1999.– 667 с
2. Права людини. Міжнародні договори України. – К.: Наукова думка, 1992. – 206 с.
3. Трудове право України. Академічний курс / за ред. П. Д. Пилипенка. – К. : Видавничий дім, 2006. – 544 с.
4. Ярошенко О. М. Право на відпочинок за Загальною декларацією прав людини й законодавством України / О. М. Ярошенко // Право України, 2009, № 100, с. 148-154.

*Кочіашвілі М. С.
студентка групи ДЮ 115 КПУ*

ПРАВО ЛЮДИНИ НА НЕДОТОРКАННІСТЬ ЖИТЛА

Питання прав людини на сьогодні є найважливішою проблемою внутрішньої та зовнішньої політики усіх держав світової спільноти. Саме стан справ у сфері прав людини, їх практичної реалізації є тим критерієм, за яким оцінюється рівень демократичного розвитку будь-якої держави і суспільства в цілому.

Для України питання прав людини нині набуває надзвичайної актуальності. Виявлення з перших кроків самостійного державного будівництва бажання посісти гідне місце у світовому та європейському співтовариствах означає для України необхідність приведення свого законодавства у відповідність з міжнародними, а у географічному вимірі європейськими стандартами прав людини.

Останніми роками, насамперед завдяки зусиллям певного кола політиків, юристів, інших наших співвітчизників питання захисту прав людини в Україні набуло загальносуспільного масштабу і політичного значення.

Важливе місце в системі прав індивіда посідає право особи на недоторканність житла, яке передбачене більшістю національних та міжнародних правових актів у галузі прав людини.

Житло може виступати засобом реалізації як майнових, так і немайнових прав. Оскільки право на житло та право на недоторканність житла тісно пов'язані, вони у своїй сукупності охороняють житло від вторгнення, захищають права мешканців житла, допомагають реалізувати права, пов'язані з особистим життям [1, с. 21].

Тому важливим є визначення на основі аналізу наукової літератури сутності та особливості права людини на недоторканність житла у міжнародному та внутрішньодержавному праві. Для цього потрібно визначити поняття права людини на недоторканність житла; дослідити зміст права на недоторканність житла та охарактеризувати його основні елементи; охарактеризувати гарантії права людини на недоторканність житла.

Питання забезпечення державою права людини і громадянина на недоторканність житла належать до мало розроблених у вітчизняній науці та потребують подальшого наукового обґрунтування, оскільки спеціальних наукових, присвячених досліджуваний темі, в Україні ще не існує.

У загальному значенні недоторканність житла пов'язана з волевиявленням особи, яка в ньому проживає. Право на недоторканність житла – це право, яке гарантує захист від втручань у володіння особи, забороняє безпідставне втручання в особисте життя людини, шляхом незаконних посягань на недоторканність житла та іншого володіння людини. Право на недоторканність житла є одним із найголовніших особистих прав. Важливим аспектом є гарантування цього права. Кожна особа може звернутися до суду за захистом своїх прав і свобод.

Питання про недоторканність житла чи іншого володіння особи має досить тривалу історію. Тісно мірою, котрою відбувався розвиток власності, держава намагалася створити й певні гарантії права своїх громадян на недоторканність житла та іншого володіння.

Уперше положення про недоторканність житла було сформульовано в середньовічній Англії і визначалося так: найбідніший з бідних у своєму домі може протистояти всім силам Корони. Будинок може розвалюватися, дах трястись, він може продуватися наскрізь, і дощ може протікати через дах, однак король Англії і всі його сили не мають права переступити через його поріг [3, с. 36].

Право особи на недоторканність житла закріплено у багатьох міжнародних документах з прав людини. Йому присвячені ст. 12 Загальної декларації прав людини 1948 р., ст. 17 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права 1966 р., ст. 8 Конвенції про захист прав людини та основних свобод 1950 р.

Дослідуючи історію вітчизняного законодавства, слід зазначити, що вперше на конституційному рівні право особи на недоторканність житла було закріплено в Конституції СРСР, що була затверджена 5 грудня 1936 р. Стаття 128 Конституції проголосувала, що недоторканність житла громадян і таємниця листування охороняються законом. Разом з тим це положення довгий час залишалося декларативним, а конституційні права радянських громадян, у тому числі на недоторканність житла, постійно порушувалися.

У чинному законодавстві України право особи на недоторканність житла чи іншого володіння закріплене у ст. 30 Конституції України, у ст. 141 КПК України, у ст. 311 ЦК України. Закріплені положення свідчать про те, що на відміну від радянського сприйняття права на недоторканність житла як логічного продовження права на недоторканність особи [2, с. 31] недоторканність житла на сучасному етапі набула ще одного важливого аспекту – забезпечення права особи на приватну власність, зокрема житло.

Як вже було зазначено, у сучасній юриспруденції відсутні практики, у яких грунтовно висвітлювалися б проблеми права на недоторканність житла. Також існують проблеми його практичного застосування: через неповноту норми ст. 311 ЦК України перед правоохоронними органами та судом постає проблема вирішення питання, що є об'єктом цього права; нечіткість формулювань положень ЦК України призводить до невизначеності питання щодо його змісту, меж здійснення тощо. У зв'язку із цим до сьогодні не напрацьована судова практика.

Таким чином, існує ціла низка загальнотеоретичних та практичних питань щодо цивільно-правового регулювання відносин, породжених правом на недоторканність житла, які залишаються остаточно не вирішеними. Серед них: невизначеність галузевої належності дослідженого права; недостатньо досліджена специфіка та неоднозначність трактування об'єкта та змісту цього права; невизначеність поняття “право на недоторканність житла”; недослідженість особливостей поняття здійснення та його меж тощо.

Споконвіків людина дбає про своє житло, оберігає його, захищає. Житло є непріємною складовою особистого життя людини. Вона має природне право жити так, як ба-

жає, бути захищеною від оприлюднення фактів особистого життя. Але це неможливо без поваги до її житла, де значною частиною проходить це особисте життя, і тому людина має таке ж природне право не тільки на саме житло, а й на його недоторканність.

Список використаних джерел

1. Аврамова О. Роль житла в реалізації особистих немайнових прав громадянина / О. Аврамова // Підприємництво, господарство і право . – 2005. – № 4. – С. 20-21.
2. Рудинский М. Ф. Неприкосновенность жилища как правовой институт // Советское государство и право. – 1976. – № 8.
3. Судебный контроль и права человека / Под общ. ред. В. М. Савицкого. – М., 1996. – 222 с.

Криворотова В.
студентка групи ДЮ-115 КПУ

ЩОДО ПИТАННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ

На даному етапі є актуальним питання про правовий статус громадян в Україні, його зміст та види.

Правовий статус громадян виражає її соціально-економічне і політичне становище в державі й суспільстві, а також можливості для реалізації прав і свобод та покращення свого становища за допомогою права і законодавства. Держава і суспільство зацікавлені і значною мірою стимулюють правомірну діяльність і поведінку особи. Знання цих прав, свобод та обов'язків дає можливість захищати ці права законними методами і способами в судовому порядку, а також за допомогою інших юридичних гарантій. Знання свого правового статусу дає можливість особі знати, що дозволено робити, що вона зобов'язана робити і що заборонено робити.

У XIII столітті вперше з'явилося таке поняття, як “права людини”. На сьогодні, права та свободи людини охороняються нормативно-правовими актами кожної держави, пройшовши довгий та складний шлях у їх формуванні та закріпленні.

Правове становище громадянина в повному обсязі – це сукупність прав, свобод і обов'язків, якими він наділяється як суб'єкт правовідносин. Кожна із галузей права закріплює деяку частину прав і свобод у певній сфері суспільних відносин: трудових, сімейних, фінансових тощо. Конституційне право закріплює основи правового статусу особи; в цілому ж права і свободи людини не є вичерпними. До поняття правового статусу входять такі основні елементи (вони становлять його зміст і структуру): громадянство; загальна правозадатність; принципи правового статусу; конституційні права, свободи та обов'язки громадян; гарантії прав і свобод; відповідні правові норми.

Конституційно-правовий статус громадянина – поняття, яке відображає тільки те, що властиве усім і кожному члену суспільства, і “залишає” за своїми рамками все приватне, індивідуальне, яке стосується конкретних осіб або груп осіб. Тому в конституційний статус громадянина входять лише загальні для всіх суб'єктивні права та обов'язки, які постійно у суб'єктів виникають і припиняються залежно від виконання ними тих чи інших професійних функцій, громадського становища, характеру правовідносин, в які вони вступають, інших обставин. Конституційний статус громадянина – єдиний, неподільний і одинаковий для всіх.

Звичайно, існує і проблема забезпечення конституційно-правового статусу людини і громадянина, яка є одним із ключових питань у науці конституційного права. Це пояснюється тим, що у самому понятті “конституційно-правовий статус людини і громадянина” відбувається фіксація основ взаємовідносин між людиною, державою і суспільством, окреслюються їхні права і взаємні обов'язки, встановлюється система забезпечення, гарантування і захисту прав усіх учасників зазначених взаємовідносин.

Проблематика забезпечення встановлених конституцією прав людини і громадянина в Україні, як невід'ємної складової її конституційно-правового статусу на сьогоднішній день

має розглядатись у двох основних аспектах. З одного боку, йдеться про завершення формування необхідної нормативно-правової бази. З іншого боку, ті правові інститути, які вже сформовані і діють в Україні, повинні бути надійною запорукою того, що всі визначені Конституцією громадянські, політичні та соціально-економічні права реалізуються повною мірою і дозволяють кожному громадянинові брати активну участь у житті суспільства і держави, задовольняти свої життєві інтереси і потреби.

Конституційно-правовий статус людини і громадянина в Україні ґрунтується на таких принципах:

Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека – найвища соціальна цінність (ст. 3 Конституції України);

Конституційний принцип рівноправ'я, який передбачає:

ріvnість громадян перед законом (частини 1, 2 ст. 24 Конституції України);

ріvnість прав жінки і чоловіка. Задля розвитку регламентування цього аспекту принципу рівноправ'я було ухвалено Закон України “Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків” від 08.09.2005 р. (набув чинності з 01.01.2006 р.);

ріvnий доступ громадян до публічних посад (ч. 2 ст. 38 Конституції України);

ріvnість у галузі політичних прав (статті 38, 71 Конституції України);

ріvnість у виборі професії та роду трудової діяльності (ч. 2 ст. 43 Конституції України);

ріvnість прав і обов'язків у шлюбі та сім'ї кожного з подружжя (ч. 1 ст. 51 Конституції України) та ріvnість дітей незалежно від походження, а також незалежно від того, народжені вони у шлюбі чи поза ним (ч. 1 ст. 52 Конституції України);

ріvnість перед судом (п. 2 ч. 3 ст. 129 Конституції України), що означає ріvний судовий захист прав та інтересів (при; чому у країнах з ангlosаксонською системою права цей принцип обумовлений ще й тим, що суд виступає не тільки правозастосовчим, а і правотворчим органом);

Принцип єдності конституційних прав і обов'язків (принцип природного обмеження реалізації прав і свобод людини і громадянина правами і свободами інших осіб (ст. 23 Конституції України). Цей принцип потрібно розуміти так, що виконання людиною і громадянином своїх обов'язків є передумовою нормального існування суспільства і держави та реалізації нею кореспонduючого обов'язку права. Відповідно до ст. 13 Конституції України, з одного боку, кожний громадянин має право користуватися природними об'єктами права власності народу згідно із законом. Однак з іншого боку, власність зобов'язує. Власність не повинна використовуватися на шкоду людині і суспільству. Цей принцип не можна зводити до формулювання про те, що якщо людина не виконує певних обов'язків, вона не має прав, оскільки не можна, наприклад, стверджувати, що якщо людина не виконала загальний військовий обов'язок, то її можна позбавити виборчого права;

Принцип безпосередньої дії прав та свобод людини і громадянина (ч. 3 ст. 8 Конституції України) означає те, що права та свободи людини і громадянина, передбачені Конституцією України, діють незалежно від того, чи конкретизовані вони у відповідних нормативних актах. Однак відсутність такої конкретизації часто значно ускладнює або взагалі унеможливиює реалізацію відповідних прав та свобод. Крім того, даний принцип передбачає можливість звернення до суду для захисту конституційних прав та свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України.

Отже, під правовими принципами, що визначають конституційно-правовий статус особи розуміють загальні, основоположні начала, за допомогою яких у Конституції визначаються основні права, свободи і обов'язки людини й громадянина, а також гарантії їх здійснення, тобто можливість мати, володіти, користуватися і розпоряджатися економічними, політичними, культурними та іншими соціальними цінностями, благами, користуватися свободою дій і поведінки в межах конституції та інших законів. Зокрема це: принцип невідчужуваності та непорушності основних природних прав і свобод людини та належність їх їй від народження; принцип рівноправності прав і свобод осіб; права і свободи людини і громадянина визнаються за всіма однаково, незалежно від статі, раси, національності, мови, походження, місця проживання, ставлення до релігії, ці права і свободи та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, яка відповідає за свою діяльність; принцип єдності прав та обов'язків людини і громадянина тощо.

Теоретичний аналіз конституційно-правового статусу особи в Україні дозволить більш чітко передбачити у законодавстві механізми їх реалізації. Адже визнання і закріплення в законах кожного права людини (або групи однайменних прав) повинно одночасно супроводжуватись встановленням усіх елементів юридичного механізму їх забезпечення: юридичних процедур реалізації, юридичних засобів охорони і захисту.

Кістрина Ю.
студентка групи 3413-4 ЗНУ

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЛАН ДІЙ ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ КОНВЕНЦІЇ ООН ПРО ПРАВА ДИТИНИ

Діюче законодавство з питань захисту пав дітей потребує комплексного перегляду, адже усе українське законодавство розраховане на захист прав дітей виключно у мирний час.

Враховуючи результати Моніторингового звіту громадських організацій щодо виконання в 2010 – 2013 роках національних планів заходів із впровадження Закону України “Про Загальнодержавну програму “Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини” на період до 2016” щодо відсутності в державі чіткого бачення реформи системи захисту дітей та підтримки сімей з дітьми, Кабінет Міністрів України має розробити багаторічну державну програму, яка би базувалася на ретельному аналізі ситуації та спрямовувалася на досягнення стратегічних пріоритетів у реформуванні системи захисту дітей, враховуючи проблеми внутрішньо переміщених осіб та сімей з дітьми, які залишилися проживати на окупованих територіях або в районах проведення АТО.

Як зазначається в результатах моніторингу, “аналіз показав, що сам процес складання щорічних планів відбувався неефективно. Так, значна частина важливих завдань, виконання яких було об’єктивною необхідністю і які навіть були виконані, не увійшла до планів. З нашої точки зору, такий стан пов’язаний як із недостатньою координацією діяльності різних органів центральної виконавчої влади між собою, їх недостатньою увагою до формування заходів програми, певним формалізмом, так і відсутністю стратегічного планування”. Національні плани розробляються щорічно з метою втілення положень Конвенції ООН про права дитини, але водночас значна частина статей та положень Конвенції не знайшла свого відображення в Програмі та планах. Крім того, сформульовані заходи не завжди відповідають поставленим цілям.

Відповідний план заходів на 2014 рік станом на 01.11.2014 Урядом не прийнято. Це пов’язано в першу чергу із загостренням політичної ситуації в Україні та частими змінами керівників центральних органів виконавчої влади. Проте проектом для виконання плану заходів у поточному році із державного бюджету передбачено лише 222,1 млн. грн., що на 17% менше, ніж у 2013 році.

Враховуючи фінансово-економічну кризу, в якій опинилася Україна, загалом можливість фінансування заходів, спрямованих на захист прав дітей, є позитивним. Але досить велике зменшення обсягу фінансування несе певні ризики. Наприклад, зараз велика кількість дітей, які певний час перебували в зоні проведення АТО, потребуватимуть психологічної підтримки. Нажаль, в Україні немає підготовлених фахівців для роботи з такими дітьми та програм їх реабілітації. Окрім того, жодна державна структура сьогодні не володіє точними даними щодо кількості таких дітей, їх потреб. Отже, починаючи з 2014 року щорічні плани заходів з виконання Загальнодержавної програми “Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини” на період до 2016 року” мають містити питання щодо захисту прав дітей в умовах надзвичайних ситуацій, зокрема проведення АТО.

Залишається невирішеним питання врахування найкращих інтересів дитини у процесі планування державної політики та програм.

Закон України “Про охорону дитинства” [1] робить наголос на тому, що діти є об’єктами, а не суб’єктами захисту. Така ж тенденція присутня і в законодавстві в цілому.

Більш того, не здійснюється комплексний аналіз державної політики та державних програм, щодо дотримання якнайкращих інтересів дитини, оцінювання впливу таких дій на дітей. Не забезпечується належна координація дій відповідних міністерств і відомств у захисті прав дітей, допускається розпорощення бюджетних коштів, що виділяються з цією метою.

Слід зауважити, що в складі Експертної ради з питань дотримання прав дитини при Представникові Уповноваженого з питань дотримання прав дитини, недискримінації та гендерної рівності, Громадської ради при Міністерстві соціальної політики України немає жодної особи віком до 18 років чи представника дитячої організації, що свідчить про те, що до процесу прийняття рішень, формування державної політики діти не залучаються [2].

Принцип врахування думки дитини не включено і до Закону України “Про освіту” [3], яким передбачено те, що “учні, студенти, працівники освіти можуть створювати у навчальних закладах первинні осередки громадських організацій, членами яких вони є”. І за інформацією Міністерства освіти і науки в країні діють органи учнівського та студентського самоврядування [4].

Однак учнівське самоврядування та дитячі громадські організації не є тотожними поняттями. Тим більше, що сьогодні в Україні існує ряд активних дитячих громадських організацій, як місцевих, так і всеукраїнських, які займаються захистом прав дитини, просвітницькою роботою за методом “рівний-рівному”, формуванням соціальної політики. Державні плани заходів не містять положень, спрямованих на підтримку та розвиток дитячих організацій [5].

1. Враховуючи складну соціально-політичну ситуацію, яка склалася в Україні, а також прогнозування збільшення внаслідок проведення АТО на 10% кількості дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, актуальними є наступні напрямки діяльності держави:

- підготовка спеціалістів для роботи з наслідками посттравматичного синдрому внутрішньо переміщених осіб;
- запровадження методик роботи з сім'ями, члени яких загинули під час проведення АТО та сім'ями, дітьми, які повернуться до місць постійного проживання після завершення АТО;
- врегулювання питання здійснення виплат державної соціальної допомоги сім'ям з дітьми;
- адаптація законодавства щодо захисту прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, з врахуванням тимчасової окупації АР Крим та м. Севастополя та районів проведення АТО;
- заstrupення до розробки методик, програм міжнародних експертів, які мають досвід роботи з особами, які проживали в зоні проведення бойових дій;
- створення відповідних умов для повернення дітей, сімей з дітьми з числа внутрішньо переміщених осіб до місць постійного проживання, в тому числі шляхом забезпечення ремонту, відбудови приміщень закладів, будинків, квартир зруйнованих під час проведення АТО;
- проведення інформаційної кампанії в східних регіонах України щодо активізації громади для прийняття на виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;
- якісна підготовка кандидатів в опікуни, піклувальники, прийомні батьки, батьківихователі та подальший соціальний супровід таких родин;

При плануванні роботи щодо 2. попередження соціального сирітства в Донецькій та Луганській областях необхідно враховувати можливість зростання безпритульних та бездоглядних дітей. Це може бути спричинено збільшенням кількості батьків, які через соціально-економічні проблеми в регіонах не зможуть належним чином виконувати свої обв'язки. Для мінімізації цього явища необхідно запровадити програми реабілітації, адаптації сімей, які опинилися в складних життєвих обставинах, де є ризик вилучення дитини. Особливо важливим є забезпечення батьків робочим місцем та відповідними пільгами, соціальними виплатами (в разі наявності підстав або запровадження нових).

Пріоритетними напрямками роботи з інтеграції та 3. реінтеграції вимушених переселенців з числа дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, сімей з дітьми, які опинилися в складних життєвих обставинах, мають стати таки види діяльності:

- посилення роботи з профілактики соціального сирітства;
- забезпечення дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;
- забезпечення захисту житлових прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;
- запровадження якісних послуг для сімей з дітьми, які опинилися в складних життєвих обставинах, спрямованих на відновлення батьківського потенціалу;
- стимулювання родин, які тимчасово переселилися з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції, після припинення окупації та закінчення АТО повертаючись до місця постійного проживання.

Список використаних джерел

1. Моніторинговий звіт громадських організацій щодо виконання в 2010–2013 роках національних планів заходів із впровадження Закону України “Про Загальнодержавну програму “Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини” на період до 2016 року” [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://www.la-strada.org.ua/ucp_mod_library_showcategory_34.html.
2. Лист міністерства освіти і науки України до Центру “Ла Страда – Україна” від 04.08.14 № 1/11-12370.
3. Моніторинговий звіт громадських організацій щодо виконання в 2010–2013 роках національних планів заходів із впровадження Закону України “Про Загальнодержавну програму “Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини” на період до 2016 року” [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://www.la-strada.org.ua/ucp_mod_library_showcategory_34.htm

Козловський О.

студент групи – 10 спеціальність “Фармація” ЗДМУ

ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Конституцією України проголошено людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку найвищою соціальною цінністю. У цьому конституційному приписі передбачено здоров'я як цінність та первинну і вихідну передумову життєдіяльності кожної людини. Тому з-поміж численних прав, котрі передбачає Основний Закон, можна виділити право людини на охорону здоров'я як таке, що гарантує її фізичне існування і є умовою за-безпечення здійснення всіх інших прав людини.

Право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування належить до соціальних прав і свобод, які правомірно вважаються найменш дослідженою групою прав, до того ж найскладнішими для правового захисту.

Нормативну основу механізму реалізації права на медичне забезпечення переважно містять: Конституція України, Цивільний кодекс, Закон України “Основи законодавства про охорону здоров'я” та інші нормативно-правові акти.

Побудова системи охорони здоров'я повинна будуватися на загальних засадах дотримання прав людини, які відображаються у ратифікованих Україною міжнародних документах, тому Президент України 15 жовтня 2014 року прийняв Указ № 811/2014 “Про розроблення Національної стратегії у сфері прав людини”, метою якого є вдосконалення правових та організаційних зasad, створення дієвого механізму всеобщого забезпечення в Україні прав і свобод людини і громадянина.

Відповідно до доручення Прем'єр-міністра, 24 листопада 2014 року наказом Міністерства юстиції № 245/7 було утворено Робочу групу з підготовки проекту Національної стратегії у сфері прав людини, до складу якої увійшли представники усіх зацікавлених органів влади, громадянського суспільства, міжнародних організацій, Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Охорона здоров'я згідно з Конституцією України забезпечується державним фінансуванням відповідних соціально-економічних, медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних про-

грам. Такі загальнодержавні програми розробляються і здійснюються Кабінетом Міністрів України. Держава за Конституцією створює умови для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування. У державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безоплатно; існуюча мережа таких закладів не може бути скорочена [1].

Право на охорону здоров'я охоплює систему заходів, спрямованих на забезпечення збереження і розвитку фізіологічних та психологічних функцій, оптимальної працездатності та соціальної активності людини при максимальній біологічно можливій тривалості життя. Фінансування охорони здоров'я здійснюється за рахунок державного бюджету України, бюджетів місцевого та регіонального самоврядування, фондів медичного страхування, благодійних фондів і через створення та функціонування системи медичного страхування населення [3].

В Україні право на медичне обслуговування реалізується у різний спосіб: створенням розгалуженої мережі закладів охорони здоров'я; наданням усім громадянам гарантованої якісної медико-санітарної допомоги; здійсненням державного і громадського контролю в галузі охорони здоров'я; встановленням відповідальності за порушення прав і законних інтересів та відшкодуванням заподіяної шкоди [2].

Продовжуючи аналізувати стан реалізації права на охорону здоров'я, необхідно зауважити, що його сучасний рівень безпосередньо пов'язаний із низьким матеріальним становищем більшості людей, незадовільними умовами праці й побуту, неякісним, незбалансованим харчуванням, нездоровим способом життя, слабким розвитком фізичної культури, поширенням шкідливих звичок, використанням застарілих, екологічно небезпечних технологій на виробництві, браком ефективних засобів знешкодження шкідливих речовин і захисту від них, техногенним забрудненням навколишнього середовища, а також труднощами адаптації людей до нових соціально-економічних умов та нарощанням психологічних стресів. За оцінками фахівців, потреби населення в медичних послугах задовольняються лише на 30 %. Національні програми у галузі охорони здоров'я не виконуються в повному обсязі. Недосконалість механізмів контролю за дотриманням прав людини в галузі охорони здоров'я, юридична безвідповідальність багатьох медичних працівників унеможлилють належний захист прав пацієнтів. Громадяни України не завжди мають змогу отримувати своєчасно і на належному рівні медичну допомогу. Це підтверджується і численними зверненнями громадян до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Також важливим недоліком сфери охорони здоров'я є недостатнє фінансування. Є достатньо підстав стверджувати, що стан реалізації та дотримання гарантованого Конституцією України права на охорону здоров'я сьогодні є незадовільним.

Однією з головних причин є те, що за умов нестабільної економіки та світової фінансової кризи обсяг державних витрат на охорону здоров'я не збільшується, завдяки чому державні медичні установи стикаються з проблемами нестачі найнеобхідніших ліків і обладнання, а також із відсутністю коштів на заробітну плату персоналу.

Тому вкрай необхідно розробити та запровадити державні соціальні стандарти у галузі охорони здоров'я, забезпечити стабільні джерела фінансування, визначити перелік основних лікарських засобів як базових для забезпечення населення ліками в межах державної соціальної програми в системі охорони здоров'я, а надалі – у межах державного обов'язкового медичного страхування.

Важливим на цьому етапі, на нашу думку, є прийняття Закону “Про загальнообов'язкове державне медичне страхування” (користуючись досвідом європейських країн), що дасть змогу перейти від системи виключно бюджетного фінансування охорони здоров'я до нової бюджетно-страхової моделі охорони здоров'я, що базуватиметься на соціальному страхуванні. Така система фінансується цільовими страховими внесками роботодавців, фондів соціального страхування, держави, а також за рахунок бюджетних коштів. Прийняття зазначеного закону допоможе здійснити глибоку внутрішню перебудову національної системи охорони здоров'я.

Впровадження загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування передбачає відхід від залишкового методу формування ресурсів галузі, поєднання бюджетних і позабюджетних коштів, гармонійний розвиток закладів охорони здоров'я різних форм власності.

Список використаних джерел

1. Коментар до Конституції України / Інститут законодавства Верховної Ради України. – 2-ге вид., виправив. і допов. – К., 1998. – 412 с. – С. 125.
2. Про основи законодавства про охорону здоров'я : Закон України від 19 листопада 1992 р. // www.rada.gov.ua.
3. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол. : Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К., 1998. – Т. 5. – 2003. – 736 с. – С. 23.

*Могільовський В. В.
студент групи ДП-132 КПУ*

РОЛЬ ЮНЕСКО У ЗАХИСТІ ПРАВ ЛЮДИНИ

ЮНЕСКО (надалі Організація) – спеціалізована установа ООН – найбільший у світі міжурядовий форум з питань співпраці в інтелектуальній сфері. Статут Організації був підписаний 16 листопада 1945 р. в Лондоні й набув чинності 4 листопада 1946 р., що вважається датою утворення.

ЮНЕСКО – це організація освіти, культури, науки і комунікацій. Тому вона розглядає права людини з точки зору навчання чи виховання в дусі прав людини, а також з позиції розповсюдження документації з прав людини.

У 1978 р. виникла автономна програма, що розвивалася на базі Конгресу з навчання прав людини. Вона спрямована на те, щоб розвивати програми навчання в сфері прав людини у ВНЗ, щоб цей аспект став невід'ємною складовою частиною навчання не тільки майбутніх юристів, а усіх студентів, які навчаються за будь-якими програмами.

Внаслідок цього виникло велике прагнення поєднати, виховання в дусі миру, та взаєморозуміння і повагу прав людини. Це було пов'язано з тим, що стало ясно, що, з одного боку, мир без прав людини неможливий, а, з іншого боку, забезпечити права людини без зусиль з боку світової спільноти теж неможливо. Дискусія з цього приводу триває і досі. Суть її в тому, що в ті роки виникли теорії позитивного миру, які стверджували, що мир – це не тільки відсутність війни, але і позитивне, творче начало. Для миру потрібно щось робити, а не тільки перешкоджати війні і застосуванню сили. Потрібні якісь спеціальні передумови в суспільстві, певні структури, настрій суспільства, цінності й освіта.

Поєднання цих двох напрямків сталося в 1994 р. коли відповідна Декларація була прийнята всіма міністрами освіти держав-членів ЮНЕСКО. З'явився новий підхід виховання в дусі миру, прав людини і демократії. Концепція, закладена в цій Декларації, здійснюється досі. Немає прав людини без демократії, демократія неможлива без прав людини. Цю концепцію можна назвати наріжним каменем; вона відображенна у всіх інших документах ЮНЕСКО.

Коли йдеться про програму ЮНЕСКО, мається на увазі, що ця програма – офіційне рішення всіх держав – членів, представники яких беруть участь у певній конференції ЮНЕСКО. Якщо було б щось інше, то воно так і залишилося б теоретичною концепцією. Коли ж документ приймається на рівні міжнародної організації, він набуває не тільки юридичної, а й політичної сили. Це важливо пам'ятати. Ще один важливий момент – це те, що ця концепція застосовується не тільки до державних відносин. У роки “холодної війни” завжди малися на увазі відносини між державами, тобто власне міжнародні відносини.

У 1989 р. відбувся Конгрес ЮНЕСКО “Світ в умах людей”. Його назва є цитатою до преамбули Статуту ЮНЕСКО: “Оскільки війни виникають в умах людей, треба боротися з війнами і умами людей”. Це, звичайно, інтелектуальний підхід. Така постановка питання була зумовлена невеликими суперечками того часу між соціалістичними країнами і західним світом. Суть них зводилася до того, що ЮНЕСКО занадто політизувана Сходом, що на порядок денний виносяться питання війни і миру, хоча насправді ЮНЕСКО не повинна цим займатися.

Західні країни заявляли, що ЮНЕСКО – не дипломатична організація, як ООН. У той самий час в Статуті ЮНЕСКО (ст. 1) говориться, що “ЮНЕСКО повинна сприяти зміцненню миру і безпеки шляхом розширення співробітництва народів у галузі освіти, науки і культури в інтересах забезпечення загальної поваги до справедливості, законності і прав людини, а та-

кож основних свобод”. Тут, здається, суперечки не по суті, а в підході, оскільки йдеться про безпеку, а не тільки про мир. На Конгресі 1989 р. були присутні понад 300 видних діячів з усього світу. Під час їх спілкування виник термін “culture of peace” (“культура миру”). Його суть була в тому, що історія людства – це, швидше за все, історія насильства і війн.

У п. 9 Декларації зазначається, що виховання повинно розвивати вміння ненасильницького врегулювання конфліктів. Таким чином, необхідно сприяти розвитку внутрішнього спокою в головах учнів, щоб вони набували таких якостей, як співчуття, чуйність, тощо. В цьому також полягає мета концепції.

Потрібно розуміти, що одразу все пізнати і усвідомити не можна, але завжди буде відбуватися наближення до мети. Права людини, як поняття, виникли кількасот років тому. І тільки в останні десятиліття вони стали загально визнаною цінністю. Отже, ми повинні думати на довгі роки вперед. З іншого боку, ми повинні розуміти, що саме в цьому аспекті визнання реальності конфліктів інтересів – це не щось погане, а щось природне, і до цього треба саме так підходити. Як це робити?

Оскільки ми знаходимося в самому початку процесу, в деяких країнах все це виглядає трохи ідеалістично. Тим не менш, в школі передбачено вивчення обов'язкового курсу “Конфліктології”. Це було зумовлено нагальною потребою, адже, легше конфлікти попереджувати, чим вирішувати. Виникла нова спеціальність – конфліктологія.

Саме такі фахівці можуть працювати в школах, на підприємствах, в адміністраціях. Вони дуже затребувані скрізь, і в Україні, очевидно, теж. Є ще дві речі, на які потрібно звернути увагу. Процедура захисту прав людини була розроблена в 1978 р. на підставі того, що в ЮНЕСКО надійшло дуже багато повідомень від громадян про порушення прав людини. Ніхто не знов, що з цим робити, оскільки не було встановленої процедури. Вона була вироблена, зокрема за участю Радянського Союзу.

Права, пов’язані з діяльністю ЮНЕСКО, – це право на освіту, право брати участь у науковому прогресі і користуватися його благами, право брати участь у культурному житті, право на інформацію, включаючи право на свободу переконань і вільного вираження, право на свободу думки, совісті і релігії, право вільно шукати, отримувати та розповсюджувати інформацію будь – якими засобами незалежно від державних кордонів. Особливо слід наголосити на праві на захист моральних і матеріальних цінностей, що є результатом наукових, літературних або художніх праць. ЮНЕСКО має право займатися порушенням прав людини, які пов’язані саме з інтелектуальною діяльністю. Викладачі, студенти, дослідники, митці, артисти, письменники і журналісти – особи, які цим займаються професійно – мають право звертатися до ЮНЕСКО. Спочатку розглядається прийнятність скарги, потім вирішуються питання по суті, коли більшість присутніх на засіданні Виконавчого Комітету Ради ЮНЕСКО вважають, що мало місце порушення прав людини. Це думка виражається в рішенні. Потім зазвичай слідує процес переговорів з державами. І на наступній сесії знову розглядається справа.

Окремо слід зупинитися на процесі розвитку прав людини під егідою ЮНЕСКО. Наочним прикладом цього – є Загальна Декларація про людський геном і права людини. На сьогодні генетичні технології дозволяють досягти досить неочікуваних результатів. Іноді це дуже складно сприймається громадськістю. Комісія ЮНЕСКО працювала над цією проблемою протягом 5 років. Було розроблено 11 проектів перед тим, як була прийнята Декларація. І хоча Декларація не має обов’язкової сили, але держави будуть орієнтуватися на цей документ при розробленні відповідних національних правових актів.

Неумівакіна В.
студентка ДП-124 КПУ

ІСТОРІЯ ПРИЙНЯТТЯ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗАГАЛЬНОЇ ДЕКЛАРАЦІЇ ПРАВ ЛЮДИНИ

Уряд, громадські організації та журналісти дуже люблять вживати модне нині слово – сполучення. Це “права людини”. Багато хто ставиться до нього трепетно, а хтось вважає його “західної вигадкою, покликаної зруйнувати російські цінності”. Але насправді життя і гід-

ність людей протягом всієї історії ставали як об'єктом поваги, так і насильства. Це можна побачити як в хроніках, так і в релігійних текстах. Зараз тридцять положень, що складають основу того, що ми називаємо “правами людини”, зібрані в одному документі. Він є найбільш важливим в цьому плані, хоча формально не має юридично зобов'язуючих сил. Він називається “Загальна декларація прав людини” [1].

Однак задовго до того, як вона з'явилася, задовго до того, як духовні та релігійні ідеали були висловлені мовою юридичних документів, люди почали боротьбу за те, щоб жити в безпечному та вільний від свавілля суспільстві. Британська “Магна charta”, або “Велика хартія”, уже в 1215 зробилася одним з перших європейських законів, який визнав принцип верховенства права. Міждержавні договори, що з'являлися з часів Реформації, зробили можливим закріпити неможливість однієї країни надходити з релігійними меншинами так, щоб це “шокувало совість людства”. Так був створений прецедент захисту свободи віросповідання. Його тепер містить і Загальна декларація прав людини. Положення про те, що закон повинен розглядати людей як рівних, незважаючи на їхнє положення і походження, а жорстоке поводження з ними слід заборонити, як і довільний арешт, було внесено в “Габеас Корпус Акт”, що став основою американської Конституції. Співпраця ж між французькими та англомовними філософами призвело до створення інших Декларацій, де були закріплені багато інших прогресивні положення. Рівність між людьми там проголошено як “самоочевидний принцип”, а презумпція невинності і свобода слова і думки стали міжнародно визнаними.

Права людини – невід'ємний елемент людської особистості і людського буття. Тому процес формування концепції прав людини пройшов довгий шлях, тісно пов'язаний з історією розвитку суспільства.

У ці дні міжнародна спільнота відзначає 67 річницю знаменної події в історії людської цивілізації – прийняття Генеральною Асамблеєю ООН Загальної декларації прав людини. Цим документом започатковано процес створення системи міжнародних стандартів у галузі прав людини, набуття ними універсального характеру. З прийняттям Декларації людство отримало надію – надію на право кожного бути вільною людиною, жити у світі без насильства, дискримінації, бідності, воєн, екологічних катастроф.

Під час Другої світової війни виникла потреба в прийнятті міжнародного білля щодо прав людини. У своєму зверненні до нації 1941 президент США Франклін Рузвелт закликав до захисту того, що він називав істотними чотирма свободами: свободи слова, свободи совісті, свободи від страху та свободи від злиднів. Ця декларація відображала переконання початку 1940-х, за якими захист прав людини повинен був стати умовою мирних угод після закінчення війни. Статут ООН підтвердив віру в фундаментальні права, гідність і цінність людської істоти і зобов'язав усіх членів ООН забезпечити повагу й дотримання людських прав та основних свобод для всіх без розрізнення щодо раси, статі, мови чи релігії.

Отже, сучасне розуміння прав людини склалося після Другої світової війни. Кульмінацією цього процесу стало проголошення “Загальної декларації прав людини” Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 року.

Перша стаття “Загальної декларації прав людини” проголошує, що всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах. Вони обдаровані розумом і совістю і повинні діяти один щодо іншого відповідно до духу братерства [2].

Для роботи над підготовкою документу була утворена комісія з прав людини. Членство в комісії за задумом повинно було представляти все людство. До комісії увійшли представники Австралії, Бельгії, Білоруської Радянської Соціалістичної Республіки, Чилі, Китайської Республіки, Куби, Єгипту, Франції, Індії, Ірану, Лівану, Панами, Філіппін, Сполученого Королівства, Сполучених Штатів Америки, Радянського Союзу, Уругваю та Югославії. Очолив підготовку проекту Декларації за дорученням генерального секретаря ООН канадець Джон Петерс Гамфрі, який незадовго до того був призначений директором Відділу прав людини ООН [3].

Декларація починалася із преамбули, де були окреслені загальні засади, що визначають причини її проголошення. Статті 1 та 2 закладають фундамент, наголошуючи на принципах гідності, свободи, рівності й братерства. Основний текст Декларації формує чотири блоки. Перший блок (ст. 3–11) проголошує права індивіда, такі як право на життя і заборону рабства. Другий блок (ст. 12–17) проголошує права індивіда в громадянському й політичному суспільстві. Третій блок (ст. 18–21) проголошує духовні, публічні й політичні свободи, такі як свободу віросповідання й свободу асоціацій. Четвертий блок (ст. 22–27) визначає соціальні, економічні й культурні права. Останні три статті Декларації присвячені обов'язкам індивіда перед суспільством і накладають заборону зловживання правами на шкоду тій меті, яку закладала в них Організація Об'єднаних Націй [2].

За декларацію проголосували 40 держав: Афганістан, Аргентина, Австралія, Бельгія, Болівія, Бразилія, Бірма, Канада, Чилі, Китай, Колумбія, Куба, Данія, Домініканська Республіка, Еквадор, Єгипет, Сальвадор, Ефіопія, Франція, Греція, Гватемала, Гаїті, Ісландія, Індія, Іран, Ірак, Ліван, Ліберія, Люксембург, Мексика, Нідерланди, Нова Зеландія, Нікарагуа, Норвегія, Пакистан, Панама, Парагвай, Перу, Філіппіни, Таїланд, Швеція, Сирія, Туреччина, Сполучене Королівство, Сполучені Штати Америки, Уругвай і Венесуела. Голосів “проти” не було, але 8 делегацій утрималися: Білоруська РСР, Чехословаччина, Польща, Українська РСР, Радянський Союз, Югославія, Південна Африка та Саудівська Аравія.

“Загальна декларація прав людини” вперше сформулювала ті права, які повинна мати кожна людина. Вона носила рекомендаційний характер, складалася з 30 статей, зміст яких був уточнений і розвинутий через інститути міжнародних угод, регіональних та національних конституцій та законів. “Загальна декларація прав людини” перекладена 375 мовами й діалектами мов.

Україна ратифікувала ці пакти у 1973 р. Те ж саме зробили понад сто інших країн світу і, тим самим, вони зобов'язалися привести своє національне законодавство у відповідність до прописаних у пактах вимог. Нині Конституція України – основний Закон нашої держави – увібрала фундаментальні положення Декларації, зокрема – про верховенство прав людини, рівність і непорушність прав, права людини на свободу і особисту недоторканість, на достатній рівень життя тощо.[4]

З тих пір щороку 10 грудня святкуємо День прав людини на рівні окремої людини, груп, організацій, урядів країн та ООН. Зазвичай святкуванняожної десятої річниці супроводжується кампанією з популяризації знань про людські права й “Декларацію”. Зокрема, 60-та річниця, що відзначалася у 2008 р., проходила під гаслом “Гідність та справедливість для усіх нас”.

Список використаних джерел

1. Нерсесянц В. С. Права людини в історії політичної і правової думки // Права людини в історії людства й у сучасному світі. М., 1989. С. 25.
2. Текст Загальної декларації прав людини // Чинне міжнародне право. Т. М., 1996. С. 5-8
3. Лукашук И. И. Резолюции Генеральной Ассамблеи ООН у практику судів держав // Держава і право. 1993. № 7. С. 121.
4. Чероні У. Права людини. Демократія. Світська етика // Права людини в історії людства й у сучасному світі. М., 1989. С. 52.

*Тестоєдова Н. С.
студентка групи ДП-132 КПУ*

РАСИЗМ, ДИСКРИМІНАЦІЯ ТА КСЕНОФОБІЯ ЯК ХВОРОБИ СУСПІЛЬСТВА

Незважаючи на розвиток суспільства, випадки расової дискримінації можна спостерігати у всьому світі й сьогодні. Ще у XIX ст. багато науковців були прихильниками ідеї що усе людство поділено на раси. Вони використовували цю теорію, для виправдання такого явища як колоніалізм, який нині засуджується всіма країнами світу. Будь-які форми расизму ,

дискримінації та ксенофобії почали масово засуджуватись суспільством з прийняттям Загальної декларації прав людини у грудні 1948 р.

Ст. 1 цієї Декларації засвідчує, що всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах. Вони наділені розумом і совістю і повинні діяти один до одного в дусі братерства. У ст. 2 зазначено, що кожна людина повинна мати всі права і свободи, проголошені цією Декларацією, незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного чи соціального походження, майнового, станового або іншого становища. Крім того, не повинно проводитися жодного розрізнення на основі політичного, правового або міжнародного статусу країни або території, до якої людина належить, незалежно від того, чи є ця територія незалежною, підопічною, не самоврядною або якнебудь інакше обмеженою у своєму суверенітеті.

Таким чином цей документ закликає усі країни та всі прошарки суспільства до толерантності щодо один до одного.

Наступним кроком було підписання Міжнародної конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації у грудні 1965р. Конвенція набула чинності для України з 7 квітня 1969 р. Нажаль, вона не є документом, що має обов'язкову юридичну силу.

Отже, світова спільнота та Організація Об'єднаних Націй засуджують расову дискримінацію, як грубе порушення загальних і фундаментальних прав людини, вимагають від усіх країн активної боротьби за її викорінення.

Для нагляду за додержанням цих актів, з метою виконання їх зобов'язань у відповідальності до тієї чи іншої угоди в галузі прав людини ООН був створений Комітет ліквідації расової дискримінації (КЛРД). Країни, що ратифікували цю конвенцію, подають доповіді про заходи протидії расової дискримінації, що були ними вживані. Спеціальна доповідь ґрунтується на системному узагальненні всіх заключних зауважень і рекомендацій конвенційних органів ООН.

Постійно звертаючи увагу міжнародного співовариства на питання щодо расової дискримінації, Комітет стикається з двома проблемами, які перешкоджають його діяльності і створюють труднощі в здійсненні ним свого мандата. Одна із проблем полягає в тому, що деякі держави-учасниці не подають періодичні доповіді або не дотримуються встановленого терміну їх подання. Слід наголосити на тому, що всі ці роки влада фактично приховувала не тільки самі доповіді про ситуацію з правами людини, які відправлялись Україною в ООН, а й зауваження і рекомендації конвенційних органів за підсумками розгляду цих доповідей. Отже, для громадян України було закрито публічний доступ до інформації з цих питань.

Проаналізувавши досвід України, можна стверджувати, що незважаючи на ратифікацію цих актів, її боротьбу українського уряду, з проявами расизму, дискримінації та ксенофобії, говорити про позитивні зміни у суспільстві досить рано.

Так, попри суттєве вдосконалення законодавства, у країні гостро постають проблеми виконання державою зобов'язань, передбачених цією Конвенцією. У суспільстві нарощують негативні тенденції щодо проявів ксенофобії, релігійної, національної та расової нетерпимості. Протягом останніх років залишається значною кількістю випадків насильства та вандалізму на релігійному, етнічному та расовому ґрунті.

Ст. 161 Кримінального кодексу України передбачено відповідальність за умисні дії, спрямовані на розпалювання національної, расової чи релігійної ворожнечі та ненависті, на приниження національної честі та гідності або образу почуттів громадян у зв'язку з їхніми релігійними переконаннями, а також пряме чи непряме обмеження прав або встановлення прямих чи непрямих привілеїв громадян за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками. Проте слід зазначити, що органи внутрішніх справ не завжди належним чином регулюють ці злочини, та не бажають побачити їхню расистську чи дискримінаційну природу. Отже до кваліфікації за цією статтею не вдається. Зазвичай застосовується ст. 296 ККУ, яка передбачає відповідальність за хуліганство.

Про необхідність ухвалення сучасних законодавчих актів у галузі етнополітики та прав меншин неодноразово наголошувалося. Причини й тенденції зростання та зменшення певних конкретних форм ксенофобії, а також дискримінації представників певних груп меншин в Україні потребують подальшого ґрутовного аналізу.

Яскравим прикладом проявів дискримінації національних меншин є закарпатські роми, які зазнають утисків практично у всіх сферах життя. Більшість фахівців одностайні в думці, що низький рівень освіченості ромського населення є “коренем зла”, основною причиною поневірянь і бід представників цієї нацменшини. Адже неосвічена людина не зможе ні відстоїти свої права, ані протидіяти незаконним діям чиновників чи правоохоронців, ні знайти достойно оплачуваної роботи, і це стає підґрунтам для вчинення нею злочинів. Лише зусиллями ромських громад, змінити життя цієї категорії людей і боротися зі злочинністю серед них неможливо – потрібна співпраця з місцевою, державною владою та поліцією.

Зважаючи на ситуацію в країні, дискримінації піддаються не тільки національні меншини. Розпалювання інформаційної війни між українським та російським народами, значно посилює дискримінаційні тенденції. Політика впливає на формування негативних поглядів у суспільстві, хоча, вона на в першу чергу повинна їм протидіяти.

Останніми роками у європейських країнах зросла кількість нападів на мігрантів та біженців із Азії та африканського континенту. Особливої гостроти ця тенденція набуває на сході Європи та Росії. Значно зросла расова нетерпимість і в Україні. Бійки ультраправих молодіжних груп із однолітками з емігрантських кварталів стали звичним явищем у державах Європи. Так само, як і напади та вбивства російськими скінхедами мігрантів і біженців із країн Середньої Азії та Закавказзя. Щоправда, мігранти і шукачі притулку з Африки визнають, що расизм – це проблема загальноєвропейського масштабу, яка загрожує їхньому життю і в Києві, і в Берліні, і в Парижі.

Але в Україні можна спостерігати й досвід запобігання прояву дискримінації расизму та ксенофобії. Під час проведення Євро-2012 Україна та Польща довели спроможність контролювати прояви расизму, не зважаючи на побоювання міжнародної спільноти. Це є позитивним аспектом, що вказує на впевнені кроки на шляху до становлення толерантності у суспільстві. Тоді офіційні представники влади в Києві і Варшаві заявили, що расизм не є поширеним явищем в українському і польському суспільстві, а його випадки – поодинокі.

Маркіян Лубківський, директор Євро-2012 заявив, що не вважає расизм проблемою для України, а всі прояви упереджень і нетерпимості, на його думку, викликані відносною незрілістю української демократії.

Проаналізувавши усе викладене, можна зробити висновок, що хоча суспільство і намагається боротися з проявами расизму, ксенофобії та дискримінації, але методи, які на даний час використовуються, не є достатньо ефективними для повної ліквідації цього явища з повсякденного життя.

Павлуненко К. О.
студентка групи ДП-113 КПУ

МІЖНАРОДНИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ НА СВОБОДУ СОВІСТІ ТА РЕЛІГІЇ

Релігія є організованою сукупністю переконань, які стосуються порядку існування людини. Зовнішнє вираження вони знаходять в оповіданнях, символах і священих історіях, які спрямовані на пояснення сенсу життя і його походження, законів Всесвіту, пошуку творця. В буквальному перекладі з латинської термін “religare” означає відновлення втраченого зв’язку.

У юридичній сфері, втім, застосування цього терміна також охоплює підтримку права на віросповідання нетеїстичного характеру, тобто такого, який заперечує або ставить під сумнів існування вищої сутності.

У 1993 році Комітет з прав людини закріпив визначення “релігії” і “переконань” як “теологічних, нетеологічеські і атеїстичних переконань, а також як право не сповідувати ніякої релігії або переконання”.

Конфлікти у зв'язку з питаннями віросповідання тривають вже не одне століття, результатом чого з'явилися незліченні війни та акти терору. Минуле століття стало початком кодифікації головних принципів, що відносяться до свободи віросповідання, хоча гострота сутичок не послабилася. ООН визнала важливість права на свободу віросповідання у Загальній Декларації прав людини, стаття 18 якої говорить: "Кожна людина має право на свободу думки, совісті і релігії; це право включає свободу змінювати свою релігію або переконання і свободу сповідувати свою релігію або переконання ". Після прийняття цього нормативно-правового акта були спроби створити міжнародно-правовий інструмент контролю за дотриманням цього права, проте не дивлячись на наявність широкого кола нормативної актів (Міжнародний Пакт про громадянські і політичні права 1996 р., Декларація про ліквідацію всіх форм нетерпимості та дискримінації на основі релігії або переконань 1981 р., Зауваження Загального Порядку 22 Комітету з прав людини за Статтею 18 Пакту про громадянські і політичні права 1993 р.) всі вони фактично провалилися.

В Україні право на свободу світогляду и віросповідання закріплено у ст. 35 Конституції України: кожен має право на свободу світогляду и віросповідання. Це право Включає свободу сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої.

Однак, згідно звіту спеціального доповідача ООН у справах про порушення права на свободу віросповідання, Україна, разом з Афганістаном, Азербайджаном, Білоруссю, Бутаном, Болгарією, Бурунді, Чадом, Китаєм, Кот-д'Івуаром, Єгиптом, Ізраїлем і багатьма іншими державами увійшла до списку порушників цього права.

Неодноразово на цю проблему в національному масштабі звертали увагу і у публічній сфері, так у Щорічній доповіді про стан дотримання прав і свобод людини і громадянина, омбудсмен Валерія Лутковська в 2013 році помітила, що ускладнена процедура реєстрації релігійних організацій є необґрунтованою і порушує право на свободу совісті та віросповідання , гарантоване статтею 35 Конституції України та статтею 9 Конвенції про захист прав людини та основних свобод ".

Виходячи з вищевикладеного можна зробити висновок, що незважаючи на наявність широкого переліку нормативно-правових актів, які декларують право на свободу віросповідання, в правозастосуванні фактично відсутні прецеденти захисту такого права на національному рівні, а міжнародно-правові механізми відсутні або є недостатньо дієвими. Безперечно, праву на віросповідання належить пройти ще багато етапів, перш ніж воно буде повністю реалізовано на практиці.

Пилипенко Ю. С.
студентка гр. ДП-122 КПУ

ВДОСКОНАЛЕННЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ

В умовах світової глобалізації важливого значення набуває створення та функціонування механізмів співробітництва держав у різних сферах. Особливої актуальності набуває проблематика захисту прав і свобод людини, яка давно вже вийшла за межі національних інтересів і стала одним із пріоритетних напрямків розвитку міжнародних відносин та міжнародного права.

Історія міжнародних відносин у галузі захисту прав людини розпочалася зі звичайного унормування прав людини у відповідних конвенціях, деклараціях, угодах, які в першу чергу, містили зобов'язання для держав імплементувати запропонований каталог прав до національного законодавства та створити відповідні механізми захисту цих прав на національному рівні. Вже це стало, безумовно, значним кроком у сфері міжнародного спілкування і дало підстави розмежувати два історичні періоди розвитку міжнародного права класичне та сучасне міжнародне право.

Далі світова спільнота усвідомила необхідність створення органів та організацій, які були б по можливості відокремлені від держав, володіли власною визначену компетенцією

і в деяких випадах мали змогу застосовувати санкції навіть до держав у випадку, якщо суб'єктом порушення відповідного права виступає саме держава.

Пальма першості щодо створення відповідних органів належить Організації Об'єднаних Націй. І з огляду на те, що членами цієї організації є більшість сучасних держав, які представляють різні регіони, це дало підстави визначити систему захисту прав людини в рамках ООН, як універсальну.

Саме Організація Об'єднаних Націй стала флагманом, рушієм процесу міжнародно-правового захисту прав і свобод людини і продовжує відігравати достатньо активну роль на міжнародній арені. В цій організації були створенні і продовжують функціонувати, як органи загальної, так і спеціальної компетенції, які дозволяють координувати діяльність держав у відповідних галузях міжнародного законодавства. Але цих кроків було не достатньо для ефективності функціонування міжнародного захисту прав і свобод людини.

На сьогоднішній день питання про захист прав і свобод людини займає, безумовно чільне місце у колі наукових інтересів як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Багато загальнотеоретичних та прикладних проблем є не розв'язаними, отже є предметом науково-го пошуку. Це і питання термінологічні, найзагальніші, як-то визначення поняття прав людини, і більш конкретні, зокрема, щодо вироблення пропозицій з метою підвищення ефективності механізмів захисту прав і свобод людини.

На даному етапі спостерігається серйозна трансформація міжнародного захисту прав і свобод людини. Міжнародний захист сприймається, як одна з найважливіших глобальних проблем. Вирішення цієї проблеми на міжнародній арені можливе лише в умовах інтеграції зусиль усього світового співтовариства. Для цього необхідно здійснити наступні кроки:

- розробка та імплементація у житті світу низки нормативно-правових документів, що визначають статус індивідів, їх права та рівень відповідальності;
- в основу законодавства всіх країн повинні бути покладені загальновизнані правові принципи і норми, що призведуть до створення єдиного правового простору який на даний час відсутній;
- створення єдиного правового простору – довгострокового мета, досягнення якої не означає, однак, повної уніфікації національних систем права, але може створити загальних підходів до тлумачення і застосування погоджених міжнародно-правових норм захисту прав і свобод людини;
- санкції та покарання у випадку порушення норми закону.

На їх підставі кожна держава зобов'язана упорядкувати чинне законодавство, усунути протиріччя з нормами міжнародного права, відмінити застарілі норми, ліквідувати прогалини.

Наступними кроками міжнародного співробітництва держав у сфері захисту прав і свобод людини є прийняття відповідних конвенцій та договорів. Більшість із цих договорів мають власні механізми, засоби контролю щодо виконання державами взятих на себе зобов'язань у рамках міжнародних відносин. З огляду на те, що ухвалюються вони, як правило, в рамках Організації Об'єднаних Націй, це дало підстави позиціонувати ці контрольні та інші органи, як універсальну систему захисту прав людини, з чим не можна погодитись з двох причин.

По-перше, комісії та комітети, які створюються конвенціями, мають власні, якісно відмінні механізми роботи, як правило, значно ширші повноваження, в окремих випадках, на вільть можливість застосовувати заходи відповідальності до держав, на відміну від координаційних органів.

По-друге держави члени Організації Об'єднаних Націй і учасниці певних конвенцій, що приймаються в рамках ООН, це поняття різні. Як правило, коло других набагато вужче.

І якщо резолюція ООН формально розповсюджує свою дію на всі держави, які є членами цієї організації, то конвенцію кожна держава підписує індивідуально, і, тим самим, бере на себе певні повноваження, а отже, погоджується бути під контролем органів, які були створенні цією конвенцією. З огляду на це, на відміну від універсальної системи захисту,

слід вести мову про конвенційну систему захисту, до якої включати комітети, комісії, інші контрольні органи, створені відповідними міжнародними конвенціями з прав людини. Якісна відмінність універсальних органів від конвенційних полягає в тому, що перші створюються з метою координації діяльності держав а другі – з метою контролю з виконання взятих державами на себе повноважень.

Негайним і, на нашу думку, основним кроком є проведення реформування універсальної системи Організації Об'єднаних Націй у сфері захисту прав і свобод людини шляхом скорочення кількості відповідних органів та підвищення контрольних повноважень та вироблення дієвих заходів впливу цих органів на держави. Адже можна спостерігати тенденцію, що чим більшу сферу дії має відповідний орган, тим більше, на жаль, втрачається ефективність його діяльності. Такий наслідок зумовлений зокрема і тим, що відповідні органи застосовують різні механізми та засоби власної діяльності. Так, для універсальних органів характерним є проведення загальних досліджень, вироблення рекомендацій, формування позиції держав щодо тої чи іншої проблеми. Стосовно регіональних конвенційних органів, то вони не лише виконують певні контрольні функції, але і володіють реальними можливостями заохочення держав до виконання взятих на себе зобов'язань.

Таким чином, універсальна та регіональна система захисту прав людини повинні виступати засобами, які здатні ефективно доповнювати одна одну.

Також під ланку негайного реформування підпадає Європейський суд з прав людини, зокрема, щодо способів та шляхів формування його складу, збільшивши кількість суддів пропорційного до кількості населення держав-членів від однієї до двох чи трьох осіб. Вважаємо таку реформу необхідним кроком, оскільки з моменту створення Європейського Суду його роль та призначення докорінно змінилися. Якщо з 1958 р. Суд діяв на непостійній основі, і передбачалось, що він буде виступати як надзвичайна інституція, яка буде зачутатись в окремих, найскладніших випадках застосування Європейської конвенції про захист прав та основних свобод людини, і навіть були такі роки, коли Суд не розглянув жодної справи (1963, 1966, 1977), то вже з 1989 р. він почав діяти на постійній основі і потік звернень до нього весь час зростає. І якщо раніше він переважно давав загальні тлумачення, то поступово закріпив за собою позицію виключно судової установи, яка для більшості фізичних осіб, які до нього звертаються, виступає останньою інстанцією та надією на захист прав від порушень з боку держави.

Таким чином, висловлені думки щодо окреслення механізму захисту прав людини дозволяють зробити ряд висновків, як теоретичного, так і практичного характеру. По-перше, варто визначити міжнародно-правові механізми захисту прав людини, як систему міжнародних організацій, а також форм та методів, які вони затосовують з метою вироблення та реалізації міжнародних стандартів прав і свобод людини та їх поновлення в разі порушення з боку держави. По-друге, до класифікації відповідних органів доцільно застосувати наступні критерії. За сферою територією дії вони розподіляються на універсальні та регіональні, за процедурою організації діяльності – координаційні, вазісудові та судові, за підставами створення – статутні та конвенційні. По-третє, з метою підвищення ефективності діяльності міжнародних органів, негайним є проведення реформування універсальної системи ООН у сфері захисту прав і свобод людини шляхом скорочення кількості відповідних органів та підвищення контрольних повноважень та вироблення дієвих заходів впливу цих органів на держави. Виправданим є також перенесення центру ваги щодо захисту прав і свобод людини на регіональний рівень з одночасною оптимізацією можливостей таких органів, зокрема, шляхом реформування Європейського суду з прав людини. Крім того, необхідним є широке поширення інформації щодо можливостей захистити свої права за допомогою міжнародно-правових механізмів. Це лише окремі кроки, які вважаємо за доцільне необхідно зробити в процесі подальшого вдосконалення міжнародно-правових механізмів захисту прав людини, проте вони на сьогодні є вкрай потрібними.

МІЖНАРОДНИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ НА ПРАВО ГОЛОСУ

Голосування завжди було і є дієвим та важливим засобом здійснення народом свого права на втручання у прийняття рішень та діяльність органів державної влади. За свою сутню голосування є безпосереднім вираженням волі людини на рахунок того чи іншого кандидата до державних і місцевих рад, а також стосовно прийняття важливих загальнодержавних рішень, якщо мова йде про референдум. Така процедура, як правило, організована на рівні усієї держави або області, проте вибори на місцевому рівні також здатні відігравати значну роль для населення в питаннях щодо прийняття ним рішень.

Загальна Декларація прав людини, прийнята одноголосно Генеральною Асамблеєю в 1948 році, визнає, що прозорі та відкриті вибори є невід'ємною частиною забезпечення основного права участі в управлінні державними справами. У ст. 21 цієї Декларації зазначається, що кожна людина має право брати участь в управлінні своєю країною безпосередньо або за посередництвом вільно обраних представників, має право рівного доступу до державної служби в своїй країні. Також у статті наголошується, що воля народу повинна бути основою влади уряду; ця воля повинна виявлятися у періодичних і нефальсифікованих виборах, які повинні провадитись при загальному і рівному виборчому праві шляхом таємного голосування або ж через інші рівнозначні форми, що забезпечують свободу голосування.

Роль, яку відіграють періодичні та вільні вибори в забезпеченні поваги до політичних прав передбачена у Міжнародному Пакті про громадянські і політичні права, Європейської Конвенції з захисту прав людини, а також у багатьох інших міжнародних документах з прав людини.

Незважаючи на те, що право голосу широко визнано в якості фундаментального права, воно все ж доступно не повною мірою для мільйонів людей в усьому світі. Групи осіб, незмінно позбавлених права голосу включають осіб без громадянства, молодь, меншини, злочинців у місцях позбавлення волі, бездомних, інвалідів та багатьох інших, що не мають доступу до процесу голосування з ряду причин, таких як, бідність, неграмотність, залякування, або фальсифікація процесу виборів. Важливою силою в боротьбі за право голосу є зростаюча кількість організацій, що спостерігають за проведенням виборів. У всьому світі уряди роблять все можливе з тим, щоб задоволити вимогу Загальної Декларації прав людини з проведення вільних і чесних виборів. Спеціальні групи, що спостерігають за проведенням виборів, включаючи групи ООН, надають допомогу урядам і місцевим активістам з моніторингу у проведенні вільних і чесних виборів, відстежуючи процес виборів від початку (інструкції по голосуванню для виборців, легітимність кампаній кандидатів, планування виборчих бюллетенів) до кінцевої стадії підрахунку голосів.

До міжнародно-правових інструментів захисту права голосу відносяться договори (угоди, конвенції, пакти, протоколи), що мають обов'язкову юридичну силу для договірних держав. Існують різні способи, використовувані державами для вираження згоди на обов'язковість дотримання договору. Найпоширеніший спосіб – це ратифікація та приєднання. Коли країна ратифікує або приєднується до договору, вона може зробити застереження до статті або статей цього договору, за умови, що такі не заборонені становищем даного договору. Застереження можуть бути відклікані державами в будь-який час. На практиці всі країни, що ратифікували і приєдналися до міжнародного договору повинні прийняти відповідний законодавчий акт, внести поправку до існуючого закону або прийняти новий законодавчий звід для того, щоб надати міжнародній угоді повну юридичну силу на внутрішньодержавному рівні.

Вільні і чесні вибори відіграють ключову роль у забезпеченні права голосу. Міжнародні та регіональні урядові групи, спільно з неурядовими організаціями ведуть роботу у усьому світі зі спостереження і контролю за дотриманням прав людини при реалізації виборчого права.

ПРАВА ЛЮДИНИ ТА СУЧАСНІСТЬ

На теперішньому етапі розвитку людства наша країна є правовою ,суверенною, незалежною державою. Охороняти права людини має держава та її закони. Але людям часто доводиться боронити себе саме від держави та її керівників. Це дуже гостра тема для нашої держави. Потрібно пам'ятати і знати свої права та обов'язки ,що кожна людина кожна людина від народження має природні права. Всі вони закріплені в Декларації прав людини, яка прийнята міжнародним товариством. Дивно, але людству знадобилися століття, щоб зрозуміти власні права та підтвердити їх. Вони ж такі прості та зрозумілі! І якщо всі люди будуть поважати свої та чужі права, та виконувати їх ,на Землі значно поменшає горя, сліз та кривди!

Найголовніше це є право на життя. Людське існування має бути священним для всіх. Також кожен має право не просто прожити своє життя, але прожити гідно і достойно . Щоб ніхто інший не принижував особистість, та не пригнічувати ані морально, ані фізично. Не бив, не залякував, не примушувати до чогось на що людина зовсім не згодна виконувати . Людина має право на власну гідність та волю, та честь. І тому вона має право вільно обирасти: де вчитися, де працювати, кого кохати, що їй робити в тій чи іній ситуації

Також кожному дається право на приватну власність та таємницю приватного життя. Така вже людська природа, що всі ми бажаємо мати щось своє: будинок, автомобіль тощо. Ніхто не має права відбирати це в нас.

Кожен громадян повинен сам стежити, чи не порушуються його права та свободи. А також, і це головне – поважати права інших, не менше, ніж власні. Тоді вже сама держава зможе називатися правовою. В сучасному етапі, тобто проголошення 24 серпня 1991 р. незалежності України відкрило нову сторінку історії нашої держави та її народу, дало змогу розширити права і свободи громадян, наповнити їх новим змістом і значенням.

У Декларації про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р. і у зверненні Верховної Ради України “До парламентів і народів світу” 5 грудня 1991 р. наголошувалося на тому, що до сім'ї цивілізованих країн бажає увійти нова, демократична, правова держава, яка ставить собі за мету реальне забезпечення прав, свобод людини і громадянина і зобов'язується суворо дотримуватись загальновизнаних принципів і норм міжнародного права та міжнародних стандартів у галузі прав і свобод людини. Перші законодавчі акти щойно утвореної незалежної держави не залишали жодних сумнівів щодо правового закріплення накреслених цілей. Достатньо звернутися до законів України “Про власність” (07.03.1991 р.), “Про підприємництво” (07.02.1991 р.), “Про свободу совісті та релігійні організації” (23.04.1991 р.), “Про об'єднання громадян” (16.06.1992 р.), “Про національні меншини в Україні” (25.06.1992 р.), “Про інформацію” (02.10.1992 р.), “Про біженців” (02.10.1996 р.), “Про Правовий статус іноземців (04.02.1994 р.), “Про звернення громадян” (02.10.1996 р.) та інших, щоб переконатися в тому, що пріоритетним напрямом діяльності нашої держави є захист і всебічне забезпечення прав та свобод людини і громадянина, створення дійового механізму їх реалізації.

Суттєво вплинуло на подальший розвиток прав і свобод людини і громадянина в Україні її прийняття 9 листопада 1995 р. у члени Ради Європи. Україна, ставши членом цієї організації, приєдналася до великої кількості багатосторонніх європейських конвенцій у галузі прав і свобод людини та взяла на себе конкретні зобов'язання щодо імплементації їх норм у національне законодавство. Крім цього, членство в Раді Європи стимулювало процес підготовки і прийняття Конституції – основного закону нової демократичної держави.

Конституція України 1996 р. стала взірцем сучасного конституціоналізму з питань прав і свобод людини і громадянина. Вона визначила якісно новий, сучасний статус людини і громадянина в Україні.

Людина, її життя, честь і гідність, недоторканність і безпека визнані в Конституції (ст. 3) найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини є змістом і спрямованістю діяльності держави. Остання, згідно з Конституцією, відповідає перед людиною за свою дія-

льність. Утверждження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Виходячи з цієї концепції, в чинній Конституції України правам, свободам і обов'язкам людини і громадянина присвячено спеціальний другий розділ. Він є одним із найважливіших в Конституції і містить близько третини її статей.

Чинна Конституція імплементувала всі основні положення міжнародно-правових актів з прав людини і насамперед Загальної декларації прав людини, Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, Міжнародного пакту про економічні соціальні і культурні права та Факультативного протоколу до Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, які ратифіковані Україною і є одним з найбільших досягнень людства ХХ ст. у гуманітарній сфері, справжнім “людським виміром”, мірою людської гідності. Певною мірою цей комплекс узгоджується і з Європейською конвенцією про захист прав і основних свобод людини та Протоколами № 2, 3, 8, 11 до цієї Конвенції, підписаними від імені України. Це дає підстави для висновку, що в Україні передбовується вся правова система; права і свободи людини і громадянина визнані неодмінними засадами нового конституційного ладу.

Чинна Конституція України вперше замість фрагментарного набору прав і свобод визначила систему прав і свобод в усіх основних сферах, передбачивши, зокрема, громадянські, політичні, економічні, соціальні і культурні права і свободи людини і громадянина. Такий підхід повністю відповідає сучасній теорії конституційного права.

Новий Основний Закон України значно розширив коло конституційних прав і свобод, передбачивши низку їх нових видів, істотно збагатив зміст тих, які були закріплені в попередніх конституціях України. Так, у ньому вперше передбачено такі важливі права і свободи, як право на життя (ст. 27), на інформацію (ст. 34), приватної власності (ст. 41), на підприємницьку діяльність (ст. 42), на страйк (ст. 44), на достатній життєвий рівень (ст. 48), свободу пересування, вільного вибору місця проживання, право вільно залишати територію України і повернутися в Україну (ст. 33) тощо.

Як показав час, що минув після прийняття Конституції України, проголошені в ній права і свободи набувають все більшого реального наповнення. Так, завдяки їх реалізації в Україні скасовано смертну кару, утворилося більш сотні політичних партій, формується громадянське суспільство.

Конституція всебічно гарантує права і свободи, передбачає механізм їх забезпечення і охорони. Про це свідчить система конституційних нормативно-правових гарантій прав і свобод, невідчужуваності і непорушності прав і свобод, їх невичерпності, неприпустимості скасування, звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод.

Одним із найбільших і найвагоміших досягнень у справі гарантування прав і свобод є передбачена Конституцією система організаційно-правових гарантій, серед яких особливе значення відводиться Президентові України, Верховній Раді України, органам виконавчої влади та місцевого самоврядування, судам, прокуратурі, Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини.

Поряд з національними гарантіями прав і свобод Конституція передбачає можливість використання і міжнародно-правових гарантій. Відповідно до ст. 55 Конституції України кожен має право після використання всіх можливих національних засобів правового захисту звернутися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ або органів міжнародних організацій, членом чи учасницею яких є Україна.

Додатковою гарантією прав і свобод людини є також міжнародні механізми захисту прав людини, до яких приєдналася Україна. Важливим кроком у цьому напрямі стала ратифікація 17 липня 1997 р. Конвенції про захист прав і основних свобод людини 1950 р. Відтепер громадяни України мають можливість звернутися щодо захисту порушених їх прав до Європейського суду з прав людини. До того ж, приєднавшись у 1990 р. до Факультативного протоколу до Міжнародного пакту про громадянські і політичні права 1966 р., Україна також визнала і компетенцію Комітету ООН з прав людини щодо розгляду індивідуальних скарг громадян на порушення їх прав та свобод, гарантованих цим пактом.

У ст. 8 Конституції України юридичне ліквідовано всі нормативні перешкоди на шляху до забезпечення прав і свобод людини і громадянина. В ній, зокрема, проголошено, що норми Основного Закону є нормами прямої дії. Завдяки цьому можливе звернення до суду для захисту прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції і воно належним чином гарантується навіть у разі відсутності інших нормативних правових актів.

Конституцією України передбачено також створення і закріплення дійового механізму захисту прав і свобод людини. Це стосується, головним чином, організації і здійснення державної влади на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу і судову (ст. 6). Саме на судову владу покладається функція захисту конституційних прав і свобод. До того ж, за чинною Конституцією, каральна функція суду поступається функції правозахисній, праворегулюючій. Згідно з чинним законодавством рішення про надання санкцій на арешт, тримання під вартою і затримання осіб, підозрюючих у здійсненні злочину, а також щодо проведення огляду та обшуку житла або іншої власності особи приймаються виключно судами України.

Важливими ланками в механізмі захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні є Конституційний Суд України та Уповноважений Верховної Ради України з прав людини.

Детальний аналіз другого розділу Конституції України – “Права свободи та обов’язки людини і громадянина” свідчить про те, що є потреба у прийнятті щонайменше семи нових законів у сфері прав людини. Головним серед них має стати закон про права громадянина України, в якому необхідно передбачити ті права і свободи, які не знайшли відображення в Основному Законі, адже у ч. 1 ст. 22 Конституції передбачено, що права і свободи людини та громадянина, закріплені в ній, не є вичерпними.

Список використаних джерел:

1. А.М Колодій , А.Ю Олійник. Права , Свободи та Обов’язки людини і громадянина в Україні//Київ , 2011 –10 с.
2. Буряк В. В. “Глобальное гражданское общество и сетевые революции”. / Виктор Буряк. – Симферополь: ДІАЙПІ, 2011. – 152 с.
3. Шайгородський Ю. Громадянське суспільство в Україні: чинники й особливості формування / Ю. Шайгородський // Сучасна українська політика. – К. : Центр соціальних комунікацій, 2013. – Вип. № 28. – С. 323–334.

Тищенко Р. В.
**асpirант кафедри теорії, історії держави
і права та міжнародного права КПУ**

ЗАГАЛЬНА ДЕКЛАРАЦІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ЯК ФАКТОР ГУМАНІЗАЦІЇ ІНСТИТУТУ ПОКАРАННЯ

Забезпечення прав людини є безумовним пріоритетом для всіх прогресивних країн світу, це показник розвитку та рівня правової культури держави. Особливо важливою сферою реалізації прав людини є інститут покарання, оскільки кримінальна юстиція володіє значними репресивними можливостями, що несе загрозу їх порушення.

Починаючи з стародавніх часів покарання слугувало засобом помсти, відплати, а пізніше кари та залякування. Враховуючи недосконалість законодавства та юридичних процедур минулих часів, в кримінальному процесі часто порушувались всі можливі права людини, аж до покарання невинуватих. Але з історичним розвитком правової системи, покарання еволюціонувало в більш прогресивні форми. Так в ХХ ст. людство починає схилятися до більш прагматичних уявлень про покарання і розглядає його з позицій доцільності, корисності та як засіб виправлення злочинців.

Рабовласницькі та феодальні суспільства (І тис. до н. е. – середина XVII – XVIII ст.) характеризувалися класовим, експлуататорським та насильницьким характером. Правова система цього періоду лише закріплювала існуючу соціальну нерівність, а юридичний інститут природних прав людини був відсутній взагалі. Хоча і в ті часи висловлювались гуманістичні ідеї, юридично права людини розглядалися лише як милість держави, або володаря.

З початком епохи Відродження і Просвіти та хвилею західних буржуазних революцій середини XVII ст. – кінця XVIII ст. в західній юриспруденції укорінюються ідеї природного

права, що стало причиною зародження інституту прав людини та подальшої гуманізації заходів покарань. В цей період приймається ряд законодавчих актів, які стали відображенням тих правових та ідеологічних перетворень. Це “Петиція про права” 1628 року (Petition of Right), “Закон про недоторканність особи” 1679 року (Habeas Corpus Act), “Білль про права” 1689 року (Bill of Rights); “Декларація незалежності США” 1776 року (United States Declaration of Independence), “Конституція США” 1787 року, американський “Білль про права” 1791 року. Визначальною подією стала Велика французька революцію 1789 – 1799 років, за результатами якої було прийнято “Декларацію прав людини та громадянина” 1789 року (Declaration des Droits de l'Homme et du Citoyen), яка створила прецедент формальної рівності всіх громадян перед законом та дала основу універсальної концепції прав людини. Принципи закладені в цьому нормативному акті стали основоположними для подальшого розвитку ідеї прав людини.

З середини XIX ст. спостерігається нова хвиля демократизації та лібералізації правових систем світу, але остаточне становлення прав людини як юридичного інституту прийшло лише з трагічним досвідом Другої світової війни, після якої відбулося кардинальне переосмислення сутності прав людини та загальнолюдських цінностей. З другої половини XX ст. людина та її права стають предметом міжнародного права, укладаються міжнародні та континентальні пакти, а провідні країни світу розпочинають активне співробітництво з удосконаленням цього інституту.

Радянська Україна також стала учасником міжнародно-правових зобов’язань і отримала членство у міжнародних організаціях. Українська РСР є одним із засновників Організації Об’єднаних Націй та була обрана членом її Економічної і соціальної ради, стала членом Економічної комісії для Європи та обиралася членом Ради Безпеки ООН.

В 1948 році Українська РСР виступила одним із засновників “Загальної декларації прав людини”. Саме цей документ став фундаментом інституту прав людини, гарантував невід’ємні права та передбачав певні принципи застосування покарань. Відповідно Декларації заборонялись тортури, жорстокі, нелюдські та принизливі покарання, не дозволялись безпідставні арешти та затримання, не допускався такий захід як вигнання. Передбачалась рівність, прилюдність та справедливість розгляду кримінальних справ, презумпція невинуватості та зворотна дія закону. 19 жовтня 1973 Українська РСР приєдналася до “Міжнародного пакту про громадянські і політичні права” 1966 року, визнавши компетенцію Комітету ООН з прав людини щодо розгляду індивідуальних скарг громадян на порушення їх прав та свобод, а також стала учасником “Міжнародної конвенції про припинення злочину апартеїду та покарання за нього” 1973 року.

Незважаючи на активну міжнародну правову діяльність, каральний механізм СРСР характеризувався політичністю і виконував роль одного із механізмів побудови комунізму. Найчастішим видом покарання було позбавлення волі, ціллю якого була ізоляція “небажаних” осіб від суспільства, де ув’язнені розглядалися як безоплатна робоча сила.

З отриманням незалежності, українська система виконання покарань втрачає свою таємність, як це було за часів СРСР і стає відкритою для громадськості. Інститут покарання зазнає корінних змін. З початку 90-х років в Україні було ухвалено цілий ряд нормативно-правових актів спрямованих на гуманізацію виконання покарань. Так були змінені правила внутрішнього розпорядку виправно-трудових установ, що значно розширило права засуджених; було встановлено порядок отримання заробітної плати за діючими тарифами, скасовано покарання у вигляді заслання та висилки, ліквідовано обов’язкове залучення до праці. Було розпочато роботу з поліпшення комунально-побутових умов, пом’якшено більшість примусових заходів та передбачено цілу низку додаткових особистих прав для засуджених.

9 листопада 1995 року Україна стала членом Ради Європи та приєдналась до багатосторонніх європейських конвенцій у галузі прав і свобод людини. Україною введено мораторій на виконання смертних вироків, але невдовзі смертні вироки продовжили виконувати знову, оскільки рішення про мораторій було прийнято з порушенням процедур. Це загрожувало Україні виключенням з Ради Європи, але в 1997 році мораторій було введено повторно і остаточно. 29 грудня 1999 року Конституційний Суд України визнав смертну кару неконституційним видом покарання, а у 2000 році Верховна Рада України вносить зміни до Кримінального кодексу, вилучаючи смертну кару з переліку кримінальних покарань. З прийняттям

України до Ради Європи була зроблена та оприлюднена доповідь “Оцінка в'язничної системи України” з рекомендаціями щодо приведення її у відповідність до “Загальної декларації прав людини” та загальноєвропейським стандартам, в якій наголошено на “необхідності створення пенітенціарної служби як автономної соціальної організації”.

З прийняттям Конституції України, людина, її життя, честь і гідність були проголошені найвищою соціальною цінністю для держави. Конституція продовжила принципи “Загальної декларації прав людини” та передбачила відшкодування матеріальної і моральної шкоди державою, завданою безпідставним засудженням, тобто держава оголосила свою відповідальність перед людиною за безпідставне застосування каральних заходів.

Взявши за основу Конвенції ООН проти катувань та позитивний досвід інституту омбудсмана європейських країн, в Україні було запроваджено спеціальний інститут Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, що стало новацією у державно-правовій системі захисту та охорони прав людини. На Уповноваженого були покладені функції національного превентивного механізму. Також в рамках Конвенції ООН проти катувань Україна стала підпадати під юрисдикцію Підкомітету з недопущення катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання і Комітету проти катувань, які мали право проводити розслідування та втрутатися у разі виявлення порушення державою прав людини.

20 листопада 1996 року Україною введено такий запобіжний захід як застава. 17 липня 1997 року ратифіковано “Конвенцію про захист прав і основних свобод людини” 1950 року, тим самим додатково гарантовано охорону прав людини міжнародними механізмами захисту. 1 вересня 2001 року в Україні вступив у дію Кримінальний кодекс України, який вніс зміни до принципів призначення та відбування кримінальних покарань на якісно новому рівні, з урахуванням міжнародних стандартів. 11 липня 2003 року затверджено Кримінально-виконавчий кодекс, який став новим етапом у реформуванні та забезпечені дотримання прав людини в установах кримінально-виконавчої юстиції з удосконаленням матеріально-побутового та медико-санітарного забезпечення, надання засудженим психологічної та педагогічної допомоги. 23 червня 2005 року Верховною Радою України був затверджений Закон України “Про Державну кримінально-виконавчу службу України”, діяльність якої мала ґрунттуватися на принципах поваги та дотримання прав і свобод людини та громадянина, гуманізму, відкритості для демократичного цивільного контролю. 9 грудня 2010 року утворено Державну пенітенціарну службу України завданням якої стала реалізація державної політики у сфері виконання кримінальних покарань з умовою дотримання прав людини і громадянина та реалізацією законних прав та інтересів засуджених і осіб, узятих під варту.

Таким чином, можна спостерігати взаємний процес становлення прав людини та гуманізації інституту покарань. З прийняттям “Загальної декларації прав людини” ми ввійшли в умовну епоху пріоритету прав людини над державним інтересом. З здобуттям незалежності, Україна отримала можливість запровадити основоположне реформування системи покарань відповідно світових стандартів. Сьогодні покарання розглядається як захід примусу від імені держави і крім кари, воно має на меті виправлення засуджених та запобігання вчиненню нових злочинів. Сучасний карний механізм намагається максимально врахувати обставини для пом’якшення покарання, має заходи звільнення від відбування покарання, заміну не-відбутної його частини м’якішим та передбачає процедуру амністії і помилування. Але незважаючи на суттєвий прогрес у питанні дотримання прав людини і гуманізації інституту покарань, на сьогоднішній день залишається ряд проблем, які потребують вирішення. Це перш за все порушення прав осіб, які засуджені до позбавлення волі. Застосування цього виду покарання передбачає значне обмеження прав особи, які не передбачаються змістом вироку. Це пов’язано з невисоким рівнем побутових та санітарних умов тримання, харчування, якості медичної допомоги, реалізацією права на працю та її оплатою, випадками жорстокого поводження з засудженими, проблемою ресоціалізації після відбування покарання. Вирішення цих проблем є умовою всебічного дотримання прав людини та показником становлення України як сучасної правової держави.

ПРАВО НА МИРНІ ЗІБРАННЯ: ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН ДЛЯ ПОЗИТИВНИХ ЗМІН В УКРАЇНІ

Мирні зібрання можна розтлумачити як масові заходи громадян, відкриті й доступні кожному, хто бажає взяти у них участь. Мирні заходи найчастіше проводяться з метою вираження ставлення тих чи інших груп, об'єднань громадян до суспільних явищ та проблем, привернення уваги органів влади до них та є однією із форм безпосередньої демократії. Їх проведення гарантується одним з основних прав людини – право на свободу мирних зборів.

На міжнародному рівні це право вперше було закріплено в ст. 20 Загальної Декларації прав людини від 10 грудня 1948 р. Цей документ мав рекомендаційний характер і був розвинений через міжнародні угоди, такі як Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (ст. 21), Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (ст. 11) та національні конституції і закони. В українському законодавстві це право закріплене у ст. 39 Конституції України. На даний момент в Україні немає спеціального нормативного акту, який регулює відносини щодо мирних зборів громадян, а певні норми розпорощені в законодавстві.

Ситуація, що склалася, а також недосконале регулювання цього права призводить до порушень не тільки права на мирні збори, а й інших передбачених Конституцією та нормативними актами прав. Збори відбуваються для відновлення або захисту своїх політичних, релігійних, трудових та інших прав та інтересів. Отже, позбавляючи людей права на мирні зібрання, органи влади порушують цілий спектр прав.

Незважаючи на це на сьогодні спостерігається велика кількість заборон щодо проведення різного роду мітингів, пікетів, маршів, що позбавляють людей можливості захисту порушених прав та інтересів.

Проблемним питанням також неоднакове застосування норм, що регулюють мирні зібрання, у різних регіонах країни через застосування підзаконних актів органів місцевого самоврядування.

Незважаючи на розвиток суспільства, підвищення гуманізму, процвітання демократії в світі, люди певним чином звертаються до методів насильницького вирішення проблемних питань. Існує багато прикладів розгонів мирних зборів вже після закріплення даного права. Одним з перших таких випадків став мітинг студентів у Кентському університеті в штаті Огайо (США), коли студенти, незадоволені політикою Сполучених Штатів щодо Камбоджі, а саме введення військ до цієї країни, влаштували мирний мітинг.

В ході дій національної гвардії США під час розгону мітингу було вбито 4 особи, серед яких двоє – прохожі, які не брали участі у мітингу. Цей випадок свідчить, що, порушивши право особи на мирні зібрання, можна також порушити право людини на життя.

Мабуть одним з найжорстокіших розгонів зібрань людей у ХХ ст. був розгон протесту на площі Тяньаньмень в Китаї 4 червня 1989 р. Все починалось як мирне зібрання в основному студентів для вішанування померлого Генерального секретаря ЦК Комуністичної партії Китаю Ху Яобана та висловлення невдоволення політикою тодішньої влади 15 квітня 1989 р.

Після місяця протестів влада запропонувала студентам припинити протести та розійтись, на що було відмовлено. Влада прийняла рішення про введення військ в столицю для розгону протестуючих, почалися сутички наслідками яких стали жертви, за різними джерелами від 200 до 7000 чоловік. Такі дії не минули безслідно для китайської верхівки, іноземними країнами були введені санкції, що “вибили” Китай з міжнародної політики до 90-х років ХХ ст.

В Україні найбільшим порушенням даного права були події зими 2013-2014 рр., коли в грудні було насильницьким способом розігнано мирне зібрання людей на Європейській площині, які зібрались, щоб висловити незадоволення політикою тодішньому уряду.

Після цього мирний мітинг перетворився на озброєне протистояння, наслідками чого стала смерть сотень людей та дестабілізація країни.

Дивлячись на світовий та національний досвід можна, з упевненістю стверджувати, що при урегульованому на законодавчому рівні праві людей на мирні зібрання даний вид ви-

раження думки суспільства є вагомим рушієм щодо вирішення нагальних соціальних та інших питань.

Але як і у будь-якого питання тут є і інший бік, коли не влада порушує права, а громадяни використовують право більше, аніж це можливо, або ж, як і первісні люди використовують насилля, що призводить до сутичок і переростає у збройні конфлікти.

Важливим питанням, що дозволяє уникнути конфліктних моментів проведення зібрань, є правове закріплення цього права та інших питань пов'язаних з проведенням цих заходів.

Наочно це можна простежити на прикладі США. Творці Білля про права 1789 р. заклали право на свободу мирних зібрань, зміст якого включав свободу об'єднань і свободу слова, у фундамент демократичної держави. Але за свою багаторічну історію США відмовились від цього права і замінили його правом на об'єднання. Об'єднання в американській доктрині розумілося як участь осіб для оформлення волі більшості, що дозволяє впливати на поліпшення зв'язку держави і індивіда.

Декрет-закон “Про правила посилення заходів підтримання громадського порядку” від 23 жовтня 1935 р. прийнятий у Франції. Він встановлює порядок отримання дозволу на проведення зборів, дані, які повинні бути зазначені в заявлі про проведення зібрання, такі, як імена, домашні адреси організаторів, маршрут, ціль, дата проведення зібрання. Також зазначені причини відмови у дозволі на проведення зібрання.

У законі Великобританії “Про охорону суспільного порядку” 1986 р. доволі вдало з точки зору юридичної техніки окреслено питання затримання мітингуючих в районі масових заворушень. У країні “туманного Альбіону” проведення незаконних та несанкціонованих мітингів карається доволі суворо – накладенням великих штрафів їх організаторам.

Щодо обмежень у проведенні мітингів позитивним є досвід Литви. Закон “Про зібрання” зі змінами від 17 червня 2008 р. забороняє використовувати на масових зібраннях символи гітлерівської Німеччини і Радянського Союзу. До списку увійшли нацистська свастика, радянські серп, молот і червона п'ятикутна зірка, гімн Радянського Союзу, а також гімн Литовської РСР

На нашу думку, задля більш ефективного захисту права людини на мирні зібрання в Україні є необхідним створення та прийняття Верховною Радою України нормативного акту, який би регулював дане питання, а саме закону “Про мирні зібрання”.

В ньому повинно бути зазначено визначення мирного зібрання, види зібрань, порядок отримання дозволу на проведення та порядок проведення зборів, умови за яких проведення зібрань забороняється, а також відповідальність за порушення законодавства щодо проведення мирних зборів.

Бублік О. О.
здобувач КПУ

ГАРАНТІЙ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА ГРОМАДЯН НА ПРАЦЮ В УСТАНОВАХ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ

В ст. 5–1 “Гарантій забезпечення права громадян на працю” КЗпПУ встановлено, що держава гарантує працездатним громадянам, які постійно проживають на території України: вільний вибір виду діяльності; безоплатне сприяння державними службами зайнятості у підборі підходящої роботи і працевлаштуванні відповідно до покликання, здібностей, професійної підготовки, освіти, з урахуванням суспільних потреб; правовий захист від необґрутованої відмови у прийнятті на роботу і незаконного звільнення, а також сприяння у збереженні роботи. Тобто, КЗпПУ передбачає державну гарантію на вільний вибір виду діяльності і сприяння державними службами зайнятості населення у підборі підходящої роботи і працевлаштуванні відповідно до покликання, здібностей тощо.

Стосовно працевлаштування осіб, засуджених до позбавлення волі, кримінально-виконавчим законодавством встановлено інший порядок. Як слухно зауважує О. О. Стулов, обов'язок працевлаштування засуджених покладається на посадових осіб виправних колоній, які згідно з п.3 ч.1 ст.118 Закону України від 23.06.05 “Про Державну кримінально-виконавчу

службу України” зобов’язані виконувати вироки, постанови і ухвали суду, згідно п.16 ч.1 ст.18 Закону – організовувати професійно-технічне навчання засуджених та залучення їх до праці [1, с. 271.]. Але нам така думка вченого видається занадто оптимістичною, та такою, що не в повній мірі відповідає букві закону. Адже встановивши засудженим до позбавлення волі право приймати участь у трудовій діяльності (право на працю), гарантії реалізації ними цього права, тобто відповідного обов’язку для адміністрації колонії це право забезпечити, чинний КВК не передбачив. Замість цього ч.1 ст.118 Кримінально-виконавчого кодексу (далі – КВК) містить абз.2 про обов’язок адміністрації (віправної колонії, *авт.*) *створювати умови*, що дають змогу засудженим займатися суспільно корисною оплачуваною працею.

Переконані, що ця норма потребує конкретизації: якщо засуджений до позбавлення волі під час відбування покарання має право на працю і бажає своє право реалізувати, то КВК має зобов’язувати адміністрацію колонії не “створювати умови”, а працевлаштувати або надати засудженному роботу, з урахуванням положень абз. 1 ч. 1 ст. 118 КВК. А в сучасній редакції ч.1 ст. 118 КВК адміністрація віправної колонії, її виробничого підприємства чи майстерні вбачає не імперативну, а виправдувальну норму, яка дозволяє посадовим особам уникати відповідальності за ухилення від працевлаштування засудженого. Адже підшукування і надання роботи (працевлаштування) передбачає загалом нетривалий строк, у той час як “створення умов” може тривати в часі скільки завгодно. До того ж діяльність (процес) працевлаштування засудженого, в уявленні більшості керівників віправних колоній, є не що інше, як включення засудженого наказом по установі до складу відповідної бригади.

Міжтим в теорії трудового права *працевлаштування* – це система заходів, спрямованих на забезпечення трудової зайнятості населення, включаючи сприяння в підшукуванні необхідної роботи, допомогу з перенавчання та влаштування на роботу, що здійснюються, як правило, державними органами, а також недержавними організаціями на основі ліцензування [2, с. 172].

При цьому, в трудовому праві працевлаштування розглядають у широкому і вузькому значеннях. У широкому значенні працевлаштування об’єднує усі форми трудової діяльності, що не суперечать законодавству, включаючи самостійне забезпечення себе роботою, в тому числі *індивідуальну* трудову діяльність, підприємництво, фермерство тощо. У вузькому значенні під працевлаштуванням розуміють такі форми трудової діяльності, які встановлюються при сприянні органів держави або недержавних організацій на основі ліцензування [2, с. 172]. Також необхідно враховувати, що поняття працевлаштування більш вузьке, ніж поняття зайнятості, а саме працевлаштування передує зайнятості і є його найважливішою гарантією.

Усі громадяни України мають право на працевлаштування і вибір місця роботи шляхом звернення до підприємства, установи, організації, індивідуального селянського (фермерського) господарства і до іншого роботодавця або при безкоштовному сприянні державної служби зайнятості. Зрозуміло, що засуджені до позбавлення волі під час відбування покарання таких широких можливостей не мають, але вони мають право звертатись до адміністрації віправної колонії з проханням про надання роботи, а та – зобов’язана *створювати умови, що дають змогу засудженим займатися суспільно корисною оплачуваною працею* (абз.2 ч.1 ст.18 КВК). Інше питання, як довго і наскільки успішно адміністрація колонії буде *створювати умови?*... Оскільки прямої вказівки на обов’язок адміністрації надавати роботу кожному засудженному, який за нею звернувся, чинний КВК не містить. До державної служби зайнятості позбавлений волі засуджений звернутись може лише гіпотетично, оскільки допомогти йому з працевлаштуванням у віправній колонії ця служба не може.

Згідно із законодавством про працю правова організація працевлаштування громадян включає: а) встановлення кола органів, які здійснюють працевлаштування, визначення їхньої компетенції і умов фінансового забезпечення; б) гарантії реалізації права громадян на працю і встановлення порядку направлення на роботу або професійне навчання; в) регламентацію прав і обов’язків учасників відносин щодо працевлаштування; г) встановлення особливостей працевлаштування для окремих категорій громадян.

Натомість в чинному КВК правова регламентація працевлаштування засуджених описана неповно, не конкретизовано, тим більш не дуже зрозуміло для пересічного громадянина.

Трудове право виокремлює такі форми працевлаштування: 1) спрощена (законодавчого сприяння) – застосовується для працевлаштування окремих категорій громадян: праце-

влаштування неповнолітніх, осіб перед пенсійного віку та інших неконкурентоспроможних на ринку праці громадян; 2) проста (звичайна) – працевлаштування більшості громадян; 3) складна (ускладнена) – працевлаштування, за якого встановлюються додаткові вимоги до працівників чи проводяться додаткові заходи (працевлаштування на роботу з допуском до таємних матеріалів, на державну службу, перенавчання з подальшим працевлаштуванням, працевлаштування іноземців тощо) [2, с. 173].

Чинним трудовим законодавством встановлюються додаткові гарантії щодо працевлаштування окремих категорій населення. Для них застосовується форма законодавчого сприяння при працевлаштуванні.

Натомість чинний КВК взагалі не має посилань на ті чи інші форми працевлаштування і працевикористання засуджених до позбавлення волі. Не містить такого переліку і підзаконний нормативно-правовий акт “Порядок організації виробничої діяльності та залучення засуджених до суспільно корисної праці на підприємствах виправних центрів, виправних та виховних колоній Державної кримінально-виконавчої служби України”, затверджений наказом МІО України від 03.01.2013 №26/5, який за визначенням має містити форми працевлаштування та працевикористання засуджених до позбавлення волі. Замість встановлення переліку сучасних форм працевлаштування та працевикористання засуджених у розділі III “Залучення засуджених до суспільно корисної праці” вказаного Порядку, його зміст нагадує скоріше витяги з ГУБАБівської інструкції про “вивід спецконtingента на роботу”.

Ось лише кілька прикладів цієї відомчої “нормотворчості” в Порядку організації виробничої діяльності та залучення засуджених до суспільно корисної праці на підприємствах виправних центрів, виправних та виховних колоній Державної кримінально-виконавчої служби України (Наказ МІО України від 03.01.2013 №26/5) :

– у п.3.1 Порядку вказується: “виведення працездатних засуджених для роботи на підприємстві установи здійснюється... відповідно до рознарядки на виведення на роботу (далі – рознарядка);

– у п.3.1.3 передбачається: “для додаткового виведення засуджених на підприємство установи начальником цеху (дільниці) або старшим майстром (майстром) цеху (дільниці) подається рапорт, погоджений із директором підприємства і начальником установи (кому ж він подається?), та складається рознарядка”;

– у п.3.4 – “засуджені, які тримаються у дисциплінарному ізоляторі або карцері, примищені камерного типу (одиночні камери), залучаються до суспільно корисної праці в спеціально обладнаних робочих камерах за рознарядкою згідно з додатком...”;

– у п.3.4.1 – “організація роботи засуджених в спеціально обладнаних робочих камерах здійснюється помічником начальника установи з питань залучення засуджених до праці та трудової адаптації або іншим працівником установи, призначеним наказом по установі” і тому подібне.

І лише в п. 4.3 побічно згадується про облік виконаних робіт у бригаді, що працює за єдиним нарядом. Про інші форми праці не згадується, лише про форми і систему оплати праці.

А тому чинне кримінально-виконавче законодавство в частині щодо регулювання порядку, правил, визначення принципів і форм працевикористання засуджених до позбавлення волі необхідно доопрацьовувати, вдосконалювати, максимальнно наближаючи його норми до положень чинного КЗпПУ, якщо вже на нього посилається законодавець.

Список використаних джерел:

1. Стулов О. О. Дотримання законності при виконанні адміністрацією виправних установ судових рішень щодо відшкодування збитків особам, потерпілим від злочинів / О. О. Стулов// Часопис Київського університету права. – 2010. – №1. – С. 270–273.
2. Дмитренко Ю. П. Трудове право України : підручник / Ю. П. Дмитренко. – К. : ЮрінкомІнтер, 2009. – 624 с.

ЗАСУДЖЕНІ ЗА ЗЛОЧИНИ, ВЧИНЕНІ З НЕОБЕРЕЖНОСТІ: ПОСТАНОВОЧНІ ПИТАННЯ

Покарання особи за злочини вчинені з необережності, завжди викликало жваві дискусії серед пересічних громадян, практичних працівників та науковців. Адже основною та обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони кожного складу злочину є вина особи. Обов'язковість наявності вини особи як передумови настання кримінальної відповідальності законодавчо сформульована та закріплена у ч. 1 ст. 62 Конституції України: “Особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вина не буде доведена в законному порядку і встановлена обвинувальним вироком суду”. Кримінальний кодекс України чітко формулює поняття вини у статті 23, де названо дві її форми: вина у формі умислу і вина у формі необережності. Саме формулювання необережності та її видів закріплена у ст. 25 Кримінального Кодексу України: “Необережність поділяється на злочинну самовпевненість та злочинну недбалість. Необережність є злочинною самовпевненістю, якщо особа передбачала можливість настання суспільно небезпечних наслідків свого діяння (дії або бездіяльності), але легковажно розраховувала на їх відвернення. Необережність є злочинною недбалістю, якщо особа не передбачала можливості настання суспільно небезпечних наслідків свого діяння (дії або бездіяльності) хоча повинна була і могла їх передбачити”. Також обов'язковою ознакою злочинів, вчинених з необережності є наявність суспільно небезпечних наслідків (злочини з матеріальним складом).

Станом на 15.01.2015 року у виправних закладах держави відбувають покарання у вигляді обмеження та позбавлення волі 531 осіб, з яких 442 – у виправних колоніях, 89 – у виправних центрах. Засуджені за вчинення злочинів з необережності відбувають покарання у виправних центрах (у вигляді обмеження волі) та у виправних колоніях мінімального та середнього рівнів безпеки (у вигляді позбавлення волі). Левова частина засуджених до позбавлення волі за злочини, вчинені з необережності, відбуває покарання у виправних колоніях мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами тримання.

Однією з центральних проблем при призначенні та виконанні покарання, що має теоретичне і практичне значення, є вивчення не тільки основних рис і властивостей покарання, а й його вплив на засуджених. Вивченю особи злочинця та засудженого присвячено немало досліджень філософів, антропологів, медиків, психологів, психіатрів, юристів, соціологів, а саме Ю. Антоняна, Г. Аванесова, М. Гернета, Я.Гілінського, А. Долгової, О. Джужи, Д. Дриля, Е. Дюркгейма, А. Закалюка, А. Зелінського, О. Кальмана, В. Курдячцева, Н. Кузнєцової, Й. Ланге, Н. Лейкіної, Р. Мертона, О.Міхліна, С. Познишева, О. Раппопорта, М. Стручкова, М. Таганцева, Г. Тарда, С. Таракухіна, П. Тарновської, І.Туркевич, А. Тузова, І.Фойницького, І. Шмарова та ін.

Вченими неодноразово ставилися питання про наявність відмінностей, особливих якостей, специфічних рис, які б відрізняли злочинця від право слухняної особи. Особливо це стосується осіб, які вчинили злочини з необережності та відбувають покарання в місцях позбавлення чи обмеження волі. Засуджений не має права порушувати кримінально-правові та кримінально-виконавчі заборони, йому необхідно дотримуватись прав та обов'язків, встановлених нормативними актами кримінально-виконавчої служби. Досягнення позитивних результатів, а саме право слухняна поведінка, осуд вчинення злочину, соціальна адаптація і життя без правопорушень, – все це є головним підсумком карально-виховного впливу і ознакою виправлення особи.

Проте, не можна не враховувати те, що кримінальне покарання викликають у засуджених за необережні злочини, відчай, образу, невдоволення. Особливо слід звернути увагу на те, що згідно чинного кримінально-виконавчого законодавства засуджені до позбавлення волі за злочини, вчинені з необережності, які раніше відбували покарання у вигляді позбавлення волі, відбувають покарання на загальних підставах у відповідних виправних колоніях середнього рівня безпеки.

Водночас законодавством не передбачено будь яких пом'якшених умов для засуджених до обмеження волі за злочини, вчинені з необережності. У виправних центрах така категорія засуджених тримається на загальних підставах з іншими категоріями засуджених.

Зазначимо, що на теперішній час у діючому кримінально-виконавчому законодавстві держави принцип диференціації виконання покарань не розповсюджується на засуджених за вчинення злочинів з необережності та зазначена категорія засуджених відбуває покарання на загальних підставах. Проте, з урахуванням такого особливого правового положення засуджених, а саме, вони позбавляються певних благ, обмежуються матеріальні та духовні потреби тощо, до цієї категорії осіб необхідно ставитись вкрай обережно і виважено.

*Мирошинченко А. К.
аспірант КПУ*

МОТИВ ПОМСТИ ПРАЦІВНИКАМ СУДУ ТА ПРАВООХОРОНЦЯМ ЯК ТРАДИЦІЯ ЗЛОЧИННОГО СЕРЕДОВИЩА

Проблеми зміцнення правопорядку в суспільстві, протидії та профілактики злочинності були і залишаються одними з найважливіших для людства і не випадковістю є те, що за всю історію свого розвитку воно намагалося в будь-який спосіб боротися проти проявів, що суперечили загальноприйнятим поняттям моралі, громадської безпеки та порядку. Незалежність створила умови для верховенства права та поваги до прав людини, розширення в країні прав і свобод людини, наповнення їх новим змістом та створення гарантій повноцінної реалізації.

Необхідно відзначити, що на сучасному етапі розвитку суспільства, професійна діяльність працівників суду та правоохранних органів, базується на реалізації правових і моральних вимог, а дотримання законності та запобігання правопорушень – є головним показником їх зрілості і надійності. Одночасно, їх професійна діяльність потребує сумлінного виконання посадових обов'язків, моральної чистоти, непідкупності, правдивості.

В роки незалежності України зневіра до суду та правоохранної системи повною мірою позначається на результативності та ефективності їх діяльності з виконання покладених на них завдань. Більшість українських громадян впевнені у продажності судової влади, а правоохранців вважають майже 100%-ми злочинцями. В свою чергу це у якісь мірі виправдовує з боку суспільства противправні дії, що вчиняються проти працівників суду та правоохранців. Невдоволення прийнятими рішеннями правоохранних органів (слідчих, оперативних підрозділів тощо), ставлення під сумнів правомірність вироку суду, дозволяють підтримувати зухвалі дії злочинців не тільки пересічними громадянами, а навіть й окремими народними депутатами. Проте, якщо нами ставиться завдання зменшення рівня криміналітету, у першу чергу слід подумати над рівнем захисту життя, здоров'я, прав і свобод правоохранців та суддів.

У зв'язку з цим увага повинна приділятися питанням розгляду причин та умов виникнення злочинної поведінки у осіб які притягувались до кримінальної відповідальності, не визнали своєї види, невдоволені вироком суду, а також, які негативно характеризуються за місцем проживання, навчання, роботи і висловлюють наміри помститися працівникам суду та правоохранного органу.

Злочин, як і взагалі будь-яка людська поведінка, є складною по своїй психологічній структурі діяльністю. Регулятором цієї діяльності виступає свідомість. Вольова сфера діяльності не може розглядатися поза свідомістю, поза відношенням до оточуючої дійсності. Саме у свідомості укладена специфіка будь-якої людської поведінки. Завдяки свідомості людина виявляється здатною регулювати свою діяльність, підпорядковувати свою поведінку певним намірам і цілям.

Свідомість завжди пов'язана з визначенням цілей. Ціль не тільки виражає здатність людини вибирати за даних обставин той або інший варіант поведінки, але і визначає засоби і способ, якими воно може бути здійснено.

Мотив помсти визначає діяльність і сам визначається діяльністю. Він в поведінці виконує, перш за все, спонукальну роль. Виникаючи безпосередньо під впливом потреб та інтересів злочинця, він визначає динамічну сторону особи, джерело її активності, енергетичний характер дій.

Зважаючи на те, що особи які негативно характеризуються у суспільстві, бажають помститися за притягнення їх до відповідальності, найнебезпечніші для оточуючих, дана проблема заслуговує особливої уваги та детального вивчення не тільки в рамках кримінологічної науки, а і в інших галузях знань, що вивчають особливості людської поведінки.

У мотивації помсти працівнику суду та правоохоронного органу, передусім переважають традиції злочинного середовища,egoцентрізм, паразитизм, агресивність і жорстокість, що перетворюють у більшості випадків помstu на самоціль. Злочинець, як правило не винить себе у протиправній поведінці, а вишукує привід для перекладення вини на іншу людину. Досить часто об'єктом помсти стають працівники суду та правоохоронного органу, а також їх близькі рідні. Адже приводів для такої помсти є достатньо, зокрема, порушення процесуальних термінів розслідування і розгляду кримінальних справ, порушення законності, упередженість, жорстоке поводження тощо. Усі вищевикладені обставини утворюють дуже несприятливу, негативну ситуацію і лише скоординовані, методичні та кваліфіковані дії фахівців галузі можуть бути насправді дієвим у вирішенні цього вкрай нелегкого питання.

Сукупність усіх цих та багатьох інших, не висвітлених в даній статті, причин та умов і породжує вчинення злочинів особами, які відбули покарання, щодо працівників суду та правоохоронних органів. Наслідком цього є зростання насильницьких злочинів, хуліганства, інших протиправних дій. Виходячи із вищезазначеного можна дійти висновку про необхідність забезпечення дієвого правового захисту працівників суду та правоохоронних органів.

Голоборотько Д. Є.
асpirант кафедри теорії, історії держави і права
та міжнародного права КПУ

ІНСТИТУТ ТЮРЕМНИХ СВЯЩЕННИКІВ: ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ФУНКЦІОНУВАННЯ

Взаємодія релігійних об'єднань з установами і органами, виконуючими покарання, є важливою передумовою вдосконалення виховної роботи із засудженими, сприяє поверненню їх в суспільство правослухняними громадянами. У світовій практиці основною формою взаємодії релігійних організацій та пенітенціарних установ є тюремне служіння капеланів (священиків), що належать до різних релігійних конфесій.

Служіння церкви в тюрях у багатьох країнах організовано у відповідно до законодавства та за підтримки держави. Так, в Італії відповідно з Тюремним Уложенням 1931 р. участь засуджених до позбавлення волі і тих, що знаходяться під слідством, у здійсненні католицької служби вважалося обов'язковим. Більш того, капелани наділялися і зобов'язувалися виконувати різноманітні функції не пов'язані з відправленням релігійного культу: вони були членами дисциплінарного ради, класифікували ув'язнених і контролювали їх листування.

У США діє капеланска служба, що постійно працює в пенітенціарних установах. У в'язницях є капелани, які представляють мусульманську, іудейську, протестантську, католицьку релігію (всього 26 релігійних груп). Для того, щоб приступити до роботи із засудженими, священнослужитель зобов'язаний отримати від своєї релігійної конфесії відповідний сертифікат і мати звання не нижче, ніж магістр богослов'я. Він повинен любити свою роботу і бути впевнений в тому, що зможе співпрацювати з засудженими. Капелани працюють з певними релігійними групами, і у разі необхідності допомагають віруючим інших конфесій, які не мають своїх представників у пенітенціарних установах. Для роботи з такими групами ув'язнених призначають капеланів, найнятих за контрактом, або добровольців – на громадських засадах. У багатьох федеральних в'язницях США для відправлення культових обрядів обладнані спеціальні приміщення – молитовні, церкви та ін. Федеральне бюро в'язниць США широко використовує допомогу добровольців. Щотижня 5 тис. волонтерів приходять до в'язниць і працюють за програмою, що передбачає навчання грамоті, засобам укріplення сім'ї, основам Святого Письма (Біблії).

Існує капеланска служба і в тюрях Великобританії. Генеральний капелан призначається єпископом англіканської церкви і отримує зарплату від уряду держави. У нього є чотири генеральних помічника. У Великобританії існує порядок, відповідно з яким в'язниця не може функціонувати до тих пір, поки не будуть призначенні тюремні священик і лікар. Держава розділена на 15 регіонів, в кожному з яких є свій капелан. Тюремні священики зираються три рази на рік для обговорення поточних проблем і один раз в два роки – на конференцію. Їх права і обов'язки полягають у наступному: вони несуть відповідальність за організацію богослужіння і дотримання свободи віросповідання з боку тюремної адміністрації; запрошують для зу-

стрічей колишніх засуджених, які тривалий час провели у в'язниці та після завершення строку покарання порвали зі злочинним минулим і присвятили своє життя Богові; відвідують ув'язнених, які за порушення дисципліни були переведені до карцеру, або ж хворих, які перебувають у госпіталі; повідомляють своїм підопічним про смерть їхніх родичів. Наприклад, тюрма Барліні в Шотландії обслуговується групою священиків різних церков: церкви Шотландії, римо-католицької церкви, шотландської єпископальної церкви Англії. Якщо ув'язнений бажає зустрітися зі священиком, то для цього він повинен записати своє ім'я в книгу запрошень священиків. Священик прийде, як тільки зможе. Недільні богослужіння відбуваються в тюремній каплиці різними церквами в різний час, зокрема церква Шотландії – 8:45; римо-католицька – 9:30; Шотландська єпископальна церква з Англії – 14:30. Ув'язнені, які бажають відвідати богослужіння, повинні повідомити черговому офіцеру в неділю вранці про свої наміри.

Тюрма провінції Куопіо у Фінляндії є закритою установою на 75 місць, що спеціалізується на перевихованні засуджених до позбавлення волі, які мають фізичні та психічні вади, а також схильних до вживання алкоголю і наркотиків. У середньому за рік у в'язниці кількість утримуваних становить 64 особи, кількість тюремного персоналу – 69. В останнє число входить пастор, який, поряд з психологом, соціологом, медпрацівником, керівником робіт та іншими співробітниками в'язниці, щодня працює зі засудженими, причому богослужіння відбувається лише у неділю, решту часу ж відводиться на спілкування з ув'язненими. Часто священик для ув'язнених виступає й психологом й соціологом, так як іноді тільки з ним засуджені бажають говорити про свої родинні проблеми або на роботі. Діяльність пастора в тюрмі фінансується державою. Основною релігією у Фінляндії є лютеранство, тому у в'язницях Фінляндії штатними священиками є лютеранські пастори, але за бажанням засуджених інших віросповідань запрошуються й інші священнослужителі. Але у в'язниці не допускаються представники церков, що отримали характеристику як псевдохристиянські, а керівникам установ рекомендується консультуватися з православними священиками (як з представниками традиційної для держави релігії) про віру і діяльності деяких християнських сект, перш ніж пускати їх в тюрми для роботи з засудженими.

Дещо по-іншому організована робота тюремних священиків у Польщі. Головний капелан призначається конференцією польських єпископів. Він є посередником між державою і церквою. Його безпосередні помічники – капелани, які стоять на чолі кожного тюремного округу, і капелани, призначенні єпархією. В окрузі 10–20 віправних установ. На служіння у віправний заклад священика направляє його єпархіальний єпископ. Між керівником віправної установи і капеланом підписується договір (такі взаємини санкціоновані міністерством юстиції у 1998 р.). У договорі передбачені обов'язки і права капелана, а також ув'язнених (у галузі релігійної практики). Капелан у Польщі – це парафіяльний священик, який працює в тюрмі. Він отримує зарплату від приходу. У рідкісних випадках (при наявності фінансових можливостей) грошова винагорода на його адресу надходить від адміністрації в'язниці. Служба капеланів у Польщі працює досить ефективно, в чималому ступені, завдяки тому, що біля кожної віправної установи знаходиться храм. Основними формами роботи священика із засудженими є літургія, сповідь і підготовка до них. Не менш важливі катехизація, читання і тлумачення Святого Письма, перегляд релігійних фільмів. Багато уваги капелани приділяють обговоренню нагальних проблем як у колі віруючих так і індивідуальним бесідам з ними. В деяких установах, особливо на сході Польщі, серед ув'язнених знаходяться люди, хрещені в православ'ї. Вони моляться в одному храмі з католиками, що освячують представники обох конфесій.

З колишніх республік СРСР найбільш розвинена капеланська служба у Латвії. У місцевих тюрмах священики працюють з 1997 р. До недавнього часу вони працювали без оплати. Проте, влада порахували їх роботу настільки важливою і потрібною, що влітку 2002 р. кабінет міністрів прийняв “Правила про службу капеланів”, відповідно до яких священнослужителі були уведені до штату, а зобов'язання оплачувати їх працю взяла на себе держава. Кандидатів на посаду капелана має право висувати керівництво дев'яти конфесій – лютерани, католики, православні, старообрядці, методисти, баптисти, адвентисти, п'ятидесятники та іудеї.

Вивчення становлення та розвитку зарубіжного досвіду організації служби тюремних священиків (капеланів) має допомогти вдосконалення процесу взаємодії релігійних організацій і пенітенціарних установ в Україні, а також надати благотворний вплив на процес морального виховання засуджених до позбавлення волі.

Наукове видання

**КРУГЛИЙ СТІЛ
ПРИСВЯЧЕНИЙ 67-Й РІЧНИЦІ
ПРИЙНЯТТЯ ЗАГАЛЬНОЇ ДЕКЛАРАЦІЇ
ПРАВ ЛЮДИНИ**

Збірник тез

10 грудня 2015 р.

Матеріали подано в авторській редакції

Технічний редактор: О. В. Дрига

Дизайнер обкладинки Ю. О. Агригороає

Підписано до друку 02.12.2015.

Формат 60×84/16. Папір офсетний. Друк ризографний. Гарнітура Times.
Умовн.-друк. арк. 6,94. Обл.-вид. арк. 6,89. Тираж 300 пр. Зам. № 08-16к.

Видавець та виготовлювач
Класичний приватний університет
69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70б

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
Серія ДК № 3321 від 25.11.2008 р.